

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

K) HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

MEDICINALSTYRELSENS

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

ANGÅENDE

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

FÖR ÅR

1904.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1906.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860)

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

K) HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

MEDICINALSTYRELSENS

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

ANGÅENDE

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

FÖR ÅR

1904.

STOCKHOLM.

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

1906.

Innehållsförteckning.

A. Underdånig berättelse (sidd. 1—12).

I. Af Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid. 2.
II. Anstalter för sinnessjuka	» 2.
a) Statens hospital och asylor	» 2.
1. Byggnader	» 2.
2. Utrymme	» 4.
3. Mathållning och utspisning	» 4.
4. Tjänstemän och betjäning	» 4.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser	» 5.
6. Religionsöfningar och föreläsningar	» 6.
7. Sjukvård	» 6.
b) Landstingens upptagningsanstalter	» 9.
c) Enskilda anstalter	» 9.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket	» 11.
Skyddsföreningen för sinnessjuka	» 13.

B. Bilagor.

I. Tabeller	sid. 15.
Tab. 1. Intagna, afförda och den 31 December befintliga patienter	» 15.
» 2. Intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga med fördelning efter sjukdomsformerna	» 15.
» 3. Intagna, tillfrisknade, döda med fördelning efter kön och ålder	» 16.
» 4. Intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antalet förutgångna anfall	» 16.
» 5. För första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott	» 16.
» 6. Sjukdomens orsaker	» 17.
» 7. För första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke	» 17.
» 8. För första gången intagna med fördelning efter hemort	» 18.
» 9. Tillfrisknade	» 18.
» 10. Tillfriskningsprocenten under de senaste 10 åren	» 18.
» 11. Dödsorsaker	» 19.
» 12. Tillfälliga sjukdomar	» 19.
» 13. Kriminalpatienter	» 20.
» 14. Intagna och afförda, af dementia paralytica lidande	» 20.

Table des matières.

A. Rapport au Roi (pages 1—12).

I. Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète	page 2.
II. Établissements d'aliénés	» 2.
a) Hospices et Asyls de l'État	» 2.
1. Édifices	» 2.
2. Espace	» 4.
3. Entretien	» 4.
4. Employés et service inférieur	» 4.
5. Occupation et récréation des malades	» 5.
6. Exercices religieux et enseignement	» 6.
7. Soins des malades	» 6.
b) Établissements de refuge des Conseils provinciaux	» 9.
c) Établissements privés	» 9.
III. Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	» 11.
La Société protectrice des aliénés	» 13.

B. Annexes.

I. Tableaux	page 15.
Tabl. 1. Nombre des malades admis, renvoyés et restants au 31 décembre	» 15.
» 2. Malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année, avec répartition d'après les formes de la maladie	» 15.
» 3. Malades admis, guéris et décédés, avec répartition d'après le sexe et l'âge	» 16.
» 4. Admissions, réparties d'après l'état-civil, l'existence de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures	» 16.
» 5. Malades admis pour la 1 ^{re} fois, répartis d'après la forme de la maladie, et d'après l'âge à l'explosion de celle-ci	» 16.
» 6. Causes de la maladie	» 17.
» 7. Les malades admis pour la 1 ^{re} fois, répartis d'après la position sociale et la profession	» 17.
» 8. Les malades admis pour la 1 ^{re} fois, répartis d'après le lieu d'origine	» 18.
» 9. Guérisons	» 18.
» 10. Proportion % des guérisons pendant les 10 dernières années	» 18.
» 11. Causes de décès	» 19.
» 12. Maladies occasionnelles	» 19.
» 13. Malades criminels	» 20.
» 14. Entrées et décès des malades souffrant de démence paralytique	» 20.

Tab. 15. Antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt ut- spisnings- och totalkostnaden	sid.	21.
, 16. Tjänstemän och betjäning	,	21.
, 17. Inkomster för hospitals underhåll	,	22.
, 18. Utgifter för hospitals underhåll	,	22.
, 19. Sammandrag af 1904 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel	,	23.
, 20. Sammandrag af kyrkoherdarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket	,	24.
II. Öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse öfver hans verksamhet under år 1904.....	,	27.
III. Rättsmedicinska utlåtanden angående sinnesbeskaffenhet...	,	35.

Tabl. 15. Nombre des lits, des journées d'entretien, moy- enne des malades soignés dans les diverses classes payantes, frais d'entretien et dépenses totales	page	21.
, 16. Employés et service inférieur	,	21.
, 17. Recettes d'entretien des hôpitaux	,	22.
, 18. Dépenses d'entretien des hôpitaux	,	22.
, 19. Sommaire du Rapport de 1904 concernant les sommés affectées au service hospitalier	,	23.
, 20. Relevé sommaire des rapports des autorités ecclé- siastiques paroissiales concernant les aliénés et les idiots du Royaume	,	24.
II. Rapport de l'Inspecteur général du soin des aliénés sur son activité en 1904	,	27.
III. Rapports médico-légaux sur l'état mental des aliénés.....	,	35.

TILL KONUNGEN.

Medicinalstyrelsen får härmed öfverlämna underdånig berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1904. Till en början lämnar styrelsen en öfversikt öfver de af Kungl. Maj:t och Riksdagen i nämnda syfte beslutade viktigare åtgärder; berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asyler, landstingens upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Vidare meddelas en redogörelse öfver antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes af tabellariska öfversikter

angående sjukvården å statens anstalter och därmed sammanhängande förhållanden, rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll och sammandrag öfver 1904 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel, äfvensom af sammandrag af kyrkoherdarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter. Som bihang följa slutligen öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1904 samt rättsmedicinska utlåtanden, afgifna af öfverläkare vid hospital.

I. Af Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.¹

Till fullgörande af genom nåd. bref den 14 december 1903 erhållet uppdrag öfverlämnade medicinalstyrelsen uti underdånig skrivelse den 11 mars 1904 af särskildt tillkallade sakkunnige utarbetadt förslag till ett å *Sätters Kungsgård och därintill gränsande mark förlagdt hospital* med plats för 800 patienter; enligt detta förslag skulle anstalten utgöras af 8 slutna paviljonger (4 för män och 4 för kvinnor), 11 öppna s. k. kolonivillor (5 för män och 6 för kvinnor) samt 5 boställshus för gifta skötare med hos dem inackorderade manliga patienter jämte nödiga förvaltnings- och ekonomihus. Kostnadsberäkningen uppgick till 2,542,920 kronor. Ärendet remitterades af Kungl. Maj:t till domänstyrelsen och Kungl. Maj:ts befälningshafvande i Kopparbergs län för inhämtande af nämnda myndigheters yttrande öfver det af medicinalstyrelsen gjorda förslaget till utbyte af jord tillhörig Sätters Kungsgård mot annan tillhörig Sätters stad. Ärendet var vid årets slut beroende på Kungl. Maj:ts pröfning.

Genom nåd. bref den 8 juli 1904 anbefalldes medicinalstyrelsen att tillsätta en *kommission* bestående af styrelsens ordförande, styrelsens i hospitalsärenden biträdande arkitekt och tre andra sakkunniga personer, med åliggande för kommission, att föreslå en med hänsyn såväl till belägenhet i förhållande till redan befintliga anstalter för sinnessjuka som ock till området naturliga beskaffenhet, terrängförhållanden, vattentillgång, närheten till något kommunikationscentrum med mera lämplig plats inom Småland eller därintill i söder eller sydväst gränsande län för anläggandet af en ny anstalt för sinnessjuka, afsedd för 800 patienter, låta utföra karteskisser, utvisande det föreslagna området belägenhet samt det ungefärliga läget af de för anstaltens behof nödiga nybyggnader, verkställa utredning af förhållandena beträffande vattentillgång och aflopp, uppgöra beräkning af kostnaderna för förvärfvandet af för anstaltens behof lämpadt jordområde äfvensom för öfrigt meddela möjligen erforderlig utredning af andra i samband med ofvannämnda frågor stående förhållanden. — Till ledamöter i nämnda kommission förutom undertecknad Linroth och hofintendenten Axel Kumlien, utsåg medicinalstyrelsen öfverinspektören för sinnessjukvården i riket, medicinalrådet Georg Schultheis, öfverläkaren vid Lunds hospital och asyl, professor Teodor Nerander samt undertecknad Stenbeck. För den ifrågasatta nya anstalten tog kommissionen under året olika platser i Småland, Halland och Blekinge i skärskådande, men hann icke under året afgifva förslag.

I enlighet med Kungl. Maj:ts nåd. proposition har under år 1904 Riksdagen höjt *förslagsanslaget till hospitals underhåll* från 900,000 kronor till 1,450,000 kronor.

Referent: t. f. medicinalrådet Stenbeck.

Afgifterna vid statens anstalter för sinnessjuka hafva enl. nåd. bref den 18 november 1904 för 5-årsperioden 1905 till och med 1909 fastställts att utgå för sjuk i första och andra klass med samma belopp som förut, näml. 2 kronor 25 öre resp. 1 krona 70 öre för första klass och 85 öre för andra klass, samt för sjuk i tredje klass med 55 öre i st. f. förut gällande 50 öre, allt för dag.

I enlighet med nåd. proposition har under redovisningsåret församlad Riksdag beviljat ett förslagsanslag af 75,000 kronor att från och med 1905 årligen utgå som understöd *åt anstalter för obildbara sinnesslöa* och därvid medgifvit, att sådana anstalter för obildbara sinnesslöa, hvilka af Kungl. Maj:t pröfvas stå under kompetent ledning och i öfrigt befinnas vara på ett tillfredsställande sätt anordnade samt äro underkastade den kontroll och inspektion, som anses erforderliga, må komma i åtnjutande af årligt bidrag af statsmedel till belopp af högst 250 kronor för hvarje i anstalten vårdad obildbar sinnesslö. Genom nåd. kungörelse den 31 december 1904 har Kungl. Maj:t fastställt vissa villkor för åtnjutande af understöd från samma anslag och därvid föreskrifvit bland annat, att anstalt, afsedd att mottaga endast obildbara sinnesslöa, skall, för att blifva delaktig af statsunderstöd, stå under medicinalstyrelsens öfverinseende och under närmaste tillsyn af öfverinspektören för sinnessjukvården i riket.

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyl.

1. Byggnader.

Göteborgs hospital. De af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade om- och nybyggnadsarbetena blefvo under året afslutade, hvarefter de förändrade sjukafdelningarna börjat tagas i bruk för sitt ändamål; arbetena hafva hufvudsakligen omfattat andra afdelningarna för män och kvinnor samt cellbyggnaden, hvilken omändrats till öfvervakningsafdelningar för 15 män och 15 kvinnor.

Af öfriga reparationer förtjäna omnämnas: verandorna till andra afdelningarna hafva försetts med tak af glas i st. f. förutvarande af plåt för åstadkommande af bättre belysning af innanför dem liggande dagrum; samtliga verandor å promenadgårdarna hafva ombyggt eller grundligt reparerats; en mellanvägg i bagerilokalen har borttagits, hvarigenom ett stort, rymligt rum för bageriet erhållits; den gamla bakugnen af tegel har ersatts af en varmvattenugn af Werner och Ofedereis patenterade tillverkning; bagerilokalens golf har belagts med s. k. viktoriaplattor.

Härnösands hospital. Uti skrivelse den 27 maj 1904 anmodade statsrådet och chefen för Kungl. civildepartementet medicinalstyrelsen att inkomma med yttrande, huruvida styrelsen funne anledning att göra ändringar i eller tillägg till styrelsens den 29 september 1902 gjorda framställning om anvisande af medel till utförande af vissa

byggnadsarbeten vid Härnösands hospital. Med anledning häraf framlade medicinalstyrelsen uti skrifvelse den 21 september 1904 ett förslag om anordnandet af öfvervaknings-salar genom sammansläendet af 4 celler å hvardera könsafdelning, hvarjämte medicinalstyrelsen framhöll, att på grund af prisstegring den i september 1902 gjorda kostnadsberäkningen borde höjas med cirka 10 %, hvarigenom hela kostnaden för de föreslagna arbetena beräknades uppgå till 325,900 kronor, hvaraf 117,500 kronor för förändringar och 208,400 för nybyggnader. Ärendet var vid årets slut beroende på Kungl. Maj:ts pröfning.

Kristinehamns hospital. Sedan nödiga arbets- och detaljritningar och arbetsbeskrifningar för den beslutade utvidgningen af Kristinehamns hospital blifvit utarbetade, underskref medicinalstyrelsen den 8 juni 1904 kontrakt med byggmästaren L. J. Larsson att mot en ersättning af 980,000 kronor utföra nödiga byggnadsarbeten. Den utvidgade anstalten beräknas blifva fullt färdig i slutet af år 1907. Under återstående delen af redovisningsåret blefvo boställshus för biträdande läkare samt tvätt- och bagarstuga förda under tak och inredningsarbeten i dessa hus påbörjade; grunderna till paviljonger IV B och V blefvo färdiga och grunderna till paviljonger IV A och VI påbörjade.

Den förfallna verandan å öfverläkarbostaden har ersatts af en ny af solidare beskaffenhet och ändamålsenligare konstruktion. En stor del af de utaf tegel uppmurade ventilationskorstenarna i hospitalsbyggnaden, hvilka frusit och vittrat sönder, hafva borttagits och ersatts af med plåt beslagna trärummor. En dricksvattenbrunn har gräfts i närheten af bostadshuset för gift ekonomibetjäning; den lämnar ett klart, rent och välsmakande vatten i riklig mängd.

Lunds hospital och asyl. Hospitalet. Borttagandet af fasta klosetter i enskilda rummen har fortgått, i det att 4 sådana rum befriats från dessa vanprydande och illaluktande tingestar. Isoleringsgårdarna å kvinnoafdelningen C, hvilka på senare år ej varit använda, hafva borttagits. Arbetena med anordnande af lokaltelefon inom anstalten hafva under årets senare del påbörjats och i det närmaste afslutats.

Asylen. Å hvardera af C-paviljongerna hafva 3 betjäningsrum inredts. I 5 celler hafva fönstren nedhuggits till vanlig fönsterhöjd. I några sjukrum hafva golven belagts med linoleummattor.

Nyköpings hospital. En mindre smedja har uppförts intill maskinhuset.

Piteå hospital och asyl. I februari påbörjades de af Kungl. Maj:ten och Riksdagen beslutade utvidgningsarbetena, innefattande påbyggnad af s. k. låga D-afdelningarna samt en kolonibyggnad för 20 män och två boställshus för fyra gifta skötare med tillsammans 12 patienter i familjevård; byggnadsarbetena beräknades blifva färdiga i september 1905. Vid redovisningsårets slut voro alla nybyggnaderna under tak och putsningsarbetet påbörjad.

En reparation af kyrksalens innertak har under året påbörjats men ej hunnit blifva afslutad.

Hospitalets bro invid staden har undergått en större reparation och rödmålats.

Stockholms hospital. Förändring af forna cellafdelningarna till öfvervakningsafdelningar har under året fullbordats; genom mellanväggars borttagande och nedhuggning af fönstren hafva erhållits två vaksalar, tre separationsrum och badrum; afdelningarna, som under året tagits i bruk, funktionera på ett ganska tillfredsställande sätt och utgöra nu en behagligt verkande kontrast till de forna mörka cellafdelningarna. Å afdelningarna VI å båda könsafdelningarna hafva alla fönstren nedhuggits till vanlig fönsterhöjd och försetts med tjockt (1 cm.) slipadt glas och särskilda anordningar för fönstrens öppnande, hvilka anordningar göra andra säkerhetsåtgärder, galler o. dyl., öfverflödiga. Äfven å andra afdelningar hafva fönster nedhuggits. Af det förut särdeles stora antalet celler återstå vid årets slut endast elfva i sitt ursprungliga skick med små, högt sittande fönster. För beredande af utrymme åt betjäningslever hafva å hospitalsbyggnadens stora vind inredts fyra rum. Köket har försetts med en ny Bolinders järnspis.

Uppsala hospital och asyl. Uppsyningsmannens vid asylen bostadslägenhet har ökat med ett rum genom förändring af ett bredvidliggande badrum, som icke behöft användas för sitt ursprungliga ändamål. En ny matarpump af Worthingtons typ har uppsatts i hospitalets ångpannehus. Under året hafva vid Uppsala asyls ångpanneanläggning anbringats en automatisk eldningsapparat och en s. k. ekonomiser.

Vadstena hospital och asyl. Å afdelning A IV har ett groft järnstångsgaller för korridorfenstret borttagits, och å afdelning A V hafva 6 cellfönster nedhuggits till vanlig fönsterhöjd och försetts med tjockt glas.

Visby hospital. Sedan Visby lasarett under år 1903 öfverflyttats till nyuppförda byggnader, har enligt nåd. bref den 29 mars 1899 med Gottlands läns landsting afslutats köp af de landstinget tillhöriga byggnader och tomter, som vid den tiden användes för länets lasarett och kurhus' behof. Genom nåd. bref den 11 mars 1904 har Kungl. Maj:ten bemyndigat medicinalstyrelsen att för en kostnad af högst 62,500 kronor låta verkställa reparations- och ändringsarbeten inom gamla lasarettbyggnaden, så att den komme att inrymma 42 sinnessjuka, fördelade på tre afdelningar, af hvilka två skulle begagnas som öfvervakningsafdelningar. Omändringsarbetet påbörjades under året men hann ej blifva afslutadt.

Vänersborgs hospital. Byggnadsarbetena hafva under året fortgått sålunda: Paviljongerna II, III, IV, V, kolonipaviljongen, lik- och obduktionshuset, vattentornet och portvaktstugan fördes under tak. Öfverläkar- och sysslomansbostäderna blefvo fullt färdiga, afsynade och godkända. Pumphuset med tillhörande pumpverk och filterbassänger blef färdigt. Arbeten med ledningar för vatten, aflopp och

nämndes till läkare vid ifrågavarande anstalt biträdande läkaren vid Uppsala hospital Karl Fredrik Magnusson.

Omsättningen bland *sjukvårdsbetjäningen* har under senare åren varit liffigare än hvad som varit förenligt med sjukvårdens goda funktionering. Af nedanstående öfversikt framgår att omsättningen vid flere anstalter uppgått till öfver 50 % och nått ända upp till 100 %.

Öfversikt af omsättningen bland sjukvårdsbetjäningen vid rikets hospital under åren 1901—1904.

Anstalten i	1901.	1902.	1903.	1904.
Göteborg	»obetydlig»	»obetydlig»	{ »ganska obetydlig» }	»obetydlig»
Härnösand	37 %	26 %	75 %	32 %
Kristinehamn	56 »	67 »	45 »	60 »
Lund	»mycket stor»	»mycket stor»	»mycket stor»	60 »
Malmö	16 %	0 %	20 %	22 »
Nyköping	38 »	14 »	53 »	46 »
Piteå	15 »	22 »	32 »	12 »
Stockholm	54 »	32 »	100 »	85 »
Uppsala	58 »	48 »	56 »	ej uppgifvet
Vadstena	14 »	23 »	23 »	28 %
Visby	0 »	0 »	0 »	25 »
Växjö	ej uppgifvet	ej uppgifvet	33 »	17 »

Vid en sammankomst i sept. 1904 hade öfverläkarna vid rikets anstalter för sinnessjuka i anledning af dessa förhållanden, som ansågs bero på otillräckliga löner för sjukvårdsbetjäningen, förenat sig om ett förslag till förbättrade aflöningsförmåner åt denna betjäning, och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta förslag fastställde medicinalstyrelsen den 19 december 1904 följande bestämmelser att gälla för år 1905 och därefter tills vidare, till dess andra bestämmelser härom kunde komma att träffas, nämligen:

1) Kontant årlig lön tilldelas åt uppsyningsmän med 700—900 kr., åt förestånderskor med 500—700 kr., allt beroende på storleken af den anstalt, där denna personal är anställd; åt sjukskötare med 480 kr.; åt skolade öfversköterskor med 400 kr.; åt andra sköterskor med 276 kr.

De till sjukskötare och sjuksköterskor bestämda kontanta lönerna få icke utgå till någon, som icke af öfverläkaren förklarats besitta tillräcklig insikt och erfarenhet i sjukvård för att kunna såsom sjukvårdare å anstalt för sinnessjuka godkännas. I annat fall utgår aflöningen såsom för sjukvårdselev å hospital med högst 1 kr. för man och 60 öre för kvinna per dag. Till denna aflönings bestridande användas i mån af behof besparingarna på de i anstaltens stat anvisade lönebeloppen.

2) Uppsyningspersonal, äfvensom skolade öfversköterskor tilldelas ålderstillägg å innehavande kontant lön efter 5, resp. 10 och 15 år med 10, resp. 20 och 30 procent; uppsyningspersonalen erhåller ej tjänstebeklädnad.

3) Sjukvårdspersonal i öfrigt erhåller ålderstillägg efter 2, resp. 5, 10 och 15 år, med 10, resp. 20, 30 och 40 procent. Denna personal erhåller jämväl tjänstebeklädnad.

Berättelse ang. sinnessjukvården.

4) Sjukvårdselever erhålla, manliga sådana 1 kr. och kvinnliga sådana 60 öre, allt pr dag, samt bostad och kost i likhet med sjukskötare och sjuksköterskor, men icke någon tjänstebeklädnad.

5) Semesterledighet beviljas: åt uppsyningspersonal med 30 dagar årligen; åt öfversköterskor med 21 dagar årligen; och åt sjukvårdspersonal i öfrigt med 15 dagar årligen.

Vid en del anstalter hafva äfven anordningar vidtagits för att inom anstalten bereda betjäningen ökad trefnad; sålunda finnas vid Uppsala hospital särskilda läsrum för betjäningen; och i detta ärende anför öfverläkaren följande: De år 1903 inrättade läsrummen synas vara till stor trefnad och nytta särskildt för den manliga betjäningen, som rätt flitigt begagnar sig af desamma. Det yttre läsrummet på kvinnofdelningen användes numera såsom matsal, där betjäningen får intaga sina måltider. De äro fördelade på tre matlag med en middagstid af 1/2 timme och frukost- och kvällsmåltid af 20 min. Denna anordning har visat sig mycket ändamålsenlig och omtyckt och har på intet sätt stört arbetets gång. Det är naturligtvis af mycket stor vikt för betjäningens hälsa och trefnad, att den för sina måltider får disponera en viss bestämd tid och att den i fred för störande inflytanden får intaga sin föda. Den manliga betjäningen har också petitionerat om att erhålla särskilda matsalar, hvarför förslag om anordnandet af sådana snart torde utgå från öfverläkaren.

Vid Vadstena hospital och asyl hafva 6 personer tilldelats patriotiska sällskapets mindre medalj i silfver för långvarig och trogen tjänst och vid Göteborgs hospital hafva 5 personer tillhörande sjukvårdsbetjäningen och 3 tillhörande ekonomibetjäningen tilldelats »Pro Patria»-medaljer för nit och trohet i tjänsten, hvarvid de därvid förenade kostnaderna bestridits af ledamoten af direktionen för anstalten grosshandlanden m. m. W. T. Ewert.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Å statens anstalter för sinnessjuka hafva under året utförts 614,940 dagsverken; med beräkning af 300 arbetsdagar för året och 5,103 sjuka vårdade per dag (tab. 15) befinnas 40 % af de närvarande patienterna varit sysselsatta med arbete. Denna procent har under senare åren stadigt ökats; sålunda utgjorde den år 1900 34,7, 1901 35,6, 1902 37,4 och 1903 38. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Göteborgs hospital 43 %, Härnösands hospital 54 %, Kristinehamns hospital 46 %, Lunds hospital 49 %, Lunds asyl 55 %, Malmö asyl 48 %, Nyköpings hospital 32 %, Piteå hospital och asyl 30 %, Stockholms hospital 42 %, Uppsala hospital 33 %, Uppsala asyl 29 %, Vadstena hospital och asyl 32 %, Visby hospital 65 % och Växjö hospital 31 %.

I detta sammanhang förtjänar att antecknas, att sedan Kungl. Maj:t därtill lämnat nådigt tillstånd, medicinalstyrelsen hos en del af rikets hospital gjort beställning af beklädnadsartiklar och möbler för utredning af Vänersborgs

hospital och asyl, hvarvid detta arbete till väsentlig del tillverkats af anstalternas sjuka under ledning af fast anställda eller särskildt för ändamålet lejda arbetare. Härigenom har en afsevärd besparing för staten erhållits, hvarförutom de tillverkade artiklarna blifvit af bättre beskaffenhet än hvad som kunnat åstadkommas genom arbetets utförande af entreprenörer.

Som vanligt har flertalet arbetande manliga patienter haft sin sysselsättning vid anstalternas trädgård och jordbruk; och har detta deras arbete tillfört staten en inkomst af 14,881 kronor 87 öre. De vinstgivande anstalterna hafva varit Uppsala med 7,129 kronor 12 öre, Lund med 5,203 kronor 37 öre, Vadstena med 4,510 kronor 28 öre, Kristinehamn med 3,655 kronor 8 öre, Piteå med 2,307 kronor 63 öre samt Härnösand med 61 kronor 84 öre; vid följande anstalter hafva utgifterna däremot öfverstigit inkomsterna med nedanstående belopp: Göteborg 3,861 kronor 91 öre, Stockholm 2,270 kronor 29 öre och Växjö 1,303 kronor 21 öre, Nyköping 437 kronor 9 öre samt Visby 8 kronor 10 öre.

Anstalternas behof af nödiga beklädnadsartiklar tillverkas af de sjuka under ledning af yrkeskunniga handverkare. Ang. det vid Lunds hospital anordnade bokbinderiet anför öfverläkaren: bokbinderiet, som är förlagdt i första klassens paviljong för män, har visat sig lämna en mycket lämplig sysselsättning för vissa patienter, och under ledning af en i facket kunnig skötare eller annan instruktör hafva mycket goda arbetsresultat vunnits, hvilka i väsentlig grad kommit anstaltens bibliotek till godo.

Ang. en annan art af arbeten meddelar nämnde öfverläkare: för vissa af patienterna, hvilka på grund af sjukdomens avancerade art ej kunnat sysselsättas med de till buds stående vanliga arbetena har drefplockning för männen och reppning af ylle o. d. för kvinnorna användts i största möjliga utsträckning, och försöken i denna riktning ha städse varit uppmuntrande.

De sjukas *förströelser* hafva varit af enahanda art som föregående år. Vid årshögtiderna anordnas små fester med extra förplägning, lekar, dans och musik. Utflykter med båt, slädpartier, skridskobana, besök i närliggande kyrkor o. d. äro anordningar, genom hvilka man söker bereda de sjuka trefnad och omväxling. Vid några anstalter hafva konserter hållits för de sjuka; så meddelar öfverläkaren vid Stockholms hospital: vid ett tillfälle under årets första hälft ha herrar Aulin och Stenhammar, vid ett annat tillfälle herr Sven Scholander godhetsfullt ställt sin konst till förfogande och skänkt de sjuka några högtidsstunder. Vid Lunds hospital och asyl hafva konserter hållits af fröknar Skarstedt, Rosberg och Jakobson, Selma Lundberg och operasångaren Holmqvist, hvarförutom Lunds studentsångförening och Lunds arbetarsångkör med sänger beredt de sjuka trefnad; och framhåller öfverläkaren det varma tack och erkännande, som vederbörande konsertgiffvare därigenom gjort sig förtjänta af.

Göteborgs hospital har under redovisningsåret liksom under åtskilliga föregående år af friherrinnan Marika Dickson fått mottaga 300 kronor till beredande af nöje och trefnad åt anstaltens sjuka.

6. Religionsöfningar och föreläsningar.

Gudstjänst har hållits i vid flertalet anstalter befintliga, särskildt för ändamålet inredda kyrksalar alla sön- och helgdagar, vanligen i form af högmässa med sådan förkortning, att hela förrättningen icke upptagit längre tid än högst en timme. Vid en del anstalter hafva dessutom under någon af veckans öfriga dagar anordnats andaktsstunder med något religiöst föredrag eller under fastlagstiden passionspredikningar. Några predikanter hafva emellertid bredvid dessa religiösa föredrag lämnat undervisning i några enklare ämnen eller öfveläst resebeskrifningar, lättfattliga skildringar ur historien eller berättelser af allmänt innehåll. Sälunda har predikanten vid Lunds hospital och asyl för de sjuka kvinnorna föreläst Kristuslegender af Selma Lagerlöf och för männen kulturhistoriska skildringar och reseberättelser; dessutom hafva vid denna anstalt inöfvats ett sextiotal sänger, hämtade ur Eggelings sångbok; för kvinnorna hafva valts sänger med vekare melodi och religiös stämning; med männen åter hafva framför allt fosterländska sänger och andra med lifvigare tempo sjungits. Vid Vadstena hospital och asyl har undervisningen ägt rum tvenne aftnar i veckan, den ena för manliga, den andra för kvinnliga afdelningen, samt hvarje gång upptagit en tid af omkring 1 timme. Därvid har utom bön och sång omväxlande förekommit betraktelser och samtal öfver valda bibeltexter samt stycken ur katekesen, föreläsning ur åtskilliga skrifter, föredrag i samtalsform öfver skilda ämnen af religiöst, historiskt och naturvetenskapligt innehåll. De i undervisningen deltagande patienterna hafva vanligen utgjort å den manliga afdelningen 6 å 8 samt å den kvinnliga 10 å 12. Anstalternas bokförråd ha anlitats ganska flitigt af såväl de sjuka som personalen.

7. Sjukvård.

Af samtliga under årets lopp *intagna* sjuka hafva 85.1 % förut ej vårdats å anstalt (tab. 1).

Af intagna med undantag af från annan anstalt öfverförda samt sinnesslöa och sinnessvaga, hafva 72.9 % insjuknat i *sinnessjukdom för första gång* (tab. 4) och 24.1 % hafva genomgått ett eller flera anfall af sinnessjukdom; i 3.0 % är nämnda förhållande okänt.

I 516 fall bland de under året intagna (573) angifves ärftlig belastning som den *orsak*, under hvilken inflytelse sinnessjukdomen kan anses hafva uppkommit (tab. 6).

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (tab. 9) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader.	Från 3 till 6 månader.	Från 6 till 12 månader.	Från 1 till 2 år.	Från 2 till 5 år.	Öfver 5 år.	Okänt.
4,4 %	15,6 %	39,5 %	21,1 %	13,4 %	5,5 %	0,5 %

Bland samtliga inträffade *dödsfall* (175) angifvas orsakerna vid 27 % hafva varit tuberkulos och vid 20 % akut lunginflammation (tab. 11). Ett fall af självmord har under

året förekommit, nämligen vid Kristinehamns hospital. En 47-årig manlig patient med periodisk psykos och ett par föregående anfall hade varit intagen å anstalten sedan den 29 mars 1902. I början visade han mer och mindre utpräglade själfmordstendenser, som likväl icke under de sista 5 å 6 månaderna varit märkbara. Han hade äfven i öfrigt alltmer förbättrats, deltog i allahanda arbeten och hade liksom många andra tillåtelse att fritt gå omkring, och det var bestämdt, att han om någon vecka skulle utskrifvas. Söndagen den 12 maj vid femtiden på eftermiddagen hördes nedåt sjöstranden en häftig knall som från ett sprängskott. Då detta väckte uppmärksamhet, företogs en närmare undersökning, och man fann snart mannens liflösa söndersprängda kropp. Att här förelåg en dynamitexplosion var påtagligt. Det kunde ju vara en möjlighet, att olyckshändelse förelåg, att patienten velat på något sätt experimentera med dynamit och härunder förolyckats. Sannolikheten för själfmord är dock stor. Trots polisförhör, som genast hölls, kunde man ej få reda på, hvarest patienten kunnat öfverkomma sprängämnet. Först en tid efteråt konstaterades, att privata arbetare, som för hospitalets räkning hade bergsprängning vid vattentornet, på lördagsaftonen icke kunnat säkert stänga sin redskapskur, emedan låset råkat på något sätt i olag, och att i denna kur förvarats några dynamitpatroner jämte knallhattar.

Ett olycksfall med dödlig utgång förtjänar särskildt omnämnande. En sedan längre tid vid Uppsala hospital vårdad 1:a klassens patient träffades af en utaf en annan patient kastad sten, hvarigenom en indirekt kraniefraktur uppkom, som medförde döden. Den patient, som kastade stenen, hade dittills ansetts som fullständigt ofarlig. På sista tiden hade han emellertid visat benägenhet för stenkastning och därför förts till en afdelning, där stensättningen på promenadgården ansågs säker mot uppbrytning. Emellertid hade det lyckats honom att på en plats under en stupränn, där genom regnet jorden i fogarna mellan stenarna bortspolats och stenarna förskjutits mot hvarandra, få upp en tuktad gatsten. Om stenen var kastad i syfte att träffa, kunde emellertid icke afgöras.

Af febris tyfoides förekommo å Lunds asyl 6, Uppsala asyl 1 och Vadstena hospital och asyl 6 fall; tvenne fall medförde döden. Af influensa äro antecknade 183 fall, af erysipelas 45 och af enteritis et colitis 204 fall.

Antalet *kriminalpatienter* (tab. 13) utgjorde vid årets slut 279 (231 män, 48 kvinnor). Å de olika anstalterna förhåller sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Göteborgs hospital 8.9 %, Härnösands hospital 6.6 %, Kristinehamns hospital 4.8 %, Lunds hospital 7.0 %, Lunds asyl 3.6 %, Malmö asyl 6.5 %, Nyköpings hospital 7.2 %, Piteå hospital och asyl 4.0 %, Stockholms hospital 7.1 %, Uppsala hospital 6.8 %, Uppsala asyl 4.7 %, Vadstena hospital och asyl 5.0 %, Växjö hospital (Korsberga-kolonien inberäknad) 8.4 % samt Visby hospital 12.4 %. Under året hafva intagits 20 kriminalpatienter, däraf 10 män otillräkneliga förklarade, 2 män straffångar, 7 män och 1 kvinna rannsakningsfångar. Under året hafva af hospitalsöfverläkare afgifvits 7 utlåtande ang. för brott tilltalade personers sinnesbeskaffenhet, hvilka för observation

och undersökning blifvit af medicinalstyrelsen inremitterade till anstalt; utlåtandena återfinnas som bilaga 3.

Antalet *underhållsdagar* (tab. 15) för de under året å anstalterna vårdade uppgick till 1,872,353, af hvilka för 1:a kl. 2.2 %, för 2:a kl. 9.2 %, för 3:e kl. 82 %, utan afgift 5.5 % och å landstings stat 1.1 %.

Totalkostnaden för sjukvården har uppgått till 2,487,487 kronor 42 öre (tab. 15); medelkostnaden för hvarje person för år har varit 487 kronor 46 öre; kostnaden har varit störst vid Stockholms hospital med 799 kronor 35 öre, minst vid Vadstena hospital och asyl med 391 kronor 62 öre; medelkostnaden för hvarje sjuk för dag har utgjort 1 krona 33 öre, eller samma kostnad som under år 1903. Medelkostnaden af *statsmedel* per år och sjuk har utgjort 359 kronor 2 öre.

Angående de olika *sjukdomsformernas* förekomst bland de vid årets slut vid hvarje anstalt och vid samtliga anstalter befintliga samt de under året intagna och tillfrisknade, uttryckt i procent, hänvisas till omstående öfversikt.

Hvad för öfrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till tab. 1—19.

Angående *familjevården af sinnessjuka inom Korsberga socken* har öfverläkaren Lindell meddelat följande:

»Vid 1903 års slut vårdades i Korsberga 47 sjuka (27 män och 20 kvinnor). Under år 1904 utflyttades ytterligare 12 patienter (5 män och 7 kvinnor), samtliga före maj månads början, då beslutade arbeten i stora hospitalsbyggnaden skulle taga sin början och således nödvändiggjorde utrymning af intill hälften af ursprungliga patientantalet.

Från kolonien återflyttades under året till hospitalet dels 1 man, som efter erhållen anställning utskrefs såsom frisk, dels 6 sjuka (5 män och 1 kvinna), som af skilda anledningar befunnits åtminstone under försöksstadiet för familjevård olämpliga. En kvinnlig sjuk uttogs af hennes anhöriga på grund af ekonomisk oförmåga att bekosta fortsatt anstaltsvård och utskrefs såsom oförfätråd. En kvinna har under året afidit (dödsorsak: akut pneumoni).

Vid årets slut funnos i Korsberga 50 sjuka (26 män och 24 kvinnor), af hvilka vårdades i Centralhemmet 4 och fördelade på 21 hem 46 sjuka:

	Antal sjuka.
5 hem å 1 patient =	5
8 » å 2 patienter =	16
7 » å 3 » =	21
1 » å 4 » =	4

Summa 21 hem med tillsammans 46 sjuke.

Sju nya hem tillkommo under året, af hvilka emellertid ett snart befanns olämpligt, då dels de sjuka (män) lämnades utan tillbörlig tillsyn, dels alltför stora kraf på dessas arbetsförmåga synes hafva blifvit ställda. Af de äldre hemmen hafva 4 utgått från familjevården, däribland de 3:e aflägsnast från centralhemmet belägna (Skeftesfall, Hultsvik och Åkershult), och har härigenom, sedan å dessa ställen vårdade sjuka anförtrotts åt mer centralt belägna hem,

Öfversikt öfver de olika sjukdomsformernas förekomst bland de vid 1904 års slut vid hvarje anstalt och vid samtliga anstalter befintliga samt de under året intagna och tillfrisknade, uttryckt i procent.

Sjukdomsform.	B e f i n t l i g a														Under året intagna.	Under året tillfrisknade.	
	Göteborgs hospital.	Härnösands hospital.	Kristinehamns hospital.	Lands hospital.	Lunds asyl.	Malms asyl.	Nyköpings hospital.	Rieså hospital och asyl.	Stockholms hospital.	Uppsala hospital.	Uppsala asyl.	Vadstena hosp. o. asyl.	Väby hospital.	Växjö hospital.			Samtliga anstalter.
Melankoli. <i>Melancholia</i>	8.4	3.6	6.7	9.7	0.6	—	2.8	3.6	3.2	5.7	1.0	3.0	9.7	4.8	3.6	10.0	15.0
Mani. <i>Mania</i>	2.3	3.2	1.3	3.0	0.7	—	—	1.3	1.6	0.4	—	2.5	3.2	5.3	1.5	4.2	8.3
Periodisk sinnessjukdom. <i>Psychosis periodica</i>	10.0	5.8	17.0	6.9	1.9	4.1	11.0	8.8	11.1	11.8	6.2	4.9	3.2	6.6	7.0	15.2	33.3
Förvirring. <i>Confusio</i>	10.0	0.5	0.6	7.7	—	—	3.3	1.6	6.0	0.9	—	1.0	—	6.6	2.0	12.0	30.6
Primär svagsinnet. <i>Dementia primaria</i>	17.8	25.4	32.9	35.2	51.6	2.5	28.7	41.2	31.8	40.6	72.7	16.8	77.3	13.2	38.8	32.1	7.8
Kronisk förryckhet. <i>Paranoia</i>	21.6	11.2	19.8	17.0	10.6	13.0	13.8	11.5	19.0	15.4	2.7	22.6	—	18.6	14.0	7.5	1.1
Sekundär svagsinnet. <i>Dementia secundaria</i>	25.3	43.2	16.3	8.3	21.2	71.3	17.1	20.3	14.3	11.8	0.1	38.0	—	41.9	20.9	2.6	—
Epileptisk sinnessjukdom. <i>Insania epileptica</i>	0.9	1.3	—	0.6	5.1	0.9	1.7	1.9	0.8	0.9	4.7	2.9	—	0.6	2.5	1.9	—
Degenerativ sinnessjukdom. <i>Insania degenerativa</i>	0.4	0.4	1.9	4.7	1.0	—	10.0	1.9	4.8	2.3	1.3	1.8	—	—	2.0	1.9	1.1
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning. <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	0.4	0.3	1.5	—	—	4.4	—	—	1.6	0.6	—	—	—	0.5	1.6	2.8
Sinnessjukdom med förlamning. <i>Dementia paralytica</i>	—	0.8	1.0	3.0	—	—	2.2	—	7.1	3.4	—	—	—	0.6	1.1	5.6	—
Svagsinnet af organiska orsaker. <i>Dementia organica</i>	3.3	1.7	1.6	0.9	0.4	—	2.2	0.7	0.8	1.6	1.8	0.2	—	0.6	1.2	2.6	—
Sinnesslöhet. <i>Idiotia</i>	—	0.8	0.3	0.6	4.9	7.3	0.6	2.3	—	0.4	3.7	3.8	—	0.6	2.7	1.2	—
Sinnessvaghet. <i>Imbecillitas</i>	—	1.7	0.3	0.9	2.0	0.9	2.2	4.9	—	3.2	5.2	2.5	6.6	0.6	2.2	1.2	—
Okänd sjukdom (observationsfall)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.4	—

vunnits en för kontrollen synnerligen förmånlig koncentring af vårdarlägenheterna.

Af dessa hem var ett (Skeftesfall) synnerligen väl skött och därstädes inackorderade sjuka föremål för utmärkt omvårdnad, men då hemmet var mycket aflägsat beläget och vägen vissa tider under hösten och våren i det närmaste ofarbar, ansågs dess bibehållande för familjevård under en ny vinterperiod icke lämpligt. Tvenne hem kasserades, det ena emedan den därstädes inackorderade patienten ej syntes erhålla god omvårdnad och hustrun i detta hem äfven i öfrigt visat sig mindre lämplig som vårdarinna för sinnessjuka, det andra — ett burgnare hem — sedan den upp-täckten gjorts, att dess inackorderingar icke behandlades såsom familjemedlemmar vid måltiderna. Det fjärde hemmet (Åkershult) upphörde såsom sådant på grund af uppsägning från vårdarens sida, sedan dennes begäran om förhöjda vårdafgifter icke kunnat beviljas. Tvenne af dessa hem gifvo bekräftelse på olämpligheten af att inackordera sinnessjuka i hem, där talrikt tjänstefolk äfven finnes anställt.

Till Centralhemmet hafva talrika öfverflyttningar under året skett vid orostillfällen eller kroppsliga sjukdomar hos de sjuka, men hafva alla, som ej återförts till hospitalet, återflyttats till förutvarande vårdare utom i ett fall, där vårdaren under tiden fått annan sjuk i utbyte.

Hälsotillståndet har under hela året varit tillfredsställande, och distriktets läkare har endast vid ett tillfälle (lymphangitis) behöft tillkallas.

Sedan tillräcklig vattentillgång betryggats genom en under sommaren anlagd vattenledning från en till Central-

hemmet närbelägen källa, hafva bad därstädes kunnat reguljärt serveras åt de sjuka minst 1 gång i månaden. Äfven åtföljande vårdare hafva, då så önskats, fått åtnjuta för-månen af bad.

Inga själfmord eller svårare olycksfall hafva under året förekommit, däremot hafva tvenne rymningar ägt rum, hvarvid i ena fallet den sjuke begifvit sig till den närbelägna hemorten, där han omhändertogs, hvarpå han återfördes till Centralhemmet samt senare till hospitalet; i det andra fallet afvek den sjuke direkt till hospitalet i Växjö, där han följande dag själfmant inställde sig under förmälan, att han ej trifts i Korsberga. Båda dessa sjuka hade vårdats å förenämnda sjukhem, som kasserats på grund af bristande tillsyn af de sjuka, den senare hade äfven efter flyttningen till annat ställe icke känt trefnad utan, såsom sagdt, föredragit hospitalet, där han ock fick kvarstanna.

I vården af de sjukas gång- och sängkläder har under året en påtaglig förbättring varit märkbar. Många anmärkningar kunna ännu göras mot ett flertal hem — och annat är ej att vänta vid ett sådant företags början och första utveckling — men de vunna resultaten, som kunna sägas vara öfverraskande lyckliga, berättiga till goda förhoppningar för familjevårdens framtid.

En fara är emellertid konkurrensen från hem, där sjuka — utan besvärande kontroll, utan intresse eller förmåga hos vårdarne att behörigen vårda sinnessjuka — mottagas, och detta i regeln till pris vida öfverstigande hvad hospitalet kan eller bör erlagga. Frånseedt Centralhemmet, där afgiften för de båda såsom biträden anställda sjuka höjts

till 65 öre per dag, under det att för öfriga där intagna sjuka kosten fortfarande godtgöres med 50 öre per dag, har vårdafgiften växlat mellan lägst 60, högst 100 öre. Vid årets slut utgick vårdafgiften för de vårdade 50 sjuka sålunda:

2	patienter	vårdades	å	50	öre	pr	dag
6	»	»	å	60	»	»	
12	»	»	å	65	»	»	
9	»	»	å	70	»	»	
9	»	»	å	75	»	»	
3	»	»	å	80	»	»	
7	»	»	å	85	»	»	
1	»	»	å	90	»	»	
1	»	»	å	100	»	»	

Medelbeloppet för vårdafgiften pr dag och sjuk utgjorde sålunda vid årets slut 71,4 öre mot 69,6 öre vid 1903 års utgång.

Antalet underhållsdagar har under året varit 18,251; medeltalet vårdade 49,8.

Utgifter: totalkostnad kr. 23,513,22; medelkostnad pr dag och patient kr. 1,29 och för år och patient kr. 497,86.

Sammanställning af uppgifter från landstingens vid hospitalen belägna upptagningsanstalter för sinnessjuka för år 1904.

Anstalten vid:	1		2		3										4		5		6		7		8		9	
	Intagna		Afförda										Den 31 december befintliga		Underhållsdagar		Antal platser		Medeltal vårdade för dag		Högsta antalet vårdade för dag		Medellängd af vistelsen å upptagningsanstalten i dagar			
	till statens anstalter för sinnessjuka		till hem eller enskild anstalt					döda																		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Härnösands hospital	14	24	11	11	2	4	—	1	—	3	1	1	10	10	3,438	3,152	10	10	9,4	8,6	10	10	143	105		
Kristinehamns »	4	9	3	9	—	—	—	—	—	—	1	—	10	10	3,662	3,647	10	10	10	10	11	11	261	192		
Lunds »	9	19	5	7	1	5	1	5	1	1	1	—	10	9	3,542	3,244	10	10	9,7	8,9	11	11	299	241		
Summa	27	52	19	27	3	9	1	6	1	4	3	1	30	29	10,642	10,043	30	30	29,1	27,5	32	32				

c) Enskilda anstalter.

Under år 1904 hafva tillkommit 3 enskilda anstalter. Fröken Lydia Johnsson har den 19 februari 1904 erhållit nåd. tillstånd att å lägenheten *Karlshäll* å Långholmen vid Stockholm inrätta en enskild anstalt för vård på en gång af högst 8 sinnessjuka; fru Anna Forsslöf har den 15 april 1904 erhållit nåd. tillstånd att å lägenheten *Vängelsta* i Uppsala, Näs socken, Uppsala län, inrätta en enskild anstalt för vård af högst 14 sinnessjuka (6 män, 8 kvinnor); och fru Augusta Sjögren har den 20 maj 1904 erhållit nåd. tillstånd att i det s. k. *Peterska hemmet* i Uppsala vårda samtidigt högst 15 sinnessjuka. Samtliga dessa anstalter blefvo under året afsynade och godkända.

Angående de enskilda anstalternas verksamhet hänvisas till nedanstående öfversikt öfver omsättningen af sinnessjuka m. m.

Om från totalkostnaden den på Korsberga kommande andel af patientafgifterna till hospitalet, kr. 9,288,12, från drages, så har tillskottet af statsmedel till Korsberga-kolonien utgjort kr. 14,225,10.»

b) Landstingens upptagningsanstalter.

Genom nåd. bref den 3 juni 1904 hafva *Kronobergs och Blekinge läns landsting* erhållit tillstånd att på enahanda villkor, som äro gällande för öfriga å hospital belägna upptagningsanstalter, å Växjö hospitals område uppföra en för 40 sjuka (hälften för hvardera länet) afsedd upptagningsanstalt; dagafgiften är bestämd till 2 kronor för sjuk; inremitterandet af de sjuka från Kronobergs län skall ske af lasarettsläkaren i Växjö och från Blekinge län af lasarettsläkaren i Karlskrona.

Afgiften för sjuk per dag vid upptagningsanstalten vid *Kristinehamns hospital* har genom nåd. bref den 21 oktober 1904 för nästa femårsperiod bestämts till 2 kronor.

Angående landstingens vid hospitalen belägna upptagningsanstalters för sinnessjuka verksamhet hänvisas till nedanstående sammandrag.

Öfversikt för år 1904 öfver antalet platser samt intagna, afförda och den 31 dec. 1904 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

Anstalt.	Platser.	Intagna	Afförda								Den 31/12 1904 närvarande		
			friska		förbättrade		oförbättrade		döda				
			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.
Ebenezer (Jönköping)	12	1	1	—	—	—	—	1	1	—	1	4	3
Holmehus (Malmö)	12	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	10
Katrinelund (Malmö)	10	—	9	—	3	—	1	—	4	—	—	—	8
Sigtuna sjukhem	28	7	2	3	—	1	1	1	1	1	2	—	14
Solna »	34	27	8	3	1	6	3	13	3	3	—	24	9

Beträffande landstingens samtliga upptagningsanstalters för sinnessjuka verksamhet hänvisas till efterfölj. öfversikt.

Öfversikt öfver antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1904.

1	2		3	4	5	6	7	8	1	2		3	4	5	6	7	8
	Antal patienter.									Landstingsområde, sjukvårdsinrättning.	Antal patienter.						
Stockholms stad:									Hallands län:								
Södra sinnessjukhusen	279	29	52,799	174	145	170	189		Upptagningsanstalten i Falkenberg ⁷⁾	23	1	7,708	22	21	23	335	
Stockholms län:									Halmstads lasarett	3	—	689	2	2	2	230	
Norrhälje lasarett	10	—	2,857	8	8	8	286		Varbergs	3	1	486	2	1	2	162	
Uppsala län.¹⁾									Summa	29	2	8,883	26				
Södermanlands län:									Göteborgs o. Bohus län:								
Upptagningsanstalten i Nyköping ²⁾	41	3	6,882	20	19	20	168		Uddevalle lasarett ⁸⁾	28	1	3,066	24	8	20	109	
Östergötlands län:									Göteborgs stad:								
Vadstena lasarett	25	—	2,810	8	8	8	112		Sinnessjukafdelningen vid fattigvårdsanst. Gibraltar ⁹⁾	159	3	11,961	156	33	?	75	
Norrköpings stad:									Älfsborgs län:								
Norrköpings sjukhus	55	1	3,379	14	9	10	61		Borås lasarett	2	—	1,655	6	5	6	827	
Jönköpings län:									Vänersborgs	12	—	1,997	8	5	8	166	
Ulfsparre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö	61	3	5,401	40	15	41	89		Summa	14	—	3,652	14				
Kronobergs län.⁴⁾									Skaraborgs län:								
Kalmar läns norra landstingsområde:									Falköpings lasarett	17	—	¹⁰⁾ 271	¹⁰⁾ 24	—	47	—	
Västerviks lasarett	9	—	2,444	6	7	7	272		Mariestads	4	—	1,083	3	3	3	271	
Kalmar läns södra landstingsområde:									Summa	21	—	1,354	27				
Borgholms lasarett	4	—	338	1	1	1	84		Värmlands län:								
Kalmar	22	1	898	3	2	4	41		Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital ¹¹⁾	13	—	7,309	20	20	22	562	
Summa	26	1	1,236	4					Örebro län:								
Gottlands län:									Örebro lasarett	30	2	4,082	12	11	14	136	
Visby lasarett	1	—	214	2	1	1	214		Västmanlands län:								
Blekinge län:⁴⁾									Västerås lasarett	22	1	5,242	14	14	15	238	
Karlshamns lasarett	7	—	467	2	1	2	67		Kopparbergs län:								
Karlskrona	9	—	1,098	3	3	4	122		Falu lasarett	29	1	4,270	12	12	12	147	
Summa	16	—	1,565	5					Gälfborgs län o. Gäflestad:¹²⁾								
Kristianstads län:									Gäffe och Gästriklands lasarett	33	—	4,655	14	13	16	141	
Kristianstads lasarett	26	—	2,191	7	6	8	84		Västernorrlands län:								
Simrishamns	5	—	1,099	3	3	4	220		Härnösands lasarett	13	—	658	4	2	4	51	
Ängelholms	11	—	1,204	4	3	4	109		Sundsvalla	14	—	1,904	6	5	6	136	
Summa	42	—	4,494	14					Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital ¹³⁾	38	—	6,561	20	18	20	173	
Malmöhus län:									Summa	65	—	9,123	30				
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital ⁵⁾	28	1	6,785	20	19	21	242		Jämtlands län:								
Malmö stad:									Östersunds lasarett	17	2	¹⁴⁾ 2,838	¹⁴⁾ 12	8	11	167	
Allmänna sjukhuset ⁶⁾	10	—	318	2	1	2	32		Västerbottens län:								
									Skellefteå lasarett	7	—	1,774	6	5	6	253	
									Umeå	12	1	2,635	8	7	9	220	
									Summa	19	1	4,409	14				
									Norrbottnens län:								
									Haparanda lasarett	3	—	330	1	1	2	110	
									Luleå	7	—	179	3	—	—	26	
									Piteå	2	—	261	2	1	2	130	
									Summa	12	—	770	6				
									För hela riket	1,094	51	162,800	698	445	—		

¹⁾ Å Uppsala hospitals område uppför Uppsala läns landsting en upptagningsanstalt för 24 patienter: se nåd. bref d. 9/8 1902. — ²⁾ Se nåd. bref d. 28/11 1902. — ³⁾ Sedan d. 21 juli. — ⁴⁾ Kronobergs läns och Blekinge läns landsting hafva genom nåd. bref d. 3/8 1904 erhållit tillstånd att å Värjö hospitals område uppföra en för båda länen gemensam upptagningsanstalt för tillsammans 40 patienter. — ⁵⁾ Se nåd. bref d. 13/8 1891. — ⁶⁾ Vid allmänna sjukhuset uppföres en särskild paviljong för sinnessjuka. — ⁷⁾ Se nåd. bref d. 25/8 1898. — ⁸⁾ Från d. 1 dec. — ⁹⁾ Å asylafdelningen med 84 platser hafva under året intagits 69 och aflidit 14 patienter. — ¹⁰⁾ Från midten af dec. — ¹¹⁾ Se nåd. bref. d. 29/8 1896. — ¹²⁾ Vid Söderhamns lasarett uppföres en upptagningsanstalt för 20 sinnessjuka. Vid Hudiksvalls lasarett är en anstalt med 14 platser färdig. — ¹³⁾ Se nåd. bref d. 19/8 1899. — ¹⁴⁾ Från d. 29 nov.

III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I tab. nr 20 meddelas ett sammandrag af de uppgifter, hvilka det enligt § 69 gällande nådiga stadga angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare afgifva.

Här nedan meddelas en öfversikt öfver resultaten af tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter.

Öfversikt för år 1904 öfver af provinsial- och extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och idioter med hänsyn till deras antal, beskaffenheten af deras vård och behof af anstaltsvård.

L ä n.	Antal beökta.		Vårdens beskaffenhet.			Behof af anstaltsvård.	
	Sinnessjuka.	Idioter.	Tillräckligt lände.	Mindre god.	Vanvård.	Sinnessjuka.	Idioter.
Stockholms län	110	205	303	12	—	20	20
Uppsala »	52	88	135	5	—	10	13
Södermanlands »	44	96	133	7	—	7	11
Östergötlands »	54	57	105	5	1	7	5
Jönköpings »	124	100	213	11	—	17	1
Kronobergs »	166	92	229	26	3	52	6
Kalmar »	241	203	418	25	1	65	22
Gotlands »	39	20	52	6	1	13	4
Blekinge »	84	68	142	9	1	17	2
Kristianstads »	214	223	409	25	3	58	22
Malmöhus »	147	239	371	15	—	30	24
Hallands »	26	45	63	8	—	6	5
Göteborgs och Bohus län	115	91	176	27	3	30	12
Älfsborgs län	226	188	394	19	1	93	36
Skaraborgs »	99	61	151	9	—	31	14
Värmlands »	148	178	297	27	2	44	21
Örebro »	40	52	88	4	—	9	6
Västmanlands »	13	28	37	4	—	2	4
Kopparbergs »	125	128	219	31	3	38	23
Gäflleborgs »	82	100	166	15	1	30	32
Västernorrlands »	25	56	70	10	1	6	6
Jämtlands »	76	107	165	17	1	28	23
Västerbottens »	101	125	206	20	—	49	22
Norrbottnens »	115	139	222	31	1	23	15
Summa	2,466	2,689	4,764	368	23	685	349
	5,155		5,155				

Följande fall äro antecknade som vanvård.

1. *Per U. S.*, f. 64; liksom vid läkarbesöket för 2 år sedan alltjämt innesluten i en träbur, låst med järnkedja, då den personal, som skall tillse honom, bestående af den 70-åriga fadern, en styfsint gubbe, och den lika gamla modern, som är i hög grad skröplig, samt en halfidiotisk

gammal piga och en idiotisk yngre broder, är absolut oförmögen taga hand om honom i fritt tillstånd. För nära 2 år sedan har ansökan om anstaltsvård blifvit gjord.

2. *Kajsa G. A.*, f. 67; har nu i öfver 2 års tid hållits inspärrad i ett rum, som till storleken är någorlunda tillräckligt men till följd af de med bräder eller bleckplåt förspikade fönstren nästan alldeles mörkt; år 1901 inlämnades ansökan om vård för henne till Växjö hospital, men då plats blef ledig, begagnades ej platsen — sannolikt på grund af föräldrarnas njugghet för att slippa afgiften; nu uppgafs, att ny ansökan blifvit sänd till asyl.

3. *Sven J. K.*, f. 77; sinnessjuk 1900, våren 1903 orolig, hvarför ansökan om asylvård gjordes, samtidigt med att den sjuke fördes till fattiggården, där han ännu, fastän han nu ej är orolig och bråkig på minsta vis, hålles inspärrad i ett mindre rum i brygghuset, uteslutande för att hindras rymma; rummet, som var tämligen snyggt, utom att den sjuke kräkts på golfvet (hvilket han enligt uppgift dagligen brukade göra), var försedt med gallerfönster, som därjämte var förspikadt med bräder, hade bom för dörren och i väggen till brygghuset en lucka, äfven den försedd med galler.

4. *Hilda K. R.*, f. 75; epilepsi sedan konfirmationsåren; hösten 1902 de första tecknen på sinnessjukdom och våren 1903 våldsamt, hotande både sig själf och andra med tillhygge. I stället för att fullfölja ansökan om asylvård, hvartill läkarbetyg då blef utfärdadt, beslöt fadern sig för att hålla henne inspärrad, och har hon sedan dess haft sin bostad i en cell, hvilken bildats genom en afbalkning uti ett rum bakom köket, och som hade ett yttnehåll af ca 8×10 fot; dörren till denna cell var tillspikad, och belysningen erhöles från ett fönster framför afbalkningen, i hvilken det fanns en lucka nära detta; maten inlämnades genom denna lucka, medan nattkärl och sopor utlämnades direkt på gården genom en lucka i ytterväggen. Den sjuka, som vid läkarens besök var fullkomligt redig men ganska bittert klagade öfver inspärningen, städade själf sin cell, som var minutiöst renlig; äfven var hon mycket arbetsam och särskildt road af virkning. Föräldrarna förklarade emellertid, att de ej vågade hafva henne lös i huset, då man aldrig kunde förutse, när hennes våldsamt kunde bryta ut.

5. *Bengt G. B.*, f. 64; sjukdomen oförändrad som för 2 år sedan; hålles ständigt sängliggande, bunden om händer och fötter med läderremmar; hemmet och den sjuke mycket vanvårdade.

6. *Johan O. K.*, f. 47; har under årens lopp blifvit alltmera slö; synes ej hafva någon annan tillsyn än den, som kan bestås honom af hans 84-åriga moder, som börjar blifva i hög grad åldersslö; dessa båda bebo tillsammans en liten stuga, som endast har ett rum. Vid läkarbesöket under fjolåret befanns stugan vara halft fallfärdig och högst ruskig med en obeskriflig smuts rådande inomhus. Till i år hade stugan blifvit nödortfigt reparerad äfvensom säng- och gångkläder anskaffade, men i rummet rådde fortfarande en ytterlig smuts; ena hörnet var apterad till hönshus, och hönssmuts och matrester funnos öfverallt på golf och i sängar; någon städning eller skurning syntes ej hafva verkställts, sedan reparationen gjordes; de båda inneboende voro lika smutsiga och syntes ej hafva blifvit tvättade sedan lång-

liga tider tillbaka; frånsedt att de då och då erhålla mat och bränsle samt någon gång litet penningar, äro de lämnade alldeles på egen hand.

7. *Johan M.*, f. 76; började för 3 år sedan grubbla och ligga ute i markerna; intogs då å fattighuset, där cell-internering användes i disciplinärt syfte; på grund häraf fick han animositet mot föreståndaren, som han i maj 1904 med en sten tillfogade ett större sår i hufvudet; insattes då i cell; hade vid läkarbesöket oafbrutet vistats en månad i en *becksvart* och i öfrigt olämplig sådan.

8. *Sven O.*, f. 48; fortfarande våldsam och orolig men ännu osnyggare än i följ; förvarades i en mycket orenlig cell, hvarifrån stank spred sig till öfriga rummen för sinnessjuka och fattighjon.

9. *Johan S.*, f. 75; hade åter blifvit våldsam och hölls instängd i ett till cell inrättadt rum, som bar spår af hans förstörelselusta men af honom själf hölls tämligen rent; enligt uppgift hade han icke varit ute på flera månader, då modern, som själf under någon tid skall hafva varit abnorm tvenne gånger, intet biträde hade till hans vård. Anmälan om hospitalsvård lär hafva gjorts redan i juli 1903.

10. *Anders M. L.*, f. 32; sinnessjuk sedan 20 år; bodde i en grop i marken, täckt med en ytterst bristfällig öfverbyggnad af omaka brädstumpar; ligger i sin grop, så länge den hoptiggda provianten räcker; bädden utgöres af lumpor och halm, söndersmulad af långvarigt begagnande och besvärad af ohyra i stor myckenhet.

11. *Johannes P.*, f. 36; sinnessjuk sedan 12 år; numera lugn, likgiltig och slö, aldrig våldsam; hålles det oakadt hela året om instängd i en vindskammare, där aldrig upplysning bestås; sängkläderna bestå af halm, ett hästtäck och en usel kudde; kläderna utgöras af trasiga paltor.

12. *Amanda A. A.*, f. 62; aldrig varit normal; kan dåligt tala, ej läsa; är i hög grad vanvårdad; ligger naken på en hög smutsig halm, instängd i en mörk skrub, stinkande och oren med otillräcklig luftväxling.

13. *Ällika B. O. D.*, f. 59; sinnessjuk sedan 1884 med sinnes- och tankevillor; numera orkeslös och slö samt mestadels sängliggande; hade vid läkarbesöket flera stora karbunklar, hvilka lämnades utan all ans och vård; för öfrigt var hela huset, köket och sjukrummet, där hon bodde tillsammans med man och barn, det sorgligaste bevis på vanskötsel — det kunde knappast tänkas vara en bostad för människor; på det ifrigaste tillrädd att söka asylvård för sin sjuka hustru, vägrade mannen, som var en välbärgad hemmansägare, bestämdt detta, förebringande, att kostnaderna därför skulle ruinera honom.

14. *Alfrida H.*, f. 79; sedan 2 1/2 års ålder icke varit normal; sitter nästan hela dagarna på benen (i skräddarställning), hvarigenom starka kontrakturer uppkommit, i ett afbalkadt bås bakom spisen, höljd i trasiga paltor; gör alla sina behof i sängen. Rummet — det enda för hela familjen — var uppfyllt af en olidlig stank.

15. *Kristina N.*, f. 52; utskrefs från hospital 19/6 1887; var då stilla och foglig, rättade sig efter tillsägelser och gaf någorlunda rediga svar, spottade ner omkring sig men var ej osnygg. Sedan dess har hon i 17 långa år hållits in-

stängd i en — medelst tapetserad brädvägg skickligt kasscherad — 7×7×10 fot mätande afbalkning af köket, hvarvid den fria golfytan var högst 5,5×8 fot; här satt den sjuka framför en exkrementfylld bytta (klosetten), hopkrupen på det af ett flera millimeter tjockt slortlager, betäckta golfvet och i handen hållande några halmstrån, med hvilka hon rörde i byttan, utgörande detta hennes vanliga förströelse; dräkten utgjordes af linne och en tarffig kjortel; från de paltor, som skulle föreställa sängkläder, utgick en vidrig urinlukt; öfver hufvud taget rädde det i kyffet en atmosfär, värre än den i en vanlig svinstia, och detta fastän 2 rutor i kyffets lilla fönster voro utslagna. Den sjuka syntes nu alldeles oberörd af yttre världen, svarade ej på framställda frågor och lyfte ej blicken från marken.

16. *Martin M.*, f. 74; sjuk sedan 4 år; är ondsint och orenlig; ligger fastkedjad vid väggen i en afbalkning i häststallet.

17. *Johannes S.*, f. 78; lider af epilepsi; är mycket orenlig; bor uti ladugården och vårdas illa.

18. *Alfred K.*, f. 66; sinnessjuk sedan ca 6 år; argsint och orenlig; inhyt i ett vindsrum med inskrufvade bommar för dörren, som var försedd med en lucka, genom hvilken maten räcktes honom. Vid besöket låg den sjuke i sängen med ett smutsigt täcke öfver sig; på golfvet, som var orent, stod en full, öppen hink med illaluktande exkrementer.

19. *G. Kjerstin P.*, f. 23; sinnessjuk sedan ca 60 år; är osnygg och lär tidtals vara våldsam; hålles inspärrad i en ladugård tillsammans med kreaturen, där hon har en träbriks med halm och ett par fällar; är mycket smutsig och trasig.

20. *Per J. O.*, f. 61; sinnessjuk sedan 15 år och har småningom blifvit alltmer förslöad och orenlig; befanns vid besöket instängd i en snuskig bagarstuga, vägg i vägg med ladugården, liggande i sängen insvept i gamla trasor och nedsölad med urin och träck.

21. *Märtha B. G.*, f. 71; började gå och tala först vid 4 års ålder, var som barn mycket häftig och ej lik andra; strax före 16 års ålder fick hon om nätterna krampanfall; hon fick så sin menstruation, och därifrån daterar sig hennes egentliga sjukdom; hon ref af sig håret och kläderna samt började orena i det rum, som hon måste stängas in uti. Vid läkarbesöket låg hon här i en vid golfvet och sängen fastspikad träsång på en af urin och feces genomdränkt madrass, naken och smutsig, med hoptofvadt hår, rinnande, variga och såriga ögon; hon var afmagrad till ett skelett och hade endast en trasig, blårandig tröja på sig, som ej räckte henne mer än till nafveln; öfver sig hade hon en trasig filt; det lilla rummets fönster voro tillspikade med bräder och dörren tillstängd; en murad spisugn fanns dock, så att hon ej behöfde frysa; i denna kammare hade den sjuka varit instängd under långa 18 år.

22. *Olof J.*, f. 54; sjuknade för ca 30 år sedan; vistades då 2 år på hospital, hvarefter han utskrefs oförbättrad; har alltsedan dess hållits instängd i en afbalkning i ladugården, försedd med en väggfast säng, gallerfönster och lucka i väggen, genom hvilken födan gifves honom; för urin och exkrementer en afloppsränna vid golfvet, beströdd med kalk; den sjuke rifver sönder sina kläder och har där-

för endast en skjorta på sig; är mycket osnygg, äter med fingrarna, gör sina behof i sängen och kastar exkrementerna i afloppsrännan.

23. *Anton N.*, f. 68; idiot alltifrån barndomen; blef för 7 å 8 år sedan »fullständigt sinnesrubbad», så att han måste hållas instängd i ett särskildt rum och, då han är värre, i en i ena hörnet af rummet inrättad bur. Han är våldsam mot dem, som skola sköta honom, och gormar och svär både natt och dag; slår ut fönstren och förstör allt han kommer öfver; rifver sönder gång- och sängkläder; har klöst sönder sig i hufvudet, på bröstet och på benen, där han öfverallt har öppna, blödande sår; ligger spritt naken på en halmbädd; gör allting under sig och smetar ned sig själf och väggarna med exkrementer. Rummet, i hvilket han är instängd, är icke öfver sig stort, med öppen spis, försedd med ett enkelt spjäll, som han ofta går och drager upp, sedan det är eldadt, så att det är förunderligt, att han ej för länge sedan rifvit ut elden ur spisen och bränt upp både sig själf och huset; både tak och väggar äro alldeles svarta och öfversmetade med hvarjehanda orenlighet; golvet är sannolikt ej skuradt på långa tider; ett 3 rutor högt fönster finnes, hvilket på insidan är förspikadt med träslåar af bräder. Vid läkarbesöket var temperaturen — 22° C., och den sjuke, som låg på halmkätten i paradisträkt med en gammal trasmatta öfver sig, hade några dagar förut slagit ut öfversta rutan i fönstret, hvars hål var igenklistradt med papper. Redan i september 1897 inleddes ansökan om anstaltsvård, utan att han ännu kunnat få någon plats.

Ehuruväl åtskilliga fall af vanvård sålunda blifvit antecknade, framgår dock af rapporterna, att tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter i flera afseenden medfört förbättringar i vården, och att i de flesta fall vederbörande vårdare ställt sig till efterrättelse gjorda anvisningar.

Kostnaden för vederbörande läkares resor för dessa besök hos sinnessjuka och idioter har uppgått till 48,103 kronor 99 öre.

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1904 har skyddsföreningen öfverlämnat till öfverläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhoppa 1,690 kronor, hvaraf 350 kronor till Lunds hospital och asyl, 300 kronor till Uppsala, 250 kronor till Vadstena och Nyköping samt lägre belopp, minst 50 kronor, till öfriga anstalter.

Därjämte hafva till tre sinnessjuka gifvits 150 kronor åt hvardera och åt en fjärde 100 kronor, hvadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 2,240 kronor, det högsta hittills under ett år utdelade.

Till bestridande af dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsavgifter af 139 ledamöter och räntan af förut befintliga kapital, som emellertid på grund af den jämförelsevis höga utdelningen minskats från 42,175 kronor 58 öre till 41,954 kronor 92 öre.

Stockholm den 18 december 1905.

Underdånigst

KLAS LINROTH.

G. DUNÉR.

HERM. PETERSSON.

RICHARD STENBECK.

E. SEDERHOLM.

Anton Holmberg.

Tab. N:o 1. Sammanställning af uppgifterna från statens anstalter för sinnessjuka angående intagna och afförda samt den 31 December befintliga patienter år 1904.

A n s t a l t	2		3		4		5		6		7		8		9		10			11	
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan statens anstalt för sinnessjuka överförda		A f f ö r d a						Den 31 December befintliga			Antalet expek- tanter den 31 December					
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	tillfrisknade		förbättrade		oförbättrade		till annan statens anstalt för sinnessjuka		döda		m.	kv.	Summa	m.	kv.
Göteborgs hospital	35	29	31	26	—	—	4	7	4	4	—	—	—	—	2	6	114	99	213	16	22
Härnösands »	24	18	23	17	—	—	10	15	7	2	2	1	—	—	4	1	115	110	225	30	19
Kristinehamns »	12	17	9	16	—	—	6	11	2	1	—	1	—	—	3	4	163	150	313	101	100
Lunds »	36	43	28	39	—	—	6	14	10	7	10	13	8	11	14	13	182	178	360	25	42
» asyl	25	14	21	11	8	11	—	—	5	2	14	15	—	—	14	8	421	418	839	278	167
Malmö »	2	3	1	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	2	48	76	124	4	1
Nyköpings hospital	17	6	15	5	—	—	7	4	3	1	—	—	—	—	6	1	113	68	181	13	20
Piteå hospital och asyl	9	16	6	13	—	—	4	8	2	3	—	—	—	—	3	3	156	150	306	80	34
Stockholms hospital	34	26	31	24	—	—	12	11	5	2	7	9	—	—	8	1	126	126	252	108	158
Uppsala »	42	30	36	23	—	—	13	12	3	8	14	6	3	2	13	5	268	173	441	57	85
» asyl	19	17	14	13	3	2	—	—	1	6	11	3	—	—	10	11	400	397	797	248	96
Vadstena hospital och asyl	31	48	24	41	—	—	9	14	4	5	6	3	—	—	13	24	412	388	800	158	37
Växjö hospital	7	5	7	5	—	—	3	7	1	2	22	14	2	—	3	2	93 ²⁾	74 ²⁾	167	33	34
Viaby »	5	3	4	3	—	—	2	—	1	2	2	1	—	—	—	—	16	15	31	—	2
Summa	298	275	250	238	11	13	76	103	49	46	89	66	13	13	94	81	2,627	2,422	5,049	1,151	817
	573		488		24		179		95		155		26		175					1,968	

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka överförda medräknas ej här.

²⁾ Däraf vid Korsberga 26 m. och 24 kv.

Tab. N:o 2. Öfersikt för år 1904 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 December befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	25	32	23	30	10	17	3	5	57	123
Mani, <i>Mania</i>	14	10	12	9	7	8	—	3	23	50
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	45	42	20	21	25	34	8	3	164	188
Förvirring, <i>Confusio</i>	24	45	24	45	19	36	1	5	30	71
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	105	79	92	72	7	7	19	20	1,139	822
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	19	24	17	22	2	—	6	7	403	305
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	5	10	4	9	—	—	13	20	456	600
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	9	2	8	3	—	—	5	4	92	36
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	3	8	3	7	1	1	—	1	36	67
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	9	—	8	—	5	—	2	—	27	—
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	25	7	24	6	—	—	23	4	44	13
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	6	9	6	7	—	—	8	8	18	41
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	2	5	2	5	—	—	2	1	80	55
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	5	2	5	2	—	—	4	—	58	51
Okänd sjukdom, intagna för observation	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Summa	298	275	250	238	76	103	94	81	2,627	2,422
	573		488		179		175		5,049	

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka överförda medräknas ej här.

Tab. N:o 3. Öfversikt för år 1904 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, med fördelning efter *kön* och *ålder*.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		
	Under 15 år		15-20 år ¹⁾		20-25 år		25-30 år		30-35 år		35-40 år		40-45 år		45-50 år		50-60 år		60-70 år		Öfver 70 år		Okänd		Summa		Summa sammanrum		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.
Intagna ²⁾	—	—	1	19	14	41	26	49	28	31	32	36	33	41	43	20	32	43	47	15	16	3	3	—	—	—	298	275	573
Intagna å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	—	—	1	19	14	34	23	43	27	26	27	29	31	36	33	17	25	32	42	11	12	3	3	—	—	—	250	238	488
Tillfrisknade	—	—	1	13	2	13	12	12	7	9	16	5	18	8	18	5	16	11	12	—	1	—	—	—	—	—	76	103	179
Döda	—	—	1	—	—	—	—	7	4	5	5	13	4	14	14	13	11	14	15	15	15	11	13	—	—	—	94	81	175

¹⁾ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.
²⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

Tab. N:o 4. Öfversikt för år 1904 öfver de å statens anstalter intagna sinnessjuka¹⁾, fördelade efter *civilstånd*, *sjukdomens bestånd före intagningen* samt *antal förutgångna anfall*.

1	2				3				4				5				6				7				8				9				10				11				12				13				14				15				16				17				18			
	Civilstånd																Sjukdomens bestånd före intagningen																Antal förutgångna anfall																																			
	Ogifta		Gifta		Änklingar		Änkor		Frånskilda		Under 3 månader		3-6 månader ²⁾		6-12 månader		1-2 år		Öfver 2 år		Okändt		Inget		Ett		Två		Tre		Fyra eller flera		Okändt																																			
m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.																							
289	269	176	153	103	94	9	19	1	3	38	41	46	37	52	53	39	61	108	73	6	4	210	197	32	30	18	11	5	6	14	18	10	7	558	329	197	28	4	79	83	105	100	181	10	407	62	29	11	32	17																		

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda, medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga.
²⁾ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. N:o 5. Öfversikt för år 1904 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *sjukdomens form* och efter *ålder vid sjukdomens utbrott*.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		
	Under 15 år		15-20 år ¹⁾		20-25 år		25-30 år		30-35 år		35-40 år		40-45 år		45-50 år		50-60 år		60-70 år		Öfver 70 år		Okänd		Summa		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.
Melankoli, <i>Meiancholia</i>	—	—	—	—	1	1	—	—	4	3	2	5	2	5	4	5	7	10	1	—	—	—	—	—	23	30	
Mani, <i>Mania</i>	—	—	3	—	3	—	2	1	1	4	1	1	4	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	12	9	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	—	—	2	4	1	3	3	1	5	—	4	4	2	2	3	3	1	2	—	—	—	—	4	—	20	21	
Förvirring, <i>Confusio</i>	—	—	4	2	4	7	5	6	6	9	3	3	3	8	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	24	45	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	1	3	14	15	31	20	27	12	7	2	4	6	1	5	2	2	2	2	—	—	—	—	5	3	92	72	
Kronisk förryckthet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	—	—	—	3	3	3	3	2	3	9	2	1	2	2	3	5	—	—	—	1	—	17	22	
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	2	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	9	
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insaniam epilepticam</i>	2	—	—	1	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8	3	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insaniam degenerativam</i>	1	—	1	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	7	
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	—	1	—	2	—	1	—	2	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8	—	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	1	1	1	5	1	4	1	1	—	—	—	—	—	—	24	6	
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3	2	1	2	1	1	—	—	6	7	
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	
Summa	12	12	28	21	46	35	42	34	18	26	33	26	17	26	18	16	18	29	4	7	1	2	11	4	248	238	
	24	—	49	—	81	—	76	—	44	—	59	—	48	—	34	—	47	—	11	—	3	—	15	—	2) 486	—	

¹⁾ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.
²⁾ Tvänne för observation intagna äro ej medräknade å denna tabell.

Tab. N:o 6. Öfversikt för år 1904 öfver *orsaker*, under hvilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hafva uppkommit hos under året intagna.

O r s a k.	2		3		O r s a k.	2		3			
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade			Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade			
	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.		
Ärftlig belastning.	Sinnessjukdom hos	fader	29	25	21	20	Tyfoidfieber	—	2	—	1
		moder	33	20	23	14	Andra akuta infektionssjukdomar	2	3	2	2
		far- eller morföräldrar	23	8	18	4	Syfilis	13	3	12	3
	Alkoholism hos	syskon	59	50	49	42	Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberculos etc.)	1	2	1	2
		fader	34	25	28	16	Inanition	—	—	—	—
		moder	5	—	4	—	Kronisk alkoholism	29	4	27	4
	Epilepsi hos	föräldrar	1	2	1	2	Andra kroniska intoxicationssjukdomar	2	—	2	—
		syskon	4	7	3	5	Skador å hufvudet	7	3	7	2
		aflägsnare släktningar	6	7	4	5	Organiska hjärnlidanden	—	—	—	—
	Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	föräldrar	10	8	9	7	Oregelbundet, utväfvande lefnadssätt	4	1	3	1
		syskon	9	5	8	3	Hälsavidrigt eller ansträngande arbete i yrke	10	4	9	4
		aflägsnare släktningar	9	3	8	3	Pauperism	—	3	—	3
Andra former af belastning	9	6	8	3	Psykisk öfveranstängning	4	4	2	3		
Pubertet	—	—	—	—	Missräkningar och motgångar, ekonomiska och hushålls bekymmer	25	26	20	24		
Klimakterium	—	1	—	1	Kärlek	6	20	5	17		
Ålderdom	—	1	—	1	Religiösa påverkningar	6	2	6	2		
Hafvandeskap	—	2	—	2	Häftig sinnesrörelse	9	14	7	12		
Barnsäng	—	11	—	10	Cellstraff	2	—	2	—		
Digifning	—	11	—	11							
Influenta	6	8	5	6							

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

Tab. N:o 7. Öfversikt för år 1904 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *stånd och yrke*.

1	2		3	4		5	1	2		3	4		5
	Yrkesutöfvare	Hu-strur utan yrke.		Baru under 15 år	Öfriga familjemedlemmar			Yrkesutöfvare	Hu-strur utan yrke.		Barn under 15 år	Öfriga familjemedlemmar	
I. Jordbruk med binärningar.													
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, landbruksinspektorer	—	2	1	—	—	2	Sjöfarande	10	—	4	—	—	3
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, mejerister, trädgårdsmästare	39	1	12	—	—	23	22	—	—	—	—	—	
Torpäre, statäre, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	42	22	17	—	—	7	1	—	—	—	—	—	
Fiskare	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
Lappbefolkning	—	—	2	—	—	—	—	—	4	—	—	—	
II. Industri och handverk.													
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, bokhållare	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Arbetare	39	6	12	—	1	2	5	—	—	—	—	—	
Handverkare	40	9	21	—	—	1	2	—	—	—	—	—	
III. Handel och samfärdsel.													
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	15	1	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	
Ildkare af vårdshusrörelse och deras biträden	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tjänstemän vid post, telegraf och järnvägar	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Betjante vid d:o	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.													
Prästerskap	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
Civile och kommunala tjänstemän	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
D:o d:o betjante	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Militärer	7	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Lärare	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Litteratörer, artister	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Läkare, veterinärer, apotekare, barnmorskor, sjukvårdspersonal	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Studerande	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
V. Annat yrke.													
Tjänstehjon, förut ej angifna	4	31	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Arbetare, d:o d:o	1	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
f. d. Yrkesutöfvare, kapitalister och pensionärer	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Understödetagare	3	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	
Fångar	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Prostituerade	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VI. Okänt stånd och yrke													
	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa							221	93	91	—	1	29	53

Tab. N:o 8. Öfversikt för år 1904 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort.

1		2		3		4		1		2		3		4	
L ä n.		Landsbygd		Stad		Summa		L ä n.		Landsbygd		Stad		Summa	
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Stockholms stad		1	—	25	15	26	15	Älfsborgs län		10	8	1	1	11	9
Stockholms län		9	7	—	3	9	10	Skaraborgs		6	8	—	—	6	8
Uppsala		6	4	3	4	9	8	Värmlands		5	10	1	2	6	12
Södermanlands		8	4	3	1	11	5	Örebro		4	4	—	2	4	6
Östergötlands		12	18	5	8	17	26	Västmanlands		3	3	1	1	4	4
Jönköpings		9	5	4	2	13	7	Kopparbergs		10	6	—	—	10	6
Kronobergs		8	5	—	—	8	5	Gästeborgs		13	5	1	2	14	7
Kalmar		6	7	1	2	7	9	Västernorrlands		18	9	3	1	21	10
Gotlands		3	2	1	1	4	3	Jämtlands		5	5	—	—	5	5
Blekinge		2	2	2	2	4	4	Västerbottens		4	6	—	1	4	7
Kristianstads		12	18	1	2	13	20	Norrbottnens		4	6	—	1	4	7
Malmöhus		12	8	8	10	20	18	Summa		185	187	65	71	250	238
Hallands		5	5	1	4	6	9			352	358	136	142	488	488
Göteborgs och Bohus län		10	12	4	6	14	18								

Tab. N:o 9. Öfversikt för år 1904 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka tillfrisknade.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14				
	S j u k d o m.		S u m m a.		3 månader		3-6 månader ¹⁾		6-12 månader		1-2 år		öfver 2 år		3 månader		3-6 månader ¹⁾		6-12 månader		1-2 år		2-5 år		öfver 5 år		okändt.		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Melankoli, <i>Melancholia</i>	10	17	2	5	1	3	4	5	1	—	2	4	1	—	1	2	2	5	1	5	2	2	3	3	—	—	—	—	
Mani, <i>Mania</i>	7	8	4	2	—	2	2	2	1	1	—	—	—	—	2	1	3	4	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	25	34	7	12	7	7	7	7	1	5	3	3	1	—	2	5	3	6	8	3	3	9	2	—	—	—	—	1	
Förvirring, <i>Confusio</i>	19	36	7	8	7	13	5	10	—	—	—	—	—	—	4	2	7	15	15	2	7	3	3	—	—	—	—	—	
Primär svagahet, <i>Dementia primaria</i>	7	7	1	2	—	—	3	2	3	1	—	—	—	—	—	1	1	3	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	2	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	5	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	76	103	22	30	18	25	22	26	7	7	7	15	2	6	13	14	27	44	20	18	8	16	6	4	—	—	—	—	1
	179	—	52	—	43	—	48	—	14	—	22	—	8	—	27	—	71	—	38	—	24	—	10	—	—	—	—	—	

¹⁾ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. N:o 10. Öfversikt för år 1904 öfver tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å hospitalen intagna.

1		2		3		4		5		6		7	
Intagningsårets		Årtal		Intagna ¹⁾		Af de intagna voro att vid intagningen såsom obotliga anse ²⁾		Tillfrisknade under något af de 10 åren		Tillfriskningsprocent för de i kol. 3 angifna intagna		de i kol. 3 angifna intagna med frånräkning af de i kol. 4 anförda.	
Ordningsnummer													
Det 10:de	räknadt tillbaka från redovisningsåret som lista år.		1895		861		—		291		34		—
9:de			1896		1,092		—		303		28		—
8:de			1897		869		—		298		34		—
7:de			1898		695		—		241		35		—
6:te			1899		684		—		222		32		—
5:te			1900		925		—		247		27		—
4:de			1901		948		269		262		28		39
3:dje			1902		800		416		175		22		46
2:dra			1903		645		352		159		25		54
Redovisningsåret			1904		573		243		80		14		24

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

²⁾ För åren till och med 1900 äro uppgifter för denna kolumn ej lämnade.

Tab. N:o 11. Öfversikt för år 1904 öfver *dödsorsaker* bland de å statens anstalter för sinnessjuka aflidna.

1	2	3	4	1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.	Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.
Marasmus senilis	5	8	13	Pneumonia acuta	18	17	35
Febris typhoides	—	2	2	Gangræna pulmonum	—	1	1
Erysipelas	3	—	3	Enteritis, Colitis	1	2	3
Septicæmia	1	—	1	Ileus	2	—	2
Tuberculosis pulmonum	20	25	45	Hernia incarcerata	1	—	1
al. org., universalis	3	—	3	Peritonitis	—	1	1
Dementia	—	1	1	Cholelithiasis	1	—	1
Dementia paralytica	14	3	17	Cirrhosis hepatis	—	1	1
Hæmorrhagia cerebri et meningum	2	3	5	Nephritis chronica	3	3	6
Abcessus cerebri	1	—	1	Pyelitis	1	—	1
Meningitis cerebri	—	1	1	Uræmia	1	—	1
Epilepsia	1	1	2	Decubitus	—	2	2
Endocarditis, Myocarditis, Pericarditis	3	1	4	Cancer	5	4	9
Cor adiposum	—	2	2	Trauma	1	—	1
Vitium organicum cordis	1	—	1	Suicidium	1	—	1
Paralysis cordis	1	1	2				
Bronchitis, Bronchopneumonia	4	2	6	Summa	94	81	175

Tab. N:o 12. Öfversikt för år 1904 öfver *tillfälliga sjukdomar* bland de å statens anstalter för sinnessjuka vårdade.

1	2	3	4	1	2	3	4
Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 28 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.	Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 28 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.
Marasmus senilis	4	7	11	Dyspepsia	1	—	1
Febris typhoides	4	9	13	Enteritis et colitis	108	96	204
Influenza epidemica	85	98	183	Perityphlitis	1	—	1
Erysipelas	22	23	45	Ileus	1	—	1
Septicæmia	3	1	4	Hernia non incarcerata	11	3	14
Tuberculosis pulmonum	46	45	91	incarcerata	1	—	1
al. org., universalis	17	22	39	Periproctitis	—	2	2
Syphilis acquisita	2	—	2	Prolapsus ani	3	5	8
Chlorosis, Anæmia	6	27	33	Helminthiasis	—	2	2
Purpura	—	2	2	Peritonitis	1	1	2
Anæmia pernicioso progressiva	1	—	1	Icterus catarrhalis	1	3	4
Hæmorrhagia cerebri et meningum, Hemiplegia	2	6	8	Cholelithiasis	4	3	7
Abcessus cerebri	1	—	1	Cirrhosis hepatis	—	1	1
Meningitis cerebri	1	1	2	Nephritis	8	6	14
Paralysis glosso-labio-laryngea	—	1	1	Pyelitis	2	—	2
Sclerosis disseminata	—	1	1	Lithiasis renalis	1	—	1
Neuralgia	2	1	3	Cystitis	3	5	8
Paralysis facialis	—	1	1	Retentio urine	1	—	1
Diabetes mellitus	3	—	3	Hydrocele	1	—	1
Morbus Basedowi	—	1	1	Endometritis, Metroorrhagia	—	3	3
Conjunctivitis	15	18	33	Prolapsus uteri	—	1	1
Keratitis	3	4	7	Mastitis	—	1	1
Ulcus cornese serpens	—	1	1	Myitis	16	8	24
Iritis	3	4	7	Tendovaginitis, Bursitis	7	3	10
Chorioiditis	—	2	2	Synovitis, Arthrosis	1	4	5
Cataracta	3	5	8	Rheumatismus articularis acutus	4	2	6
Amotio retine	—	1	1	chronicus	4	3	7
Dacryocystitis	3	3	6	Osteomyelitis, Periostitis	4	4	8
Otitis media	8	8	16	Erythema nodosum	1	2	3
Pericarditis, Endocarditis, Myocarditis	5	5	10	Urticaria	—	1	1
Cor adiposum	—	3	3	Herpes zoster	5	3	8
Vitium organicum cordis	9	12	21	Psoriasis	—	3	3
Endarteriitis, Arteriosclerosis	22	14	36	Eczema	11	21	32
Varix	6	7	13	Herpes tonsurans	2	2	4
Thrombosis	—	1	1	Pemphigus	1	1	2
Laryngo-tracheitis	—	13	13	Laryngone, Abcessus	55	27	82
Pleuritis, Empyema	7	6	13	Furunculus, Carbunculus	50	26	76
Bronchitis	53	42	95	Ulcus	14	11	25
Oedema pulmonum	—	1	1	Gangræna	3	7	10
Pneumonia acuta	22	22	44	Angioma	—	1	1
Gangræna pulmonum	1	1	2	Cancer	7	9	16
Emphysema pulmonum	5	7	12	Kystoma, Cysta	2	2	4
Asthma	1	1	2	Lymphoma	—	1	1
Angina tonsillaris	16	29	45	Myoma uteri	—	1	1
Hypertrophia tonsillaris	—	1	1	Struma	—	3	3
Gastritis acuta	34	30	64	Yttre skador	170	117	287
chronica	10	15	25				

Tab. N:o 15. Sammanställning af uppgifter från statens anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden år 1904.

Anstalt	Antal sjukplatser			Underhållsdagar					Medeltal vårdade för dag					Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnaden för sjukvården		
	I klass	allm. klass	tillhörande vederbörande landsting	I klass	II klass	III klass	utan afgift	å landstings stat	I klass	II klass	III klass	utan afgift	å landstings stat	Totalkostnad	För underhållsdag		Totalkostnad ¹⁾	Medelkostnad för hvarje person för dag	Medelkostnad för hvarje person för år
															I klass	allm. klass			
Göteborgs hospital	—	230	—	—	9,019	50,594	6,634	—	—	25	138	18	—	29,416 25	—	44 4	127,880 65	1 93	706 52
Härnösands »	—	225	20	—	7,984	75,718	5,443	6,590	—	22	189	15	18	44,422 69	—	49 8	122,368 54	1 37	502 33
Kristinehamns »	—	306	20	—	9,712	100,628	4,454	7,309	—	27	276	12	20	50,780 69	—	41 6	189,984 67	1 55	567 92
Lunds »	30	338	20	11,041	16,459	95,704	9,816	6,786	30	46	261	27	20	159,556 07	98 1	35 7	492,308 34	1 10	403 66
» asyl	—	836	—	—	23,079	271,201	12,268	—	—	63	741	34	—						
Malmö »	—	124	—	—	5,295	40,021	3,294	—	—	14	109	9	—	17,993 68	—	37 9	56,657 19	1 20	439 20
Nyköpings hospital	—	181	—	—	5,650	56,103	4,392	—	—	15	153	12	—	26,886 89	—	40 6	94,747 14	1 43	524 26
Piteå hospital o. asyl	—	306	—	—	8,192	99,703	4,209	—	—	22	272	12	—	56,376 31	—	50 3	164,733 82	1 47	537 84
Stockholms hospital	20	230	—	7,153	10,231	65,654	7,469	—	20	28	180	20	—	54,592 88	108 7	51 7	197,994 68	2 19	799 35
Uppsala »	30	410	—	11,088	17,180	125,050	9,201	—	30	47	342	25	—	208,395 44	108 6	44 2	572,041 65	1 26	460 06
» asyl	—	800	—	—	25,290	252,770	14,225	—	—	69	691	39	—						
Vadstena hospital o. asyl	26	774	—	9,479	25,845	241,873	14,274	—	26	71	661	39	—	106,580 70	90 7	34 7	311,766 62	1 07	391 62
Visby hospital	—	32	—	—	2,425	7,738	1,464	—	—	7	21	4	—	5,958 30	—	51 9	19,676 31	1 72	628 13
Värjö »	14	206	—	3,167	4,925	53,064	5,490	—	9	14	145	15	—	34,851 25	95 4	34 2	137,327 81	2 06	754 54
Summa	120	4,998	60	41,928	171,286	1,535,821	102,633	20,685	115	470	4,179	281	58	795,751 10	42 5	—	2,487,487 42	1 33	487 45
		5,118				1,872,353													

¹⁾ Beräknad genom afdrag från hela utgiftssumman af utgifterna för underhåll och förbättring af byggnader och gårdar, för utskylder och för trädgård och jordbruk m. m.

Tab. N:o 16. Öfversikt för år 1904 öfver de vid statens anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning.

Anstalt	L ä k a r e					Sjukvårdsbetjäning				Medeltal sjukplatser dagligen året om uppsägn	Medeltal sänka för dag för hvar och en af sjukbetjningen*
	Överläkare	Asylläkare	Blindande läkare	Underläkare	Ammuniser	Uppsyningsmän	Förestånderskor	Sjukskötare	Sjuksköterskor		
Göteborgs hospital	1	—	1	—	—	1	1	15	14	181	6 2
Härnösands »	1	—	1	—	—	1	1	13	¹⁾ 22	²⁾ 243 5	7
Kristinehamns »	1	—	1	1	—	1	1	23	¹⁾ 34	²⁾ 334 5	6 6
Lunds »	1	1	1	—	1	2	2	36	37	²⁾ 382	6 6
» asyl											
Malmö »	1	—	—	—	—	1	1	5	7	837 6	11 5
Nyköpings hospital	1	—	1	—	—	1	1	17	12	124 2	10 3
Piteå hospital och asyl	1	—	1	—	—	1	1	21	20	180 7	6 2
Stockholms hospital	1	—	1	—	1	1	1	17	24	306 3	7 5
Uppsala »	1	1	2	—	—	2	2	41	31	248	6
» asyl											
Vadstena hospital och asyl	1	—	2	—	—	2	2	36	41	444	6 1
Visby hospital	1	—	—	—	—	2	1	46	45	798 6	10 4
Värjö »	1	—	1	—	—	1	1	2	2	797	8 8
	1	—	—	—	—	1	1	18	18	31 7	7 9
	1	—	—	—	—	1	1	18	18	182	5 1
Summa	12	2	12	5	2	18	16	313	342	5,091 1	7 7

* Uppsyningsmän och förestånderskor äro här icke räknade till sjukbetjningen.

¹⁾ Sköterskor för resp. läns upptagningsanstalt äro här inberäknade.

²⁾ Sjukplatser å resp. läns upptagningsanstalt äro här inberäknade.

Berättelse ang. sinnessjukvården.

Tab. N:o 17. *Inkomster* för hospitals underhåll år 1904.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		
	Statsanslag		Patient- afgifter		Ränta & patient- afgifter		Ersatt be- grafnings- kostnad		Underhålls- bidrag		Anmärk- nings- medel.		Diverse		Trädgård och jord- bruk		Summa		
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	
Af Kungl. Statskontoret levererade	1,850,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,850,000	—
Göteborgs hospital	—	—	32,963	15	67	59	30	—	—	—	—	—	3,488	89	3,492	62	—	40,042	25
Härnösands »	—	—	57,824	40	14	68	55	50	—	—	—	—	1,094	21	2,831	—	—	61,819	79
Kristinehamns »	—	—	76,956	85	31	41	106	75	—	—	—	—	1,410	09	22,835	63	—	101,840	23
Lunds » och asyl	—	—	258,510	25	86	42	436	50	—	—	3,205	61	3,414	76	16,696	79	—	292,809	83
Malmö asyl	—	—	22,635	85	3	23	45	—	—	—	—	—	1,196	56	—	—	—	23,880	64
Nyköpings hospital	—	—	32,667	55	6	91	90	—	—	—	—	—	3,022	88	—	—	—	35,757	34
Piteå » och asyl	—	—	56,744	45	78	12	75	—	—	—	—	—	1,523	54	7,738	07	—	66,159	18
Stockholms »	—	—	57,612	—	48	99	76	05	14,000	—	1,682	30	4,101	86	1,696	50	—	79,217	70
Uppsala » och asyl	—	—	249,251	80	137	10	385	50	—	—	—	—	4,001	40	23,088	40	—	276,868	70
Vadstena » och asyl	—	—	164,273	20	67	54	457	50	—	—	—	—	6,501	64	18,515	61	—	189,815	49
Visby »	—	—	5,930	25	5	36	—	—	—	—	—	—	1,168	91	—	—	—	7,104	52
Växjö »	—	—	37,072	45	10	79	60	—	—	—	—	—	3,291	—	3,202	30	—	43,636	54
Uppsala » återburet förskott	74,372	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74,372	17
Summa	1,924,372	17	1,052,441	20	508	14	1,817	30	14,000	—	4,887	91	34,215	74	100,096	92	—	3,182,839	88

1) Från Danviks hospital enligt Kungl. brefvet till Serafimer Ordens Gillet den 9 Januari 1871.

Tab. N:o 18. *Utgifter* för hospitals underhåll år 1904.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		
	Afskrif- ning		Afföning		Utspisning		Linne samt gång- och sängkläder		Eldning och lyshållning		Medika- menter		Tvätt och renhåll- ning		Inven- tarier		Underhåll och förbät- ring af byggnader o. gårdar		Skrif- materialier m. m.		Utskylder		Diverse utgifter		Indrag- ningsstat		Trädgårds- och jord- bruk		Summa		
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	10,634	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	181,729	03
Göteborgs hospital	—	—	33,757	09	42,569	62	20,377	25	22,150	80	1,169	72	2,159	28	19,627	44	31,304	45	1,300	18	424	50	7,412	82	1,475	—	7,354	58	191,082	18	
Härnösands »	—	—	33,160	58	57,996	14	6,959	06	12,236	49	1,059	97	1,793	50	2,596	51	6,527	46	509	36	744	60	5,381	99	675	—	2,769	16	192,409	76	
Kristinehamns »	—	—	51,847	78	86,655	58	12,036	94	22,391	87	2,157	77	2,428	48	7,281	06	11,771	89	1,361	64	121	08	8,301	57	—	—	19,180	55	235,533	11	
Lunds » o. asyl	—	—	106,071	49	203,458	90	50,844	99	83,542	61	5,775	22	11,816	48	10,362	02	35,060	48	1,970	49	299	19	16,481	47	2,570	—	11,493	42	539,746	66	
Malmö asyl	—	—	15,890	64	23,121	—	3,269	94	7,900	48	399	41	1,536	44	1,268	21	3,633	76	568	44	269	22	2,703	63	507	88	—	—	61,098	05	
Nyköpings hospital	—	—	28,401	86	36,930	60	7,408	81	13,278	86	501	—	1,633	12	1,384	02	4,177	41	312	29	—	—	3,510	49	950	—	437	09	96,924	55	
Piteå » o. asyl	5	40	47,241	78	76,678	78	8,740	89	19,032	48	1,053	04	2,736	82	2,162	45	7,474	53	543	88	221	50	6,544	72	—	—	5,480	44	177,865	69	
Stockholms »	18	—	42,531	60	77,635	11	16,148	85	33,068	08	4,311	86	4,252	60	7,077	18	30,352	07	628	99	—	—	11,897	89	3,009	50	3,966	79	294,897	57	
Uppsala » o. asyl	95	90	123,436	19	266,091	99	40,667	92	94,681	98	5,401	10	10,315	60	9,849	32	25,565	86	1,670	68	452	19	18,426	87	1,500	—	15,959	28	614,114	36	
Vadstena » o. »	—	—	72,684	24	141,709	09	25,118	88	44,963	29	3,729	60	4,843	57	6,827	15	20,787	25	1,273	18	57	37	10,916	60	3,426	84	14,005	88	359,842	39	
Visby »	—	—	5,894	50	8,196	14	1,051	41	1,815	01	144	45	552	57	398	94	1,890	28	178	41	—	—	1,044	88	400	—	8	10	21,574	69	
Växjö »	—	—	44,033	53	49,288	35	10,233	78	17,392	76	925	53	2,002	66	3,485	39	11,182	87	597	85	269	88	7,692	96	1,675	—	4,505	51	158,285	57	
Vänersborg » o. asyl	—	—	4,121	02	—	—	—	—	2,033	92	—	—	—	—	15	95	300	—	316	64	—	—	588	91	—	—	94	85	7,471	29	
Summa	119	30	619,706	27	1,070,331	30	202,858	22	374,487	61	26,628	17	46,070	07	72,335	64	337,306	75	11,231	43	2,859	03	124,119	81	16,189	22	85,205	05	3,040,047	97	

1) Af beloppet hafva utgått:
 för ombyggnad af vattenledningen vid Lunds hospital och asyl enl. Kungl. brefvet den 14 juni 1901 kr. 784.84
 » » af Göteborgs hospital enl. Kungl. brefven den 28 maj 1897 och den 14 juni 1901 » 88,722.55
 » » af Visby hospital enl. Kungl. brefvet den 11 mars 1904 » 30,234.08
 » diverse arbeten vid olika hospital » 27,487.52

**Tab. N:o 19. Sammandrag af 1904 års redovisning öfver till hospitalsväsendet
anslagna medel.**

Debet.				Kredit.	
<i>Balans från år 1903.</i>				<i>Balans från år 1903.</i>	
Skulder: Patientafgifter	219,244 59			Behållningar och fordringar:	
Diverse	261,628 59			Kassan	19,098 97
Extra statsanslag: för asyl för sinnessjuka vid Uppsala hospital	41,786 28			Förråden	253,609 91
» asyl för sinnessjuka vid Restad	34,831 95			Patientafgifter	21,015 78
» kolonibyggnad vid Kristine- hamns hospital	37,951 44			I bank inestående	417,688 27
» utvidgning af Växjö hos- pital	5,632 21	601,075 02		Diverse	29,939 57
				v. Sassa donationsfonden	30,000 —
				Lundgrenska d:o	921 08
					772,273 58
<i>Afskrifning.</i>				<i>Inkomster.</i>	
Se Tab. N:o 18	—	119 30		Se Tab. N:o 17	—
					3,192,939 88
<i>Utgifter.</i>				<i>Balans till år 1905.</i>	
Se Tab. N:o 18	—	3,039,928 57		Skulder: Patientafgifter	214,832 92
				Diverse	207,489 76
<i>Balans till år 1905.</i>				Extra statsanslag:	
Behållningar och fordringar:				för asyl för sinnessjuka vid Uppsala hospital	41,786 28
Kontant	15,873 14			» » » » å Restad	60,847 06
Förråden	271,618 17			» kolonibyggnad vid Kristinehamns hospital	37,951 40
Patientafgifter	21,227 87			» utvidgning af Växjö hospital	4,851 86
I bank inestående	654,369 94			» « » Piteå »	31,743 85
Diverse	48,700 20			» » » Kristinehamns hospital	121,928 54
v. Sassa donationsfonden	30,000 —			» nybyggnad för kriminalpatienter vid Växjö hospital	63,000 —
Lundgrenska d:o	957 92				784,431 67
Förskott	5,175 —	1,047,922 24			
Summa	—	4,689,045 18		Summa	—
					4,689,045 18

Tab. N:o 20. Sammandrag af kyrkoherdarnes och hälsovårds-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
S i n n e s s j u k a .																		
Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom					
	landsbygd.	städer.	män.	kvinnor.	ej angifvet.	ogifta.	gifta.	ej angifvet.	under 20 år.	20—40 år.	öfver 40 år.	ej angifven.	enskildt hus.	enskild ar-stall.	fattighus.	hemsäkrhet.	hospital eller asyl.	
Stockholms stad	885	—	885	414	471	—	539	215	181	30	276	579	—	9	4	355	260	257
Stockholms län	353	315	38	168	185	—	241	112	—	7	112	234	—	142	7	35	4	165
Uppsala »	238	199	39	110	128	—	168	70	—	3	56	179	—	88	6	19	—	125
Södermanlands »	326	277	49	168	158	—	216	110	—	2	113	211	—	99	5	69	5	148
Östergötlands »	674	490	184	324	350	—	473	201	—	11	213	450	—	222	9	129	11	303
Jönköpings »	676	601	75	353	323	—	487	189	—	6	199	471	—	409	3	87	19	158
Kronobergs »	499	472	27	272	227	—	363	136	—	3	175	321	—	318	6	50	—	125
Kalmar »	621	527	94	329	292	—	448	173	—	5	187	429	—	335	11	106	12	157
Gotlands »	161	131	30	84	77	—	116	45	—	—	41	120	—	101	—	16	1	43
Blekinge »	329	219	110	167	162	—	252	77	—	7	114	208	—	152	9	89	3	76
Kristianstads »	532	486	46	263	269	—	402	130	—	9	176	347	—	227	1	75	10	219
Malmöhus »	692	552	140	307	385	—	516	176	—	7	209	476	—	217	19	149	—	307
Malmö stad	96	—	96	46	50	—	66	30	—	—	41	55	—	9	3	40	—	44
Hallands län	367	284	83	150	217	—	274	93	—	5	105	257	—	158	8	83	10	108
Göteborgs och Bohus län	538	498	40	241	297	—	392	146	—	5	154	379	—	280	9	73	12	164
Göteborgs stad	281	—	281	133	148	—	180	101	—	4	101	176	—	70	3	175	—	32
Älfsborgs län	859	787	72	413	446	—	619	240	—	6	224	629	—	513	6	98	10	232
Skaraborgs »	618	551	67	318	300	—	444	174	—	3	192	423	—	353	4	45	14	202
Värmlands »	802	751	51	413	389	—	613	189	—	13	245	544	—	415	11	124	1	251
Örebro »	476	422	54	258	218	—	356	120	—	3	160	313	—	164	8	93	11	200
Västmanlands »	313	247	66	167	146	—	218	95	—	1	87	225	—	106	2	36	8	161
Kopparbergs »	579	550	29	287	292	—	417	162	—	6	155	418	—	283	1	78	7	211
Gäflleborgs »	504	412	92	242	262	—	337	167	—	6	159	339	—	237	3	63	19	182
Västernorrlands »	448	395	53	225	223	—	302	146	—	5	160	283	—	193	2	53	9	191
Jämtlands »	253	233	20	143	110	—	167	86	—	5	86	162	—	129	3	20	4	97
Västerbottens »	342	323	14	184	158	—	237	105	—	6	108	228	—	197	—	11	10	124
Norrbottens »	319	288	31	176	143	—	221	98	—	5	106	208	—	144	1	38	1	135
Summa	12,781	10,015	2,766	6,355	6,426	—	9,064	3,536	181	163	3,954	8,664	—	5,570	144	2,209	441	4,417

nämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1904.

20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	1
I d i o t e r.																		
Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom					
	landsbygd.	städer.	män.	kvinnor.	ej angifvet.	ogifta.	gifta.	ej angifven.	under 20 år.	20—40 år.	öfver 40 år.	ej angifven.	enskildt hus.	enskild anstalt.	fattighus.	länslasarett.	hospitäl eller asyl.	
58	—	58	28	30	—	58	—	—	12	35	11	—	4	1	50	—	3	Stockholms stad.
299	280	19	170	129	—	299	—	—	106	107	86	—	229	26	29	4	11	Stockholms län.
197	172	25	107	90	—	197	—	—	57	78	62	—	124	38	26	—	9	Uppsala »
273	249	24	150	123	—	273	—	—	74	114	85	—	159	38	57	—	19	Södermanlands »
529	471	58	299	230	—	529	—	—	131	213	185	—	361	45	108	—	15	Östergötlands »
425	393	32	238	187	—	424	1	—	108	171	146	—	352	24	45	—	4	Jönköpings »
324	313	11	151	173	—	324	—	—	75	140	109	—	273	30	19	—	2	Kronobergs »
500	456	44	272	228	—	499	1	—	122	215	163	—	399	27	66	—	8	Kalmar »
107	85	22	58	49	—	107	—	—	28	46	33	—	89	4	13	—	1	Gotlands »
255	214	41	135	120	—	255	—	—	54	129	72	—	199	13	43	—	—	Blekinge »
363	351	12	215	148	—	362	1	—	100	154	109	—	275	33	49	1	5	Kristianstads »
475	408	67	267	208	—	475	—	—	131	193	151	—	322	43	86	—	24	Malmöhus »
41	—	41	25	16	—	40	1	—	6	23	12	—	21	—	16	—	4	Malmö stad.
288	256	32	167	121	—	286	2	—	64	115	109	—	210	21	55	1	1	Hallands län.
403	365	38	229	174	—	401	2	—	116	148	139	—	349	33	17	—	4	Göteborgs och Bohus län.
82	—	82	44	38	—	81	1	—	36	36	10	—	49	20	10	—	3	Göteborgs stad.
620	589	31	352	268	—	618	2	—	125	239	256	—	528	32	56	—	4	Älfsborgs län.
450	423	27	255	195	—	450	—	—	102	215	133	—	372	48	27	—	3	Skaraborgs »
686	652	34	382	304	—	686	—	—	130	287	269	—	558	32	78	—	18	Värmlands »
400	375	25	227	173	—	399	1	—	107	166	127	—	262	22	109	—	7	Örebro »
208	184	24	107	101	—	208	—	—	74	81	53	—	141	26	31	—	10	Västmanlands »
418	403	15	206	212	—	416	2	—	124	170	124	—	357	19	40	—	2	Kopparbergs »
391	337	54	197	194	—	389	2	—	136	152	103	—	290	50	42	—	9	Gäflborgs »
308	284	24	163	145	—	308	—	—	95	128	85	—	266	12	22	—	8	Västernorrlands »
236	228	8	128	108	—	236	—	—	83	91	62	—	220	5	10	—	1	Jämtlands »
301	293	8	173	128	—	300	1	—	107	105	89	—	276	10	14	—	1	Västerbottens »
204	189	15	115	89	—	204	—	—	80	64	60	—	179	9	12	—	4	Norrbottnens »
8,841	7,970	871	4,860	3,931	—	8,824	17	—	2,388	3,615	2,843	—	6,564	661	1,130	6	190	Summa.

Bihang 2.

Öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse öfver sin verksamhet under år 1904.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed afgifva berättelse öfver min verksamhet som öfverinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1904.

Följande anstalter, inrättningar och hem hafva af mig inspekterats å nedanstående tider:

I. Offentliga anstalter.

Uppsala asyl 6 februari.
Vadstena hospital och asyl 26—27 april.
Växjö hospital 1 maj.
Kolonien i Korsberga 2—4 maj.
Kristinehamns hospital 18—19 maj.
Nyköpings hospital 4—5 juni.
Göteborgs hospital 15 juni.
Piteå hospital och asyl 11—12 juli.
Hernösands hospital 15—17 juli.
Lunds hospital och asyl 26—29 september.
Malmö asyl 30 september.
Uppsala hospital och asyl 8—12 november.
Stockholms hospital 15—16 december.

II. Enskilda anstalter för sinnessjuka.

Solna sjukhem 12 april.	Solna sjukhem 1 november.
Karlshäll 16 april.	Sigtuna sjukhem 5 november.
Katrinelund 30 september.	Vängelsta 7 november.
Holmehus 30 september.	

III. Enskilda anstalter för obildbara sinnesslöa.

Ebenezer 29 april.
Karlslund (Fru Krantzön) 22 september.

IV. Enskilda ej legitimerade hem och anstalter.

Fröken Forssander, Korsberga, 4 maj.
Fröken Pontén, Korsberga, 4 maj.
Några andra enskilda hem darsammastädes samma dag.
Emilia Häggbloms hem för obildbara sinnesslöa 10 juni.
Hemmet Nyhem vid Helsingborg för obildbara sinnesslöa 29 augusti.
Hemmet för obildbara sinnesslöa i Värnamo 25 augusti.

V. Länslasarett och jämförliga sjukhus.

Norrköping 6 maj.	Vänerns borg 14 juni.
Nyköping 6 juni.	Falkenberg 16 juni.

Luleå 10 juli.
Östersund 19 juli.

Sundsvall 21 juli.
Kristianstad 31 augusti.

Länsupptagningsanstalterna i Lund, Kristinehamn och Härnösand har inspekterats i samband med vederbörande hospital.

VI. Försörjningsinrättningar.

a) i städer:

Linköping 5 maj.	Luleå 10 juli.
Karlstad 19 maj.	Gäffe 23 juli.
Skara 9 juni.	Kristianstad 31 augusti.
Sköfde 10 juni.	

b) å landsbygden:

Piteå landsförsamling (Öjebyn) 13 juli.

Inspektionsförrättningarna hafva liksom under föregående år ägt rum i närmaste öfverensstämmelse med på förhand uppgjorda af K. medicinalstyrelsen fastställda resplaner. Hvarje resa har i allmänhet omfattat en tid af 2—4 veckor.

Med afseende å de offentliga anstalterna är följande att anföras.

En under sommaren påtänkt inspektion af Visby hospital uppskötts tillsvidare såsom vid denna tid icke särskildt behöflig och har sedermera under året icke medhunnits.

Uppsala asyl har besökts två gånger, första gången endast i och för undersökning af en därstädes intagen patient som förmenades vara fullt frisk. Öfriga offentliga anstalter hafva besökts blott en gång hvardera.

Med afseende å de nyintagnas behof af anstaltsvård samt frågor om utskrifning af tillfrisknade, förbättrade eller eljes för vård utom anstalt möjligen lämpade patienter har jag intet särskildt att här anföras utöfver hvad jag i föregående årsberättelser samt i under året för hvarje förrättning afgifna berättelser meddelat. En del tvifvelaktiga fall ha naturligtvis äfven under detta berättelseår förekommit, men intet som föranledt någon annan åtgärd från min sida än enskilda rådplägingar med vederbörande läkare eller i inspektionsberättelserna uttalade råd och anvisningar rörande enstaka patienter. Någon utskrifning, i enlighet med

den öfverinspektören, jämlikt § 12 mom. 3 af nåd. stadgan angående sinnessjuke, tillkommande befogenheten, har jag icke under året förordnat om. Af de under år 1903 på mitt förordnande från Uppsala asyl utskrifna sex patienterna har, enligt hvad jag inhämtat, en återintagits, då hon snart efter hemkomsten blef mycket besvärlig och svårskött; en annan har enligt meddelade uppgifter varit mycket »orolig och besvärlig» efter hemkomsten; de öfriga fyra hafva ej låtit sig afhöras.

Klagomål öfver obefogad internering och öfver behandlingen hafva som förut förekommit i en del fall; af de förra har jag icke funnit något otvifvelaktigt berättigadt; i de flesta fall ha de hvilat på vederbörandes påtagligen sjukliga uppfattning af sitt tillstånd; i några fall har det varit fråga om mera praktiska förhållanden, yttre omständigheter m. m. som väl kunnat diskuteras, men att någon verklig orätt i dessa fall skett, har jag ej kunnat finna.

Klagomålen öfver behandlingen hafva äfven de i många fall varit påtagligen sjukligt betingade. I andra fall har det tyvärr ej kunnat utredas i hvad mån klagomålen varit befogade, men, såsom jag förut framhållit och som allmänt klagas öfver, är nog betjäningens uppförande mot de sjuka ej alltid som det borde vara. Den nu fastställda högst väsentligen förbättrade aflöningsstaten för betjäningen torde dock gifva grundad förhoppning om en bättre rekrytering af betjäningsspersonalen. Den småningom ökade användningen af kvinnlig, delvis i sjukvård skolad betjäning å mansafdelningarna innebär äfven ett framsteg i betjäningsförhållandena.

Med afseende å tvångsmedlens användning har jag i föregående årsberättelse påpekat att anteckningarna härom hittills förts något olika, å olika anstalter, äfvensom att de föreskrifna årssammandragen småningom kommit ur bruk, på grund hvaraf någon öfversikt af denna del af sinnessjukvården icke kunnat vinnas. Med anledning häraf äro nu förnyade föreskrifter och formulär under utarbetning, i följd hvaraf grundad förhoppning synes förefinnas om afhjälpande af ifrågavarande olägenhet.

De anteckningar rörande tvångsmedlens användning, som jag under mina inspektioner gjort, omfatta olika tidrymder och äro på grund häraf, samt i följd af ofvan anmärkta olikformighet i anteckningarna å de olika anstalterna, ej jämförliga, hvarför det icke torde vara af nämnvärdt intresse att här sammanställa dem. Nämnas må blott, att fortfarande å en del hospital inga eller endast alldeles enstaka fall af tvångsbehandling förekommit, och att i allmänhet tvångsmedel användes mycket sparsamt. Att döma af ett allmänt intryck tror jag dock att berättelseåret ingalunda utmärker sig för bättre förhållanden i detta hänseende än närmast föregående år.

Äfven med afseende å anteckningar om osnygghetsförhållandena å de offentliga anstalterna äro med anledning

af hvad jag anført i föregående årsberättelse föreskrifter och formulär under öfvervägande.

Mina anteckningar från inspektionerna å de olika anstalterna i detta hänseende äro visserligen icke heller de fullt jämförliga med hvarandra enär en del omfatta endast en månad, andra två, tre eller flera månader, hvartill kommer att från ett par anstalter exakta medeltal ej kunnat erhållas. Nedanstående tablå, utvisande medeltalet osnygga för dag i procent af platsantalet torde dock kunna hafva något intresse:

	Hela anstalten.	Mans- afdelningen.	Kvinn- afdelningen.
Göteborgs hospital	12.0	6.8	17.2
Kristinehamns hospital	5.0	2.3	7.9
Nyköpings »	8.2	4.2	14.9
Lunds »	5.1	6.8	3.4
» asyl	6.2	3.9	8.5
Piteå hospital och asyl	6.7	8.7	4.5
Stockholms hospital	8.7	6.7	10.4
Uppsala hospital	6.0	5.2	7.2
» asyl	10.4	9.2	11.5
Vadstena hospital och asyl	9.1	6.9	11.5

Man kan a priori förmoda att användningen af tvångsmedel och förekomsten af osnygghet stå i ett visst förhållande till omfattningen af öfvervakningsmöjligheterna å de olika anstalterna och den utsträckning hvari dessa möjligheter utnyttjats. Jag har därför under året insamlat uppgifter om antalet platser å öfvervakningsafdelningarna vid alla de anstalter, där sådana afdelningar finnas, äfvensom å antalet vid inspektionstillfället å samma afdelningar vårdade. Sistnämnda siffror hafva naturligtvis icke särdeles stort värde då det endast angifver det tillfälliga förhållandet en viss dag. Platsantalet har för öfrigt ej alltid kunnat angifvas fullt exakt, emedan en del rum ligga så till, att de visserligen vid behof kunna indragas i öfvervakningsafdelningen, men eljes i regeln ej räknas dit. Uppgift å antalet nattvakter meddelas äfven.

Denna tablå är som förut antydts och af angifna skäl icke i och för sig af synnerligt värde; den har äfven anförts mera som ett exempel hur hithörande uppgifter kunna sammanställas. Blevne exakta uppgifter i detta hänseende ärligen infortrade, med angifvande af medeltalet sängliggande för dag (hvarvid måhända äfven borde särskildt upptagas de på grund af kroppslig sjukdom eller svaghet liggande) skulle man utan tvifvel däraf kunna vinna en intressant öfversikt af en af sinnessjukvårdens viktigaste och för närvarande mest aktuella spörsmål.

I allmänhet torde kunna sägas att för närvarande en tendens förefinnes att samla och ordna uppgifterna rörande de för den egentliga sjukvården viktigare frågorna på ett mera rationellt sätt än förut i allmänhet varit brukligt. Å flera svenska anstalter, särskildt Kristinehamn, Lund, Stockholm och Uppsala, ha på de senare åren börjat föras allt noggrannare och vidlyftigare anteckningar rörande de sjukas somatiska och psykiska förhållanden, och det förefaller mig uppenbart, att en del af dessa anteckningar utan svårighet kunna ordnas i tabellarisk form, äfvensom att en årlig öfver-

Antal öfvervakningsplatser m. m.

Anstalt ¹⁾	Antal sängliggande af psykiatrisk indikation.		Antal platser å öfvervakningsafdelningen								Antalet nattvakter.		
			med permanent tillsyn.				med blott nattlig tillsyn.						
	I % af beläggnings-siffran.	Absolut antal.	I % af beläggnings-siffran.	I absoluta tal.					I % af beläggnings-siffran.	Absolut summa.	Sittande.	Patrulle-rande.	
				Summa.	Å afd. för lugna.	Å afd. för half-oroliga.	Å afd. för oroliga.	Å afd. för osnygga.					
Härnösand, mansafdelningen	2.4	3	8.0	10 ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	1	1
» kvinno- »	5.8	7	8.3	10 ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kristinehamn, mans- »	17.4	29	19.8	33	16	10	7	—	—	—	—	3	—
» kvinno- »	11.9	19	20.6	33	16	10	7	—	—	—	—	3	—
Lunds hospital, mansafdelningen	12.8	23	19.5	35	5 ³⁾	12	10	8 ³⁾	—	—	—	2	1
» » kvinno- »	15.6	28	20.1	36	5 ³⁾	12	10	9 ³⁾	—	—	—	2	2
Lunds asyl, mans- »	—	—	—	—	—	—	—	—	12.4	52	—	1	2
» » kvinno- »	—	—	—	—	—	—	—	—	12.4	52	—	2	2
Nyköping, mans- »	2.6	3	11.5	13 ²⁾	—	—	—	—	18.5	21	—	2	1
» kvinno- »	5.9	4	20.6	14 ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Stockholm, mans- »	8.7	10	13.8	16 ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	1	1
» kvinno- »	26.1	30	25.2	29	12	—	17	—	—	—	—	2	1
Uppsala hospital, mans- »	5.4	13	16.7	40	20	—	20	—	—	—	—	2	1
» » kvinno- »	12.4	21	25.9	44	22	12	10 ³⁾	—	22.4	38	—	4	1
Uppsala asyl, mans- »	1.25	5	5.8	23 ²⁾	—	—	—	—	4.25	17	—	1	2
» » kvinno- »	3.25	13	5.8	23 ²⁾	—	—	—	—	7.25	29	—	1	2
Vadstena, mans- »	1.25	5	5.8	23	18	—	5 ³⁾	—	22.25	89	—	4	1
» kvinno- »	4.8	18	16.1	60	30	—	30	—	9.6	36	—	4	2
Summa mansafdelningen ⁴⁾	5.3	91	11.1	193	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» kvinno- » ⁴⁾	8.9	140	15.7	249	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa summarum ⁴⁾	6.9	231	13.3	442	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Vid Malmö och Visby förekommer ej permanent öfvervakning. Göteborgs, Piteå och Värjö hospital hafva under året om- och tillbyggt, men de nya lokalerna ännu ej tagits i bruk. Afdelningarna för första klasspatienter äro i denna tablå icke medräknade. ²⁾ Endast en öfvervakningsafdelning finnes. ³⁾ Endast om dagarna permanent öfvervakning. ⁴⁾ Lunds asyl ej inräknad.

sikt öfver dessa uppgifter skulle vara af stort intresse. I detta sammanhang vill jag erinra om att under berättelse-året en liknande synpunkt framhållits i den utländska litteraturen, nämligen af dr A. Koller, andre läkare vid Asile de Cery, Lausanne, hvilken i Allgemeine Zeitschrift für Psychiatrie 1904, sid. 702 o. f. bland annat publicerat en tablå med följande rubriker:

- 1) Antal intagna under månaden.
- 2) Medeltal vårdade för dag.
- 3) Isoleringar.
- 4) Sömnmedel.
- 5) Långbad.
- 6) Sänglägebehandling.
- 7) Sysselsättning.

Under hvardera af rubrikerna 3—7 finnas två kolumner, af hvilka den ena a) anger medeltalet sjuka för dag, som varit isolerade, erhållit sömnmedel, långbad eller sänglägebehandling respektive varit i arbete samt den andra b) samma antal i % af medelbeläggnings-siffran (som angifves i kolumn 2). Under rubrik 5 tillkommer ytterligare en

kolumn (c) för uppgift om medeltalet badtimmar för dag. Tablåen ter sig alltså på följande sätt:

Irrenanstalt Cery. Oktober 1903—mars 1904.

Månad.	1. Antal intagna under månaden.	2. Beläggnings- siffran i medeltal för dag.	3. Isoleringar.		4. Sömn- medel.		5. Långbad.			6. Säng- lägebe- handling.			7. Syssel- sätt- ning.	
			a	b	a	b	a	b	c	a	b	a	b	
			Oktober											
November														
etc.														
Oktober														
November														
etc.														
Medeltal för månaden														

Det är icke min mening att anföra detta formulär som ett mönster utan endast som en utgångspunkt för ytterligare förbättring af den egentliga sjukvårdsstatistiken.

Angående utrymmesförhållandena torde kungl. medicinalstyrelsen i sin underdåniga berättelse lämna de sedvanliga uppgifterna, men några detaljer, som i nämnda berättelse ej pläga meddelas, vill jag här omnämna.

Utrymmet är å de flesta anstalter mycket knappt, så att flerstädes näppeligen någon möjlighet finnes att bereda plats ens för en eller annan patient utöfver det beräknade antalet å hvarje särskild afdelning. Kristinehamns hospital är dock i detta hänseende ganska lyckligt lottadt, i det att åtminstone 9 platser å hvardera könssidan pläga vara obelagda och reserverade för tillfälligt behof. Äfven å Uppsala hospitals mansafdelning kunna några reservplatser vinnas genom att tillfälligtvis belägga några af de här i allmänhet ganska stora enkelrummen med två patienter. Å Uppsala asyl äro visserligen 6 platser å hvarje könssida beräknade som reserv, men i betraktande af de ytterst knappa utrymmesförhållandena i öfrigt å denna anstalt torde faktiskt några reservplatser här icke kunna anses finnas. Å Lunds hospital har under året en välbehöflig revision af utrymmesberäkningen företagits; å Stockholms hospital torde efter nu genomförda förändringar i de gamla s. k. cellafdelningarna en ringa ökning af beläggningssiffran vara möjlig. Rörande utrymmet å de under året om- och tillbyggda hospitalen i Göteborg, Piteå, Visby och Växjö har jag icke haft anledning att yttra mig, utom beträffande Piteå, hvarest åtskilliga lokaler äro öfverbelagda.

Infirmerier saknas numera å de flesta anstalter; där de finnas, ha de vanligen tagits i anspråk för andra ändamål och utrymmet därstädes disponerats för icke kroppsligt sjuka. Något behof af särskilda sjukrum för kroppsligt sjuka torde icke heller numera vara för handen, sedan öfvervakningsafdelningar blifvit införda.

Öppna afdelningar finnas vid Härnösands hospitals mansafdeln. (13 pl.), Lunds hospital (12 pl. å hvardera könssidan), Piteå hospitals mansafdeln. (6 pl.), Uppsala hospitals mansafdeln. (17 pl.) och Vadstena hospitals kvinnoafdeln. (16 pl.). Erfarenheterna af dessa afdelningar ha varit gynn-samma, men på sina ställen har beläggningen i allmänhet ej kunnat hållas fulltalig.

Antalet enkelrum (och »celler») å de olika anstalterna framgår af nedanstående öfversikt.

Här som i det föregående äro läns-paviljonger, där sådana finnas, inräknade, hvaremot första-klass-afdelningarna icke medtagits. Från Göteborgs och Växjö hospital ha af förut angifna skäl uppgifter ej kunnat vinnas. Förhållandena å Malmö asyl och Visby hospital ha förbigåtts såsom varande utan nämnvärdt intresse.

Det för den offentliga sinnessjukvården mest betydelsefulla, som under året ägt rum, är utan tvifvel, att Korsberga-kolonien, som började beläggas under slutet af år 1903, nu afslutat sitt första verksamhetsår. I afgifven berättelse öfver

Anstalt.	Mansafdelningen.			Kvinnofdelningen.		
	Plats-antal.	Antal enkel-rum.	Dito i procent af plats-antalet.	Plats-antal.	Antal enkel-rum.	Dito i procent af plats-antalet.
Härnösand	125	32	25.6	120	36	30.0
Kristinehamn	166	29	17.5	160	31	19.4
Lunds hospital	179	41	22.9	179	42	23.5
» asyl	418	82	19.6	418	96	22.9
Nyköping	113	19	15.9	68	21	30.9
Piteå	156	42	26.9	150	42	28.0
Stockholm	115	24	20.8	115	24	20.8
Uppsala hospital	240	73	30.4	170	42	24.7
» asyl	400	92	23.0	400	92	23.0
Vadstena	400	91	22.8	374	51	13.3

af mig i maj förrättad inspektion därstädes, till hvilken jag här kan nöja mig att hänvisa, har jag uttalat, att allt då lofvade det bästa; och såvidt jag har mig bekant har äfven sedermera koloniens verksamhet varit ägnad att inge goda förhoppningar för framtiden. En icke alldeles obetydlig konkurrens från en del hem, som icke underkastat sig kontroll, har dock gifvit anledning till bekymmer.

Rörande de särskilda anstalterna har jag för öfrigt att anföra:

I berättelse öfver år 1903 förrättad inspektion af Göteborgs hospital har jag framhållit önskvärdheten af att därstädes måtte inom den närmaste tiden anordnas första-klass-afdelningar. Då denna fråga icke synes mig böra förfalla, ser jag mig föranlåten att här ånyo samt något utförligare afhandla densamma.

Vid 1900 års riksdag gjordes af enskild motionär i Andra kammaren framställning om vidtagande af åtgärder för beredande af ökad utrymme för patienter af s. k. första klass å statens anstalter för sinnessjuka. Vederbörande utskott underkände ej framställningens befogenhet men ansåg, med hänsyn till det trängande behovet af lättad tillgång till anstaltsvård för mindre bemedlade sinnessjuka, att med frågan borde anstå i förbidan på en allsidig utredning af den offentliga sinnessjukvårdens fullständiga ordnande.

Genom medicinalstyrelsens underdåniga berättelse af den 8 december 1902, angående genom nådigt bref den 14 juni 1901 anbefalld undersökning af sinnessjuka och sinnesslöa inom riket, torde den af Riksdagen önskade utredningen få anses förebragt. I denna berättelse har medicinalstyrelsen med afseende å första-klass-patienterna anført, att antalet exspektanter tillhörande denna klass vore relativt taget ungefär lika stort som hela antalet exspektanter vid samtliga hospital och asyl, hvarför vid blifvande nybyggnader af sådana borde iakttagas, att det relativa antalet platser för första-klass-patienter ej blifvit mindre än hittills varit fallet (sid. 30).

Hittills har emellertid intet blifvit åtgjort för realiserande af Medicinalstyrelsens plan till hospitalsväsendets utveckling i denna del, oaktadt sedan berättelsen afgafs medel anvisats till omkring 1,350 platser för allmänna klassens patienter.

I underdånig skrifvelse den 28 april 1901 angående ifrågasatta utvidgningar af då befintliga hospital uttalade visserligen medicinalstyrelsen en tanke om att i samband med en tilltänkt utvidgning af Kristinehamns hospital därstädes borde anordnas ett par tiotal platser för första klass patienter, men påpekade tillika, att en afdelning för sådana sjuka är egnad att i hög grad öka läkarnes arbete och äfven att komplicera administrationen, hvilken, såsom medicinalstyrelsen likaledes framhöll, i alla händelser är betungande nog å så stora anstalter som i denna skrifvelse sattes i fråga. (Sid. 60 och 61.)

Af nu anförda skäl, hvilkas giltighet icke synes mig kunna bestridas, blef också vid det definitiva förslaget till utvidgning af Kristinehamns hospital inga första klass-afdelningar ifrågasatta och detsamma blef fallet med förslaget till nytt hospital vid Säter.

Att de relativt ogynnsamma utrymmesförhållanden, som sålunda, i strid med hvad medicinalstyrelsen afsett, nu hota att uppkomma för första-klass-patienterna, kräfvade snara åtgärder skall jag här nedan söka visa. Att dessa åtgärder helst böra gå ut på anordnande af första-klass-afdelningar vid något af de mindre hospitalen synes mig själfklart följa af medicinalstyrelsens föregående, här ofvan relaterade uttalanden.

Af dessa mindre hospital kan Piteå på grund af sitt aflägsna läge knappast komma i åtanke annat än i sista hand. Vid Härnösand, Nyköping och Visby saknas plats för utvidgning af sådant omfång, som här är i fråga. Malmö asyl kan af välbekanta skäl ej ifrågakomma, och vid Stockholms hospital, hvars indragning ifrågasatts af medicinalstyrelsen, torde väl åtminstone ingen utvidgning böra ifrågasättas förrän hospitalets öde blifvit afgjort. Vid Växjö hospital är utrymmet väl knappt, och för öfrigt torde efter tillkomsten af kriminalasylen och kolonivillan samt på grund af annexet i Korsberga administrationen af denna anstalt blifva betungande nog ändå.

Aterstår alltså Göteborgs hospital. Medicinalstyrelsen har visserligen i förutnämnda underdåniga skrifvelse uttalat sina stora betänkligheter mot att innan då pågående byggnadsarbeten blifvit afslutade förorda en ytterligare utvidgning af denna anstalt, »så mycket mera som jordområdet ej är öfverdrifvet stort och belägenheten af anstalten ej den lämpligaste» (sid. 59). Med jordområdet torde medicinalstyrelsen i detta sammanhang afsett det för jordbruk och för de sjukas sysselsättning nödiga området, hvilket förvisso icke tillåter någon större utvidgning af anstaltens afdelningar för allmänna klassens patienter, särskildt manliga. Men för första-klass-afdelningar kräfvade utom byggnadsgrunden blott tillräckligt stora promenadgårdar och parkanläggningar och i detta hänseende erbjuder Göteborgs hospitals område för här ifrågavarande ändamål tillräckliga resurser. Det andra skälet, anstaltens mindre gynnsamma belägenhet, har nu förlorat sin giltighet, sedan den s. k. Bohuslänska längdbanan blifvit dragen omedelbart förbi och som jag tror t. o. m. till någon del inom anstaltens gräns och utsikt till en stationsanläggning invid anstalten torde vara för handen.

Oafsedt att Göteborgs hospital i följd af nyss anförda omständigheter är det som i främsta rummet bör ifrågakomma vid uppförande af nya första-klass-afdelningar, talar närbelägenheten till rikets näst största stad alldeles särskildt till förmån för förläggningen till denna anstalt af sådana afdelningar. Att vid en så stor stad resurser saknas för en fullt tillfredsställande och betryggande anstaltsvård af mera burgna sinnessjuka kan näppeligen betecknas anorlunda än såsom ett synnerligen svårt missförhållande, som för länge sedan bort vara afhjälpt. Jag vill dessutom i detta sammanhang erinra om att vid anstaltens planläggning anordnandet af första-klass-afdelningar var afsedt samt att detsamma städse varit ett önskemål för anstalten.

Med afseend: å behofvet af ökad utrymme i allmänhet för första-klass-patienter vill jag till en början ännu en gång betona, att om intet under den närmaste framtiden göres för dessa sjuka, utrymmesförhållandena för dem å de offentliga anstalterna snart nog blir relativt afsevärdt ogynnsammare än för mindre bemedlade sinnessjuka.

Det kan väl invändas och har invändts att för burgnare sinnessjuka utan större svårigheter bör och kan förskaffas lämplig vård utan statens mellankomst, men denna invändning är, såvidt jag känner hithörande förhållanden, utan tvifvel otillräckligt grundad. Mera uppseendeväckande fall af vanvård af dessa sjuka torde väl höra till sällsyntheterna, men bristande vård, oförständig behandling och otillräcklig tillsyn, till stort men lika mycket för dem som deras anhöriga, äro helt säkert lika vanliga, då det gäller dem som mindre bemedlade sinnessjuka. Och om det gäller något svårskötta patienter, ställer sig en ändamålsenlig, betryggande och efter de sjukas vanor och anspråk afpassad enskild vård så orimligt dyr, att den helt enkelt icke är tillgänglig för flertalet s. k. burgna personer. Jag vill i detta hänseende erinra om att å de dock relativt billiga enskilda anstalterna i vårt land årsafgiften torde uppgå till 2,000—2,500 kronor, redan det en utgift som i längden torde vara särdeles betungande för personer, som endast hafva sin jämna bärning.

Vidare vill jag påpeka, att enligt medicinalstyrelsens förutnämnda berättelse af den 8 december 1902 antalet exspektanter då under de senaste åren uppgått till omkring 20 i medeltal. Under senare halfåret 1904 hade medeltalet stigit till 24 och har under början af 1905 varit 26 — således en relativt ganska stark stegring.

Det lider intet tvifvel, att denna skulle varit ännu starkare, om ej den stora svårigheten att vinna plats å hospitalen vore så välbekant, att en ansökan knappt anses löna mödan och därför icke kommer till stånd annat än i yttersta nödfall.

Att detta förhållande i många hänseenden har ledsamma följder lider intet tvifvel. De burgna klassernas intresse och förtroende för den offentliga sinnessjukvården blir säkert mindre än under gynnsammare utrymmesförhållanden kunde blifva fallet — de vänjas ifrån att anlita dessa anstalter, hvilket åter uppmuntrar existensen och uppkomsten af en mängd enskilda hem, som äro omöjliga att effektivt kontrollera och som, om de än hafva ett visst berättigande, likväl — stundom under den vilseledande skylten »hem för nerv-

sjuka» — i regeln göra ganska mycket skada, ledda som de äro af personer utan kompetens men med mycket själf-förtroende och ofta kanske utan andra intressen för de sjuka än de ekonomiska.

Icke minst från sistnämnda synpunkter synes mig omvårdnaden från statens sida om de mera burgna sinnessjuka vara en angelägenhet af lika stor vikt som vården om de mindre bemedlade.

Beträffande kriminalasylen vid Växjö hospital, som beräknas kunna tagas i bruk under början af 1906, vill jag erinra om att den anordnats hufvudsakligen för vård af sådana kriminalpatienter, hvilka, tilltalade för brott, förklarats på grund af sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, och att förutsättningen vid förslaget till denna anstalt var, att fångvårdsstyrelsen skulle gå i författning om uppförande af i förening med någon eller några af rikets straffanstalter anordnad hospital för sinnessjuka straffångar. Denna förutsättning är visserligen ej ännu för handen, men icke desto mindre vill jag såsom min mening framhålla, att kriminalasylen i Växjö ej bör tagas i anspråk för andra kriminalpatienter än dem, som ursprungligen afsetts, och således icke för sinnessjuka straffångar. Från humanitetssynpunkt kan det visserligen göras gällande, att framförallt just straffångarne böra afskiljas från hospitalen, då dessa utgöra de mest svårskötta elementen, hvilkas närvaro för öfrigt kan anses i viss mån kränkande för det stora antalet icke brottsliga sinnessjuka samt deras anhöriga. Men å andra sidan har det städse i diskussionen om lämpligaste sättet för kriminalpatienters vård med styrka betonats, att anhopningen på ett ställe af sådana svårskötta element, som straffångarne i allmänhet äro, måste medföra betydande svårigheter och faror. Ett färskt exempel härpå har under år 1904 relaterats från en tysk anstalt Düren (Über das Bewahrungshaus in Düren von Dr Flügge, Allg. Zeitschrift für Psychiatrie, 1904, sid. 260 o. f.), hvarest en kriminalafdelning, upptagande hufvudsakligen straffångar, togs i bruk år 1900. Ehuru beläggningssiffran här endast var 48, inträdde inom kort ett allmänt orostillstånd af så svår art, att afdelningens fortsatta verksamhet måste afbrytas, lokalerna utrymmas och ett grundligt omändringsarbete företagas i och för förstärkning af murar, väggar, dörrar, lås, galler m. m.

De för brott anklagade men på grund af sinnessjukdom frikände torde i genomsnitt bestå af vida bättre element än straffångarne, särskildt de flera gånger straffade, och pläga åtminstone i allmänhet vara fria från dessa sistnämndas benägenhet för rymningar, våldsdåd och komplotter samt äro icke ofta så i grunden moraliskt fördärfvade som de sinnessjuka vaneförbrytarna.

Många af dessa »frikända» äro äfven till trots af att man på grund af sjukdomens art och den begångna förbrytelsen måste beteckna dem som i hög grad samhällsvådliga likväl å anstalten ganska lättskötta; stundom tillhöra de anstaltens allra bästa element.

Särskildt pläga de relativt ganska många imbecilla ynglingarne vara rätt beskedliga och lätta att styra, hvarför det förefaller mig antagligt, att de skulle lämpa sig ganska väl såsom utspädande element å en kriminalasyl.

Jag har härmed hufvudsakligen velat betona dels att tills vidare, och intill dess fångvårdsstyrelsen kan omhändertaga de sinnessjuka straffångarne, dessa böra såsom hittills vårdas å de vanliga hospitalen, dels äfven att i alla händelser den största varsamhet är af nöden vid beläggningen af kriminalasylen i Växjö, hvilken ingalunda är utrustad med något öfverflöd på säkerhetsåtgärder. Å en del hospital torde man motse öppnandet af Växjöasylen med den förhoppningen att dit få afbörda sig en del af de mest svårskötta elementen. Jag måste bestämdt varna för uppmuntande af dessa förhoppningar och de sträfvanden, som i följd häraf kunna komma att yppa sig.

Äfven under berättelseåret har jag insamlat uppgifter angående antalet *exspektanter* samt angående de under året intagnas *väntetid*, räknad från ansökningens ankomst till direktionen. Jämförda med motsvarande uppgifter från föregående år utvisa de för året en påtaglig stegring af antalet *exspektanter*, en afsevärdt mindre omsättning å hospitalen (hvaremot asylerna utvisa samma siffror som föregående år) samt i följd däraf längre väntetid för de till inträde anmälda.

Under de senaste 5 åren har antalet *exspektanter* stigit från 910 vid 1900 års slut till resp. 1,120 år 1901, 1,267 år 1902, 1,698 år 1903 och 1,959 vid 1904 års slut, och likväl har under 1901 och 1902 mera än hälften af de 800 nyttillkomna platserna vid Uppsala asyl tagits i bruk.

Äfven här skulle man väl, liksom beträffande första-klass-patienterna, kunna förmoda, att svårigheten att vinna plats för inträdessökande å hospitalen och asylerna afskräckt mången från att göra ens ett försök i detta afseende. Emellertid torde beträffande mindre bemedlade sinnessjuka en motsatt tendens varit öfvervägande. Särskildt gäller det utan tvifvel för den stora mängd sinnessjuka, hvilkas omhändertagande påkallat fattigvårdsmyndigheternas mellankomst, att den synnerligen *billiga* vård, som de offentliga anstalterna erbjuda, ej så sällan föranleder till ansökningar, som eljest ej skulle ifrågakomma. Härom är visserligen intet ondt att säga; tvärtom torde för dessa sjukas egen skull i de flesta fall vård å statens anstalter vara obetingadt önskvärd. Men med den nuvarande platsbristen verkar denna starka tillströmning af element, för hvilkas vård dock vanligen ej saknas möjligheter annorstädes, synnerligen betungande å den offentliga sinnessjukvården.

Till förekommande eller lindrande af nu berörda olägenhet skulle jag vilja hemställa, att k. medicinalstyrelsen till samtliga läkare i riket må utfärda ett cirkulär, hvari uppmärksamheten fästes vid platsbristen å hospitalen och asylerna, samt att på grund af denna platsbrist ansökningar om anstaltsvård för sinnessjuka, hvilka icke alldeles obetingadt behöfva sådan vård, äro ägnade att försvåra tillträdet till hospitalen och asylerna för dem, som i främsta rummet där böra hafva plats, nämligen de som anses kunna till hälsan återställas, de som befaras eller visat sig vara samhällsvådliga, samt de som lida af påtaglig vanvård, olämplig vård eller bristande tillsyn.

Ett sådant cirkulär vore just nu af så mycket större betydelse, som det förestående öppnandet af Vänersborgs

hospital och asyl utan tvifvel är ägnadt att framkalla massansökningar. särskildt från kommunala myndigheter.

Under berättelseåret har jag särskildt med anledning af ett fall vid Uppsala hospital fått uppmärksamheten fäst vid de olägenheter, som föreskriften i § 54 af nåd. stadgan angående sinnessjuka kan medföra. Nämnda § lägger nämligen hinder i vägen för öfverläkaren att permittera »sådan sinnessjuk, som omförmäles i § 52», d. v. s. den, som, tilltalad för brott, i anseende till sinnessjukdom icke kunnat till ansvar fällas. Denna föreskrift är det under vissa förhållanden icke möjligt att strängt efterleva. Att förneka några timmars eller någon dags permission åt en patient af ifrågavarande slag, som exempelvis befinner sig i framskriden konvalescens, eller är praktiskt taget frisk, ehuru han ej blifvit formellt utskrifven, kan jag icke finna någon förnuftig mening i; tvärtom vore detta under antydda förhållanden i hög grad inhumant och oklokt och är stundom faktiskt omöjligt. Om möjligt ännu olämpligare ställer sig saken, om patientens utskrifning ifrågasättes, men tvifvel om utskrifningens lämplighet och befogenhet är för handen. Just emedan afgörandet i dylika fall är mera svårt och ansvarsfullt än eljest, skulle här en prøfvotid utom anstalten stundom vara alldeles särskildt af behovet påkallad. Under nuvarande förhållanden står man inför ett antingen — eller, som är så mycket vanskligare, som utskrifningen innebär äfven förmynderskapets upphäfvande, om sådant finnes, och den utskrifne således, då han lämnar anstalten, icke har något band på sig. Ett mellanting mellan omyndighet och fullmyndighet sådant som det tyska institutet »Pflugschaft» innebär, skulle utan tvifvel i fall af här antydda art och för öfrigt äfven för många andra patienter, som utskrifvas från hospital, vara synnerligen lämpligt, men i saknad af motsvarande föreskrift i vår lag är permissionen på längre tid en god utväg att i något tvifvelaktiga fall utföra en välbehöflig kontroll öfver en f. d. kriminalpatient och lämna honom en prøfvotid för återinträdet i samhället.

Möjligen kan ifrågavarande § tolkas så, att medicinalstyrelsen har den befogenhet att medgifva permittering af patienter af här ifrågavarande slag, som är öfverläkaren förmenad. När fråga är om tillfälliga och kortvariga permissioner, vore dock en framställning till medicinalstyrelsen härom för hvarje fall en väl vidlyftig och uppenbarligen alldeles onödig procedur. För längre permission ställer sig väl saken hvad procedurens otymplighet beträffar något annorlunda, men icke heller för sådan händelse kan jag inse det nyttiga och nödvändiga i medicinalstyrelsens kontroll. Huru än denna fråga må kunna ordnas, har jag velat fästa uppmärksamheten vid angelägenheten af att tillåtelse att vistas utom anstalten må kunna medgifvas äfven sådana därstädes vårdade sinnessjuka, som, tilltalade för brott, i anseende till sinnessjukdom icke kunnat till ansvar fällas.

Af *enskilda anstalter* har under året tillkommit en, nämligen Karlshäll invid Stockholm, som efter af mig verkställd afsyning den 16 april blef af medicinalstyrelsen godkänd den 20 i samma månad. För tvenne andra *enskilda anstalter*, nämligen fru Sjögrens i Uppsala och fru Förss-

löfs vid Vängelstad, Uppsala-Näs, har nådigt tillstånd under året erhållits, men ingendera af dem hade vid årets slut kunnat godkännas, på grund af att författningenliga intagningshandlingar vid nämnda tidpunkt ännu ej kunnat införskaffas för alla å dessa anstalter vårdade. A förstnämnda anstalt torde bemödandena i detta hänseende kunnat vara något mera energiska.

Mot Sigtuna *enskilda vårdanstalt* har under året vissa anmärkningar framställts och äfven sökt sig väg till en del af pressen. Vid min inspektion af anstalten kunde jag ej finna annat än att ifrågavarande anmärkningar voro i allt väsentligt obefogade. Denna anstalt har under året med nådigt tillstånd utvidgats med 5 platser.

Angående öfriga *enskilda anstalter* för sinnessjuka är intet särskildt att här anföra.

Af *anstalter för obildbara sinnesslöa* har en ny under året erhållit koncession, nämligen Emilia Häggbloms anstalt Solbacken invid Sköfde; den har dock ej ännu blifvit afsynad och godkänd. Fru Krantzons anstalt vid Karlslund har däremot under december månad blifvit, efter af mig verkställd inspektion, för sitt ändamål af medicinalstyrelsen godkänd. Sedan 1904 års riksdag å ordinarie stat för 1905 anvisat ett förslagsanslag till bidrag åt anstalter för obildbara sinnesslöa, har K. Maj:t den 31 december utfärdat nådig kungörelse angående villkor för meddelande af statsbidrag åt ifrågavarande anstalter. I följd häraf torde man under den närmaste framtiden kunna förvänta en lifligare utveckling af den hittills så förbisedda värden om de obildbara sinnesslöa.

Enskilda ej legitimerade hem och anstalter har jag liksom förut endast i ringa omfattning haft tillfälle att inspektera, ehuru inspektion här förvissat är i hög grad af behovet påkallad, såsom jag förut haft flera tillfällen att påpeka och under året särskildt närmare utvecklat i afgifven berättelse öfver besök å Korsbergakolonien, hvarest en del hem utan ordnad tillsyn utföva en med den organiserade familjevården konkurrerande och ej alltid obetänklighet verksamhet.

Angående *länslasarett och jämförliga sjukhus* torde endast följande här förtjäna att anföras.

A afdelningen för sinnessjuka vid Falkenbergers sjukstuga har jag äfven under detta år funnit sjukvården väl ordnad och lokalerna ändamålsenliga.

Den vid länslasarettet i Nyköping nyuppförda sinnessjukafdelningen, som under slutet af år 1903 tagits i bruk, kan betecknas såsom hvad de lokala förhållandena beträffar i det hela ändamålsenlig, om än anledning till detaljanmärkningar ej saknas. Läkarvården är ordnad bättre än annorstädes å motsvarande afdelningar, enär särskild läkare är anställd.

A Norrköpings lasarett äro anordningarna i det hela efter omständigheterna goda, å Vänersborgs och Sundsvalls lasarett däremot mindre goda (båda dessa afdelningar torde inom någon tid blifva slöpade) samt å Kristianstads lasa-

rett ändå sämre. I Östersund är en ny afdelning, som lofvad att blifva ändamålsenlig, i det närmaste färdig, men var vid mitt besök ännu ej tagen i bruk. Vid Luleå lasarett hafva sedan ett mitt föregående besök två nya celler tillkommit, men någon vinst för sjukvården kunde jag tyvärr ej finna denna tillökning innebära.

Försörjningsinrättningar. I Linköping finnes en särskild afdelning, med efter omständigheterna goda lokala anordningar, men vården af de sjuka var ordnad på ett i flera afseenden otillfredsställande sätt. I Karlstad har en nybyggnad för sinnessjuka tillkommit, som, utan att vara särdeles ändamålsenlig, likväl i det hela är rätt tillfredsställande; men fortfarande användas jämsides härmed de gamla afskräckande lokalerna, mot hvilka jag förut gjort befogade anmärkningar. I Skara finnas några provisoriska anordningar för sinnessjukas förvaring. Anordningarna äro otillfredsställande nog, men snygghet och ordning voro rådande. En nybyggnad är här planerad. I Skövde anträffade jag ett fall af otrolig missvård. I Luleå är en nybyggnad af tegel, inrymmande två celler för sinnessjuka, under uppförande. I Gäfle torde nu den nya särdeles omsorgsfullt och ändamålsenligt uppförda paviljongen för sinnessjuka vara tagen i bruk. Vid mitt besök var den ej fullt färdig. I Kristianstad finnas endast provisoriska förvaringsrum af ganska otillfredsställande beskaffenhet, men de lära icke på länge hafva behöft användas.

Rörande min verksamhet inom medicinalstyrelsen såsom biträdande vid handläggning af hospitalsärenden m. m. är följande att nämna.

Under referentens för hospitalsärenden semester och tjänsteresor har jag varit adjungerad i medicinalstyrelsen från

den 1 till den 25 april samt från den 14 november till den 3 december.

Bland de ärenden jag under året handlagt eller biträdt vid må nämnas:

Angående anställande af ytterligare en biträdande läkare vid Lunds och Uppsala hospital (tillsammans med t. f. medicinalrådet Stenbeck).

Förslag till underdånig skrifvelse angående bestämmelser för tillgodonjutande af statsbidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa.

Förslag till underdånig skrifvelse angående af riksdagen begärd utredning om antalet vanföra inom riket.

Elfva rättsmedicinska utlåtanden, däraf ett rörande civilmål, hafva af mig under året utarbetats.

Följande särskilda uppdrag hafva af mig fullgjorts:

Deltagit i kommittén för uppgörande af förslagsritningar till nytt hospital vid Säter.

Deltagit i kommissionen för utseende af plats för nytt hospital i södra Sverige.

På offentligt uppdrag företagit en studieresa till Danmark och norra Tyskland för att taga kännedom om anstaltsvård för obildbara sinnesslöa, öfver hvilken resa jag sedermera afgifvit berättelse.

Slutligen har jag på anmodan af hälsovårdsnämnden i Stockholm deltagit i kommittén för uppgörande af förslag till vårdanstalt för Stockholms kommun tillhörande sinnessjuka.

Stockholm i april 1905.

Georg Schuldheis.

Bihang 3.

Rättsmedicinska utlåtanden angående sinnesbeskaffenhet,

afgifna af öfverläkare vid hospital.

1.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 11 sistlidne november förordnat, att för mordbrand häktade husägaren Lars P. från G. skulle för observation och undersökning intagas å Lunds hospital, och Lars P. här intagits den 23 sistlidne november, så får jag härmed afgifva yttrande angående Lars P:s sinnesbeskaffenhet.

(Ang. anamnesen och förhållandena vid brottet finnes i utlåtandet eller journalen intet intaget utan hänvisas endast till rättegångsförhandlingarna.)

Status praesens den 25 november 1903 och närmast följande dagar.

Exploranden är af ordinär kroppsbyggnad, 1,73 m. lång, har väl utvecklade muskulatur men mindre godt hull. Vikt 68 kg. Utseendet angifver intet kroppsligt lidande. Hyn rödlett. Hufvudets omkrets 55,5 cm., dess längddiameter 18,5 cm., tvärdiameter 14,7 cm. Index 795. Hjärnskålens form utan anmärkning. Pannans höjd och hvälfning normala. Ansiktet tämligen bredt med grofva drag. Vänstra ansikts-halfvan något svagare utvecklad än den högra. Ögonens

ställning utan anmärkning. Iris' färg gråblå. Håret cendré. Öronen af normal storlek, öronflikarna vidvuxna. Gomhvalvet påfallande högt. Å högra sidan af halsen, strax vid bakre kanten af underkäken och löpande ungefär parallellt med denna märkes ett ungefär 3 cm. långt, lineärt ärr, som vid käkvinkeln sammanstöter med ett annat mindre, ungefär 1,5 cm. långt ärr i en spetsig, uppåt öppen vinkel. — Från bröstets och bukens organ intet att anmärka. Pulsen regelbunden, jämn, af, som det tyckes, normal spänning; frekvens 64 i min. Radialartererna i någon ringa mån rigida. Urinen klar, sur, fri från socker men med små spår af alb. Spec. v. 1,014. Matlusten ej vidare god, afföringen trög, sömnen rätt dålig.

Pupillerna lika stora, medelmåttigt vidgade; reagera normalt för ljus och ackommodation. Synförmåga och hörsel utan anmärkning. Lukt- och smaksinne förefalla i någon mån aftrubbade. Beröringssinne och temperatursinne tämligen ordinära, men smärtsinnet synes i någon mån nedsatt. Man kan sticka rätt djupt med en knappnål, innan expl. gör några avvärande rörelser. Svalg-, patellar- och plantarreflexer normalt lifliga. Ingen tremor, kramp eller förlamning.

Expl. ser slö och nedstämd samt ganska stupid ut. Anletsdragen äro stela i följd af nedsatt funktion hos den mimiska apparaten. Pannhuden ligger oftast i veck. Blicken utan lif, vanligen skygg och undvikande. Expl. är slapp i sin hållning samt mycket trög och långsam i alla sina rörelser. Stämningen tung och dyster. Han tyckes ej alls intressera sig för eller uppmärksamma sin omgivning och tilltalar nästan aldrig någon själfmant, vare sig läkare, betjäning eller patient. Lynnet mycket fogligt. Han rättar sig villigt efter alla tillsägelser. Till framställda frågor lystrar han väl och uppfattar dem i allmänhet rätt, men latenstiden synes förlängd. Svaren komma nämligen långsamt och dröjande; de framföras nästan alltid i en säfelig och nedstämd ton. Expl. är ej motvillig att gifva äskade upplysningar, men man måste genom ofta upprepade frågor plocka fram svaren så godt som sats för sats. Han är t. ex. ej i stånd att af egen drift lämna en fullständig skildring af branden och hvad som därmed har sammanhang. Endast smärre brottstycken komma fram, hvilka sedan få sammanfogas af undersökaren. Han är formellt redig och ger lika tydliga och klara svar som allmogen i allmänhet. Minnet på det hela taget godt, men vis å vis senaste tidens händelser förefaller det i viss mån aftrubbadt. Han kan t. ex. ej erinra sig dagen för sin häktning och säger sig ej alls minnas, att han en natt efter eldsvådan måst bevakas samt förhindras från att springa ut. Han är rätt väl orienterad till tid och rum. Han vet årtal och månad men ej precis datum, vet likaledes hur gammal han är och hur länge han varit här. Han vet sig vara på Lunds hospital, men han tyckes ej vidare reflektera öfver hvarför han blifvit hitskickad. Hans förklaring öfver den saken lyder helt enkelt: »di' sa', att jag skulle till Lund till doktor», och därmed har han låtit sig nöja. Att hans sinnesbeskaffenhet är föremål för observation, tyckes han icke hafva klart för sig. För sina tidigare öden kan expl. tillfredsställande redogöra. Enligt hans upplysningar

lär ingen hereditär belastning föreligga. Hvarken fader, moder eller någon af explorandens fem syskon hafva lidit af sinnessjukdom. Fadern har ej varit begifven på starka drycker. Expl. uppfostrades i hemmet till 6 års ålder, hvar efter han kom i tjänst som vallpojke. Han har visserligen åtnjutit undervisning i småbarnsskola, men har sammanlagdt ej bevistat densamma mera än något öfver 400 dagar. Han konfirmerades vid 15 års ålder. Han anser, att han hvarken i skolan eller vid konfirmationen hade besvärligare än andra att följa med. Vid nu företagen pröfning af explorandens kunskapsförråd befinnes detsamma någorlunda skapligt i kristendom, men däremot har expl. ej reda på de mest elementära saker i historia eller geografi. »Det har jag aldrig fått lära», säger han. I enklare räknesätten reder han sig ganska bra men behöfver en relativt allt för lång tid för svarens afgifvande (jämför hvad som förut är sagdt angående latenstiden). — Explorandens lynne under barnaåren var likt andras. Han deltog gärna i de öfrigas lekar, men fick sällan tillfälle därtill. Han har nämligen i alla dagar fått föra ett sträfsamt lif. Tills för elfva år sedan hade expl. städja å olika ställen. I allmänhet kvarstannade han två år på hvarje plats, men på ett ställe var han kvar i sex år, på ett annat i nio. Under fyra års tid gick han därefter som grofarbetare, där arbetstillfälle gafs. De sista sju åren har han arbetat vid sockerbruk. För sex år sedan köpte han sig ett ställe i G., där han sedan varit bosatt. Expl. hade år 1873 frossan, som varade fyra å fem månader, men eljest har han icke varit hemsökt af någon svårare sjukdom. Luetisk infektion förnekas. Han påstår sig ej hafva missbrukat alkohol. På tillfrågan säger sig expl. alltid hafva haft ett jämnt, godt lynne tills för ungefär ett år sedan, då han utan någon vidare anledning började blifva ledsen och missnöjd med allt. »Han tyckte ingenting var bra.» Han kunde aldrig vara »riktigt glad» och började undvika andra människor. Arbetet började äfven gå trögare än förut, men sömnen blef ej afsevärdt sämre. På frågan härom säger han: »en och annan natt kunde man komma att ligga och tänka på än ett än ett annat, men det var ungefär detsamma som förut.» Tillspord, om någon annar vid denna tid lagt märke till hans förändrade sinnesstämning, påstår han, att hans svärmor, som på sommaren 1902 var på besök hos expl., då anmärkt, att han aldrig var glad. Efter det i rättegångshandlingarna omförmälda gårdsköpet i våras ökades explorandens dystra stämning. Han ansåg sig hafva betalt för mycket och tyckte »han hade gjort det så galet» och att han »inte på något vis kunde ha' det stället». Han anser, att han blef »rubbad i hufvudet» nästan strax efter köpet. »Då sprang jag och hade ingen ro», säger han. Han kunde inte sofva och »inte stanna vid sitt arbete som förr». Han framställer en förmodan, att han blifvit hypnotiserad. »Jag tycker», säger han, »att man inte skulle kunna bli' så hastigt omändrad i kroppen och till sinnet, om inte någon hade gjort något vid en.» Han misstänker att O. P. (säljaren) hypnotiserat honom, men han kan inte påstå det med bestämdhet. Han tyckte sig märka, att O. P. hade makt öfver honom, ty det gjorde detsamma, hur expl. bar sig åt vid underhandlingarna om köpet, det blef alltid som O. P. ville hafva

det. »Han ville ju ha' så mycket jag hade», tillägger han. Angående förloppet vid eldsvådan lämnar han vid olika tillfällen alldeles samma upplysningar. Dagen före branden hade han varit i Trelleborg för att hämta ett lass timmer. Han kan ej erinra sig, att han under den resan umgicks med några särskilda tankar. På aftonen var han däremot, efter hvad han säger, »ej herre öfver sig själf». »Tankarna spelade om både ett och annat.» »Det kom för en, att en kunde torka husen lite», säger han. På natten sof han tämligen bra. När han så vaknade på morgonen, »var det precis som om han varit kommenderad, att han skulle tända på». Sedan han stigit upp, tog han först hand om sina kreatur, hvilka han släppte ut på bete, och gick därefter upp emot O. P:s gård för att låna en betrensare. När han där icke fann någon uppstigen, tog han och tände på. »Det förstår man inte, att man kunde vara på det viset», tillägger han spontant, »man hade ju hvarken tanke eller sans.» Tillfrågad, om han ej reflekterade öfver att människor och djur kunde brinna inne, säger han: »man tänkte ju inte på att det var någon fara med det; hade jag varit vid mina sinnen som förr, hade jag inte gjort det, jag har aldrig velat göra någon människa något illa.» Hvar gång branden bringas på tal, vidhåller han, att han aldrig kommit att tända på, om han »varit vid sina sinnen». Direkt tillspord, om han ej handlat af hämndbegär, säger han slappt och likgiltigt: »ja, det var väl antagligen af hämnd, men man var ju slö till sinnet, så man hade inte någon klar tanke om hvad som var rätt eller orätt.» Först då expl. såg husen brinna, greps han af ångest och tyckte »han hade gjort något så galet och orätt, att han ej kunde lefva». Han sökte därför förkorta sitt lif genom att skära halsen af sig. Han skar, efter hvad han tror, två snitt utan att känna någon smärta. Genom blodförlusten blef han snart matt och svag, »men», säger han, »tankegången blef mera bestämd, jag tyckte, jag hade gjort något så galet». När mordbranden är på tal, drager expl. emellanåt en djup suck och interfolierar ett par gånger: »ah, det är ju förskräckligt», men att döma efter hans egna yttranden är det egentligen ej detta brott, som tynger hans sinne. Så säger han en dag, då han blir tillspord, hvaröfver han grubblar: »ah, jag tänker på detta världsliga syndalifvet», tilläggande med en djup suck, »man tycker, man är rent fördömd, man är ju kommen så långt från Gud, att man ej kan få förlåtelse». Tillfrågad, om det är tanken på brandanläggningen, som framkallar hans förtviflan, svarar han: »åh nej, det är barn- domssynder och ungdomssynder; eldsvådan är ju en världslig sak, den gör väl inte så mycket som det andra.» Vidare ansatt bekänner han, att han redan vid nio års ålder började onanisera, och att det är detta, som nu så djupt bekymrar honom. »Det har man ju aldrig trott, att det var något andligt», säger han, »jag har aldrig förstått, att det var en stor synd, förrän jag kom till fängelset och fick läsa böcker härom.» »Fängelsepredikanten hade också förklarat för honom, att det var en stor synd han begått.» Han grubblar nu öfver följderna, tror att han »aldrig blir människa igen», att han nu »får vissna bort» och dylikt, samt misströstar om att få förlåtelse, »ty det är ju en så stor synd». Tillfrågad, om det ej är något annat än själfbe-

fläckelsen han går och bekymrar sig öfver, säger han: »nej, eljest har jag ej gjort någon synd, jag har varit så rädd att säga något till andra och har ej varit tilltalad för något.» Brandanläggningen tyckes han ej ägna någon vidare tanke, såvida man ej direkt leder samtalet in på den saken. Han tror, att han kan få ända till sex års straffarbete därför, men emotser detta öde med stor resignation. Han har aldrig hörts beklaga sig af den anledningen. »Man får ju lida sitt straff, det kan man ju inte gå ifrån; där är väl ingen särskild lag för mig», resonerar han helt lugnt.

Expl. har ej röjt några slags sinnesvillor.

Betjeningen upplyser, att exploranden hela tiden varit tyst och inbunden samt förefallit nedstämd. Han suckar djupt alltemellanåt samt har aldrig setts le. Han efterkommer villigt alla tillsägelser, men är mycket långsam och trög i alla sina rörelser.

Expl. vistas å öfvervakn.-afdeln.

Den 1. 12. Expl. säger sig hafva blifvit sämre, sedan han kommit hit. Han är »matt och svag» och känner sig oroligare. I går beklagade han sig öfver »rysnings» i kroppen, i dag säger han sig hafva värk i både armar och ben. Han klagar öfver dålig sömn. Enligt nattvaktsboken har expl. legat vaken natten till d. 24. 11 $\frac{3}{4}$ t.; d. 26. 11 2 t.; d. 27. 11 2 t.; d. 28. 11 $3\frac{1}{2}$ t.; d. 29. 11 4 t.; d. 30. 11 4 t.

Den 11. 12. Stämningen om möjligt mera dyster än förut. Han höres dock aldrig spontant beklaga sig. Tillspord om sitt hälsotillstånd säger han i dag, att han är »rent förlamad både i armar och ben». »Krafterna aftaga allt mer.» Han går långsamt af och an eller sitter tyst för sig själf utan synbart intresse för omgifningen. Sömnerna fr. d. 1. 12—8. 12 rätt god. Fyra nätter under denna tid har han sofvit utan något afbrött, under de öfriga har han legat vaken blott $\frac{1}{2}$ — $1\frac{3}{4}$ timma. De senaste nätterna har sömnen åter varit sämre. Natten till d. 9:de låg han vaken $5\frac{1}{2}$ t., till d. 10:e $1\frac{3}{4}$ t., sista natten $4\frac{1}{2}$ t. För expl. ordinerar i dag Tinct. op. $\frac{1}{2}$ kcm. 2 ggr om dagen.

Den 18. 12. Tillfrågad i dag, om han trifdes bättre på fängelset än här, säger han: »naturligtvis har man mer frihet här än på fängelset, men man har ju inte bra, hvar man är, man har ju förspillt sitt lif.» Expl. klagar öfver trög afföring och bristande matlust. För honom ord. Pil. aperientes Stahli, 4 piller till kvällen. Urinen visar sig fortfarande innehålla små spår af alb. Urinmängden har varierat mellan 1,800 och 2,000 kcm. per dygn.

Den 19. 12. Vid längre samtal i dag framkommer expl. med enahanda uppgifter som förut. Han vidhåller sin förmodan att O. P. haft någon särskild makt öfver honom, ty »det blef ju alltid som O. P. ville ha' det, det gjorde inte alls något hvad expl. själf ville». »Det var precis som om jag tvunget skulle köpa stället», säger han. I fråga om branden upprepar han, hvad förut anförts. Dagen innan »hade tankarna spelat, att han skulle torka husen», på natten sof han bra, och på morgonen alltifrån uppvaknandet »var det liksom bestämdt, att han skulle tända på; han var som drifven åstad». »Det var väl några onda makter,

som dref en», säger han. Tillfrågad, om han förut varit viljelöst drifven till några handlingar, säger han »nej, det har jag ju inte». Liksom förut medger han, därom tillspord, att hämndkänslan nog var med i spelet, men denna tyckes ej hafva spelat någon dominerande roll för expl. Under hela vistelsen på hospitalet har han ej låtit undfalla sig ett enda yttrande, tydande på något egentligt hat mot O. P. Medan brandanläggningen är på tal, suckar expl. ofta djupt, men liksom förut tynger dock detta brott honom ej så hårdt som tanken på ungdomslasten. Han yttrar bland annat på tal härom: »Jag har ju gjort synd mot den helige Ande, och då kan man ju vänta evigt straff.» Brandanläggningen tycker han däremot är »endast en världslig sak, det är inte så farligt med den som med det andra». Tillspord, huruvida han anser det rätt, att han straffas, om han, såsom han sagt, ej varit vid sin fulla sans vid brottets begående, säger han: »Jag tycker, att det är både orätt och rätt, men det kan väl inte bli' på något annat vis.»

31. 12. Expl. har i dag haft besök af en broder, som är maskinarbetare vid statens järnvägar och som gör ett godt och trovärdigt intryck. Denne lämnade följande värdefulla upplysningar: När han sistlidne påsk, efter det egenomsaffären uppgjorts, besökte L. P., fann han denne afgjordt olik sig mot förr. L. P. kunde ej se sin situation i rätt belysning, var mycket orolig af sig, vred händerna, pratade hit och dit, ständigt återkommande till det i hans tycke olyckliga köpet. (Enligt broderns mening var priset för egendomen visserligen högt men ej oskäligt.) L. P. ansåg, att allt hade gått så galet för honom, och att han omöjligen skulle kunna föda sig och sin familj, samt ville sälja egendomen till hvad pris som helst, om han ock skulle förlora allt hvad han ägde, bara han kunde blifva af med den. I olikhet mot förr visade sig L. P. skygg samt undvek att se folk i ansiktet. Nu förefaller L. P. brodern ännu mera förändrad, i det han är slö och trög som aldrig förut. Expl. reagerade föga eller intet vid sammanträffandet med brodern, visade ingen glädje öfver besöket och intet intresse för hvad han fick höra angående sina anhöriga. Tillfrågad af brodern, om han tänkt öfver, hur framtiden skulle gestalta sig, svarade L. P. med en suck: »Ja, det har jag, det går galet, jag blir väl dödsdömd, det kan inte bli' något annat, för jag har burit mig så illa åt.» L. P. skulle, efter hvad brodern uppfattat, bland annat förebrå sig, att han stått i otillbörligt förhållande till djur i sin ungdom. Under samtalet framkom L. P. med några antydningar om att siffrorna 1 och 3 spelat någon viss mystisk roll i hans lif. »De komma för mig hvar natt», skulle han bland annat hafva yttrat. När expl. vid afskedet fick höra, att brodern ämnade besöka öfverläkaren, enär denne önskat ett samtal med honom, sade han: »Då skall han väl syna dig, om du är likadan som jag.»

1904. 4. 1. Vid samtal i dag påstår sig expl. vara sämre än förut. »Jag är slapp i alla lemmar och det sätter å med åtandet», säger han. Han klagat äfven öfver dålig sömn. (Enligt nattvaktboken ligger han i allmänhet vaken 2 å 3 timmar hvarje natt.) — Expl:s skuldkänsla har alltmera ökat. Han yttrar bland annat med tårarna i ögonen: »det har kommit för mig, att jag är skuld till allt elände i

världen.» Då man söker påvisa det orimliga i detta påstående, säger han blott: »Jag känner det så.» — Direkt tillspord, om han för brodern uppgifvit sig hafva idkat umgänge med djur, säger han: »Nej, jag har aldrig haft bebländelse med djur, men man har ju konstrat med dem, så att det blifvit själfbefläckelse.» Han påstår, att det är åtminstone trettio år, sedan han utöfvade onani, och han har aldrig tänkt på att det var någon synd, förrän han kom till fängelset. — Tillfrågad, hvad han menat, när han för brodern påstått, att talen 1 och 3 spelat en roll för honom, säger han, att de måste vara »olyckliga tal». Han är född den 11:e, gifte sig den 13:e, hade, när han skulle gifta sig, att göra med 3 präster, och hans husnummer var 13, och därför har det inte kunnat gå annat än galet för honom. Den ominösa betydelse han fäster vid dessa siffror får ej räknas ensamt som vanligt allmogeskrock utan är nog äfven att tillskrifva den sjukliga belysning, i hvilken han ser saker och ting. Han tillstår nämligen, att det är först på senare tid han kommit på dessa tankar. Nu komma emellertid talen 1 och 3 för honom både dag och natt. — Betjäningen upplyser, att expl. de senaste fem dagarna ätit mycket dåligt. Vid senaste vägning visade det sig, att han gått ned något i vikt. Han vägde d. 23. 11. 68 kg., d. 5. 12. 70 kg., d. 19. 12. 70,8 kg., d. 2. 1. 04 69,2 kg. För expl. ord. decoct. chinac + decoct. condurango. Opiidosen ökas i dag till 1 kem. Tinct. op. 2 ggr. dagl.

11. 1. Expl. vill tillmäta en del obetydliga händelser, som inträffat både på senare tid och äfven i det förflutna, en viss mystisk betydelse för sina lefnadsöden och tyckes anse sina olyckor predestinerade. Så yttrade han t. ex. till sin ofvan omtalade broder, då denne i går åter var här på besök, att hans olycka var förebådad redan i bibeln. »Det Gideons berg, hvarom där står taladt, var nog inte annat än det snö- och isberg, som för flera vintrar sedan lade sig utanför hans hus, ty Gideon betydde säkerligen G. på svenska.» Detta »isberg» var säkert ett förebud till olycka. — Vid samtal i dag med L. P. vidhåller han samma tanke samt låter i sammanhang härmed bland annat undfalla sig följande yttrande: »Allt, som sker, syftar det ju på mig.» — Tillspord i dag, om L. P. fortfarande tror sig hafva blifvit »hypnotiserad» af O. P., säger han, att han är öfvertygad om att någon tagit viljekraften från honom, så att han inte var herre öfver sig själf vid underhandlingarna om köpet, men han kan ju inte bestämdt säga, att det var O. P., fast det såg så ut. »Di hade gjort några konster med mig, det är säkert», säger han. »Han tycker, di inte på annat vis än genom hypnotism skulle fått makt med honom.» Det visar sig vid närmare efterfrågan, att han anser hypnotism vara ungefär detsamma som trolldomskonster.

15. 1. Från lasarettsläkaren i Trelleborg, hvilken anmodats yttra sin åsikt om L. P:s sinnessillstånd vid den tid, då denne behandlades för den af honom själf tillfogade sårskadan i halsen, har i dag följande skrifvelse ingått: »Härmed får jag på begäran intyga, att landtbrukaren L. P. från G. inkom å härvarande länslasarett på kvällen den 17 juni 1903, hvarvid han företedde ett cirka 3 cm. långt och 5 cm. djupt sår med ojämna kanter å vänstra¹

¹ Ärr finnes å högra men ej å vänstra sidan. (Journalsskrifvarens anm.)

sidan af halsen, som ej skadat några viktiga delar, hvarför han utskrefs redan påföljande dag och behandlades sedan polikliniskt. Som han ej vårdades ens ett dygn på lasarettet, hade jag ej tillfälle att göra några iakttagelser angående hans sinnestillstånd, men under hans senare besök fick jag det intrycket, att han var sinnessjuk. Han föreföll i hög grad frånvarande och deprimerad, och var det med yttersta svårighet man kunde få ett ord af honom. Äfven ansiktsuttrycket syntes mig förråda sinnessjukdom. Vid förfrågan med öfversköterskan, fröken M., och vaktmästaren R. R., som äfven voro i beröring med honom, erhöll jag samstämmig uppgift, att han äfven på dem gjort det bestämda intrycket att vara sinnessjuk, intygas på heder och samvete. Länslasarettet i Trelleborg 14 jan. 1904. C. Aug. Ljunggren. Lasarettsläkare.»

Af journalen anser jag det med all tydlighet framgå, att L. P. redan vid ankomsten till hospitalet röjde bestämda tecken på fullt utbildad sinnessjukdom. Denna framträdde genom den förhandenvarande påfallande hämningen öfver psyke, genom en depression, som alldeles bestämdt öfverskred gränsen för den fysiologiska sorgen, och genom närvaron af vissa s. k. nervösa rubbningar, som pläga åtfölja psykoser af depressiv natur, nämligen sömnlöshet, nedsatta krafter, känsla af rysningar i kroppen och af förlamning i armar och ben, trög afföring, nedsatt matlust o. d. Under den första tiden af L. P:s vistelse vid hospitalet synes den hos honom framträdande depressionen ha tett sig under formen af en melancholia simplex, såsom man förr plägar benämna den, hvarvid några tankevillor ej kommo till omgifningens kännedom. Detta blef emellertid händelsen längre fram. I detta hänseende erinrar jag om L. P:s påståennde, att mordbranden vore en världslig sak, som visserligen kräfde sitt straff, men att han för andra begångna synder, själfbefläckelse i ungdomen, som han först på sista tiden kommit att reflektera öfver, ådragit sig evig fördömelse, begått synd mot den helige Ande o. d., att han vore orsaken till allt elände i världen. Jag anser det således vara ådagalagd, att L. P. under vistelsen å hospitalet varit sinnessjuk äfvensom att han fortfarande är det.

Ur rättegångshandlingarna inhämtas, att O. P. förra våren försålt en sin i G. befintliga egendom till häktade L. P., hvilken emellertid ansett sig hafva erlagt för högt pris för egendomen och af denna anledning vid flera tillfällen påyrkat köpets återgående ehuru förgäfves. Det framkastades därför den förmodan, att mordbranden, som ägde rum den 17 sistlidna juni, vore föranledd af hämnd från L. P:s sida, riktad mot O. P., som arrenderar den egendom, hvarå de nedbrunna byggnaderna varit belägna

Hvad nu beträffar L. P:s sinnestillstånd före branden, så äro uppgifterna härutinnan skäligen torftiga. Det är dock upplysningsvis inför rätten omtaladt, att L. P. magrat mycket på sista tiden före branden; och en bror till honom har meddelat, att han påsktiden 1903 funnit L. P. röja en sjuklig sinnesbeskaffenhet (se journalen). Genom vittnesmål är vidare ådagalagd, att L. P. en natt två eller tre dagar efter eldsvådan visat oro, velat i blotta linnet springa

upp ur sängen och ut genom ett fönster, talat oredigt. (Härom säger sig L. P. ej ha någon erinring.)

Under tiden mellan eldsvådan och häktandet (17—28 juni) iaktogs L. P. flera gånger af lasarettsläkaren doktor C. A. Ljunggren, hvilken fått det intrycket, att L. P. vid nyssangifna tid varit sinnessjuk.

Vid första rättegångstillfället — den 10 juli — var L. P. slö och liknöjd, var ur stånd att själfständigt redogöra för sitt förhållande till den ifrågavarande eldsvådan, sade sig sedan någon tid tillbaka ha lidit af dåligt minne och känt sig förslöad. Han sade sig ej vara medveten om anledningen, hvarför han anlagt elden, och han trodde ej, att han, då han på morgonen lämnade sitt hem, hade för afsikt att utföra handlingen i fråga. Vid andra rättegångstillfället — den 29 juli — lämnade L. P. i hufvudsak samma uppgifter, med det tillägget, att han vid den ifrågavarande eldsvådan varit förslappad i tankegången o. d. Af ett vid samma rättegångstillfälle afgifvet vittnesmål framgick, att L. P. ej vore sig lik mot förr. Fängelseläkaren doktor E. Nilsson skildrar den tilltalades förhållande under fängelse-tiden på följande sätt: »En genomgående svårmodig stämning, som aldrig lämnar honom, samt en framträdande långsamhet i görande och låtande är det mest utmärkande draget för honom. Ingen och ingenting kan intressera honom.»

Den tilltalades om sig lämnade uppgifter, hvilka göra intryck af att vara trovärdiga, äro enligt journalen i kort-het följande:

Efter egendomsköpet förvärrades den dystra sinnesstämning, som hos L. P. börjat framträda redan 1902. Han blef rubbad i hufvudet nästan strax efter köpet, han tyckte sig ej på något vis kunna ha stället i fråga. Vid förmedlingen af egendomsaffären var han liksom hypnotiserad, ledd af en starkares vilja, ty det blef alltid som O. P. ville ha det, hur ifrigt än L. P. sökte förfäktas en annan mening. Viljekraften hade tagits ifrån honom, af hvem vet han ej säkert, så att han ej var herre öfver sig själf vid underhandlingen om egendomsköpet. Beträffande själfva branden vidhåller L. P. städse, att han då ej varit vid sina sinnen, han hade hvarken tanke eller sans, ty hade han haft det, så hade det skedd varit ojordt, han visste ej hvad han gjorde, han kände sig liksom kommenderad att tända på, drifven af onda makter, och först efter antändandet började han få insikt om handlingens art.

Den sinnessjukdom, hvaraf L. P. nu lider, torde få anses ha börjat mera smygande och med all sannolikhet förvärrats under inflytande af den sinnesrörelse af protraherad natur, som det mindre gynnsamma egendomsköpet inneburit.

I anslutning till hvad jag ofvan anført anser jag, att L. P. vid tiden för den åtalade handlingen varit sinnessjuk, detta varder på heder och samvete betygadt.

Lund, hospitalet den 21 jan. 1904.

Teodor Nerander,
öfverläkare.

2.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 11 sept. 1903 förordnat, att för mord tilltalade Karl Gustaf H.

från S. L., V. socken, skulle för erhållande af fullständig utredning, huruvida H., då angifna brottet skulle hafva blifvit begånget, varit beröfvad förståndets bruk eller möjligen saknat förståndets fulla bruk, intagas å Uppsala hospital, så snart plats därstädes kunde för honom beredas, emottogs han där den 30 okt. 1903. I skrifvelse af den 28 dec. 1903 beviljade medicinalstyrelsen på anförda skäl begärdt uppskof på 2 månader med yttrandes afgifvande.

H. är anklagad och af häradsrätt dömd för att hafva den 2 maj 1903 beröfvat sin hustru lifvet.

Ur rättegångshandlingarna och den öfver honom härstädes förda journalen må anföras följande.

H. är född 1834. Angående hans härstamning och släkt föreligga inga närmare upplysningar. Enligt hvad han själf uppgifvit inför rätten den 12. 5 innehade han efter undergången konfirmation någon tid tjänst som dräng och öfvertog därefter en gård samtidigt med att han 1856 gifte sig.

Han har varit i goda ekonomiska omständigheter. Har icke förut tilltalats för brott.

Förhållandet mellan makarna har alltsedan giftermålet varit långt ifrån godt i följd af deras stridiga lynnen; slitningar och tvistigheter, hvartill behöfts ringa eller ingen anledning, hafva hört till ordningen för dagen; dock hafva dessa aldrig öfvergått till handgripligheter. Förnämsta anledningen till misshälligheterna har på senaste tiden varit det spända förhållande, i hvilket H. stått till sonen, hvilken han 1899 antog till »tredingsbrukare» och dennes hustru.

Inför rätten den 25. 7 uppgifver H. angående samma förhållande, att han i hemmet velat vara den bestämmande och att han haft ett häftigt lynne. Allt hade dock gått någorlunda bra, så länge han själf skött jordbruket, men sedan han öfverlätit detta å sonen, hade han ej fått så mycket att säga till om, och sedan den tiden hade det åtskilliga gånger inträffat, att han gifvit sin vrede luft. Vreden hade kommit på honom såsom en sjukdom.

Vid samtal härstädes har H. medgifvit, att slitningarna i hemmet till största delen berodde på hans häftiga lynne, hvilket förvärrats betydligt under de senaste 3—4 åren. »Det kom an på mig; jag var så egen och di me», säger han. Hans häftiga och elaka lynne »kom alldeles som en sjuka»; »jag gjorde sak af intnå». Tidvis (ett par, tre månader) var han jämförelsevis bra, men så kommo några dagar, då han ej tålde någonting. »Det susade och lefde i hufvudet på mig — —.» 2—3 gånger har han känt yrsel — det har svartnat för ögonen och blifvit som en dimma —, och de senare åren har han besvärats ganska mycket af hufvudvärk.

Angående förhållandena i hemmet och H:s sinnesförfattning har sonen Karl Göran upplyst inför rätten bland annat, att, så långt han kunde minnas tillbaka, tvistigheter och gräl förekommit mellan föräldrarna, af hvilka fadern varit synnerligen ondsint och småsinnad. Ofta hade en obehaglighet bragt H:s galla i kokning, och vid sådana tillfällen hade han kunnat rusa emot sonen i syfte att miss-handla, fast det alltid afvärijts. De senaste dagarna före hustruns död hade H:s lynne varit mer än vanligt svårt. Karl Göran har äfven uppgifvit, att han ansåge fadern, hvilken städse visat sig vara »illmarig och elak», kunna

bedöma verkan af sina handlingar utom vid »perioder af raseri», då han förefallit mindre klok.

Vid ett besök härstädes den 21. 12. 03 uppgaf sonen rörande fadern, att denne varit elak så länge han mindes tillbaka, ehuru han blifvit mycket värre de senare 3 å 4 åren. Numera hade han formliga orosperioder på 7 å 8 veckor, under hvilka han var synnerligen besvärlig, bråkade, svor och var oresonlig på alla sätt; nattetid hade han gått ut, hojtat och skrikit samt slagit i väggarna. Då H. var yngre, märktes något liknande, ehuru ej så svårt, endast några dagar å rad med halfårs mellanrum. Nu där- emot var han relativt lugn endast 7 å 8 veckor, och så infann sig en ny orosperiod. En sådan har brukat inledas af ett stadium, räckande 8 å 14 dagar, under hvilket han varit tystlåten och ändrad till humöret; om man då frågat honom något, har man fått ett svar, som endast gått ut på elakhet.

Olika vittnen hafva intygat, att det vore allmänt känt, att förhållandet mellan makarna H. varit synnerligen »svårt», hufvudsakligen beroende på mannen.

Vittnet E. W. L. intygat: att H. hade ett svårt humör, hvilket på sista tiden tilltagit så, att H. haft riktiga anfall, under hvilka han blifvit uppsväld och röd i ansiktet, samt att han således ansåge H. icke fullt normal; vittnet Aug. L.: att han ansåge H. för icke normal, att H., utan anledning uppretad, hotat sonen med revolver och slagit sönder sina egna tillhörigheter; vittnet A.: att H. hade ett elakt och konstigt lynne samt varit särskildt elak mot hustrun. Såsom exempel på H:s egendomligheter anförde vittnet, som ansåge H. icke klok, att H. en gång gått utanför sin bostad, skrikande, att sonen med en knif ville mörda honom; sonen hade samtidigt legat och sofvit. Som ytterligare exempel anförde vid ett senare tillfälle A. och vittnet G., att H. slagit sönder nytt taktegel, tillhörande honom själf, att han flera gånger, då han var i raseri, brutit sönder taket på smedjan, att han den 25 april kastat mattorna i en hög och dansat kring dem, stjälp ut makarnes morgonmjölk, flerfaldiga gånger kastat kaffekokaren af spiseln och slagit den i muren, utfarit i hotelser mot hustrun och troligen äfven slagit henne; H. hade visat sig särskildt uppretad öfver att hustrun inköpt och utlånat arsenik.

Beträffande händelserna dagen före och dagen efter hustru H:s död upplyses särskildt med afseende på H:s sinnesförfattning och på densamma inverkan omständigheter.

Den 1. 5 på morgonen hade H. på grund af meningsskiljaktighet med sonen angående något utsäde blifvit alldeles utom sig af vrede samt högljudt ropat, att sonen och drängen sloge och sparkade honom; sedermera hade han ropat, att L., som tillkallats, ville slå ihjäl honom, och då verkligen befunnits ligga på logen med näsan i blod. Senare på dagen hade H. begifvit sig till K:sör och därifrån återkommit klockan omkring 11 på aftonen. Kl. 1.45 på natten hade sonen vaknat vid att H. aflossat tvenne revolverskott utanför hans fönster. Den 2. 5 strax före kl. 6 på morgonen hade H. kommit in till sonen och omtalat, att hustrun skurit halsen af sig under yttrande: »Kom med, ska ni få se, huru det står till hemma.» Sonen och drängen hade då gått med och funnit hustru H:s lik med afskuren strupe. H. hade

på morgonen, då han kom in till sonen, ej förefallit upprörd utan lugn; kort efter hade H., då sonen förebrätt honom för ett yttrande han fällt, börjat skrika och svära. Senare på dagen hade ett vittne med förvåning sett den totala likgiltighet öfver hustruns död, som H. visat, och ett annat vittne funnit H. alldeles oberörd. Vid polisförhöret hade H. med svåra eder bedyrat sin oskuld, så att »det varit riktigt hemskt åt det».

H:s egna uppgifter om det, som tilldragit sig den 1. 5, till dess han hemkommit från K:sör, äro, om ock vid olika tillfällen mer eller mindre fullständiga, dock i hufvudsak med hvarandra öfverensstämmande. Efter ordväxlingen på logen, som urartat därhän, att L. sparkat till H., så att blodvite uppkommit, hade H. gått in i sin bostad och tvättat af blodet; senare på dagen begifvit sig till K:sör i något ärende, här förtärt 2½ supar brännvin, hemkommit vid 11-tiden och då varit fullkomligt nykter. Om hvad som sedan hända hafva hans uppgifter varit sväfvande och hvarandra motsägande. Ena gången omnämner han åtskilliga detaljer, andra gången har han förlorat allt minne af dem. Vid polisförhöret och de tre första rättegångstillfällena, d. 12. 5, 30. 5 och 20. 6, bedyrar han sin oskuld, säger, att han, då han vid 6-tiden på morgonen vaknade, fann hustrun liggande framstupa öfver sängkanten med hufvudet mot golfvet samt med afskuren strupe och förblödd, anser, att hustrun begått själfmord, vill till och med antyda, att hon, för att göra H. misstänkt, begått det på sätt som skett, vill göra troligt, att sonen ej drog sig för att göra fadern sämre, än han verkligen vore: »Han har alltigenom varit elak emot mig.» Äfven den 4. 7 bedyrade H. till en början inför rätten sin oskuld, men då det blef fråga om nytt uppskof, yttrade han: »Hellre än att längre vara i denna ovisshet, tager jag det på mig, fast jag är oskyldig», och förklarade sig på så sätt vara skuld till hustruns död, att han genom sin oförsönlighet drifvit henne till själfmord. Efter uppmaning att aflägga en fullständig bekännelse för att få lugn, syntes en förfärlig strid utkämpas i H:s inre, och det slutade med, att han sade: »Jag erkänner, att jag gjort det.» Härefter följde bekännelsen af följande innehåll: Hustruns beskyllning, att han lämnat penningar till inköp af arsenik, hade retat honom mycket; uppträdet mellan honom och L. på fredagen hade ännu mer försatt hans galla i jäsnings; han reste till K:sör i hopp att under tiden återvinna jämvikten i sinnet men var vid återkomsten lika uppretad. Efter hans hemkomst hade makarna grälat om arsenikköpet. »Det är väl förlåtligt», hade hustrun sagt, men H. hade icke velat förlåta. Så lade de sig. Om hustrun somnade, visste icke H., men själf kunde han, som i regel hade dålig sömn, icke somna. Tanken, att han fått stryk dagen förut, lämnade honom ingen ro. Kl. half två på natten gick han upp och aflössade i ilskan de två skotten. Därpå återvände han in. Hustrun frågade, hvarför han sköt, och fick till svar: »därför att jag fick stryk af L.» H. lade sig igen, för huru lång tid mindes han icke. Under tiden retade han upp sig allt mer och mer mot L. och hustrun. Slutligen tog vreden så öfverhand, att han gick upp, tog den af åklagaren i målet omnämnda fällknifven, som han visste ligga på chiffonjéen, smög sig

bakom hustruns hufvudgärd och stötte knifbladet i hennes hals. Om hvad som vidare förekom, kunde han nu icke erinra sig något mera, än att det då redan varit dager, och att han vid öfverfallet iakttog en sådan ställning, att han icke blef blodig på händer eller skjorta. Afsikt att mörda hustrun hade han icke förut haft.

Att mordet tillgått så, vidhåller han såväl i fängelset d. 13. 7 som inför rätten d. 25. 7 med tillägg af en mängd detaljer närmast beträffande de försiktighetsmått han vidtagit, såväl före som efter mordet för att gifva det hela sken af själfmord, så t. ex. att han förut kaflat upp ärmarna, att han efteråt tvättat och torkat knifven, kastat ut tvättvattnet och bränt upp handduken m. m. Dessutom yttrade han dels att själfva brottet begicks under raseri, som kom öfver honom, sedan han gått till sängs, dels att han, som efter det han varit ute och skjutit slumrat en stund, vid uppvaknandet, arg som han var och ännu mera blef, fått ingifvelsen att bringa hustrun om lifvet, något hvarpå han dessförinnan ej haft en tanke.

Anmärkningsvärd är H:s d. 25. 7 påstådda oförmåga att kunna erinra sig det han förut själf uppgifvit angående händelserna d. 1 maj och de med själfva mordgärningen förknippade omständigheterna. Ett yttrande af honom föll: »Det har alldeles gått ifrån mig — Jag kommer icke ihåg det.» Först efter det fängelseläkaren tillkallats och undersökt honom, efter det rannsakingen uppskjutits på ett par timmar, och efter det H. upplysts om, att han kunde komma att ställas under läkarobservation, återfick han minnet och afgaf samma berättelse som förut. Härefter föll han i en våldsam gråt och tillade: »Jag kan icke fatta nu, att jag kunde göra det.»

H. intogs d. 30. 10. 1903 å Uppsala hospital. Här är han till en början stilla och undergifven, gråter då och då och säger beskrämmande: »Gud Fader, ett sän't elände» eller: »att en människa kan bli så förvillad». Han kan tämligen väl redogöra för hufvuddragen af sitt lif; dock äro tidsangifvelserna ofta osäkra. De senare årens tilldragelser stå ej för honom, tyckes det, så klara; »det som är lite längre tillbaka, en 10—12 år, minns jag bättre», säger han själf. Trots åtskilliga dagars härvaro känner han ej namnet på läkare och uppsyningsman och endast på ett par af afdelningens sjukvårdare. Förmågan att upptaga och fasthålla nya intryck är tydligt nedsatt. Själf säger han: »Sen jag kom åt fängelset, vardt det alldeles slut med mig, med minne och allting.» Om hustrun har han nästan endast godt att säga. »Inte ville jag mista henne», yttrar han gråtande. H. vidhåller i det stora hela riktigheten af sin förut gjorda bekännelse. Hans uppgifter äro dock ofta sväfvande, t. o. m. hvarandra motsägande; »det var väl så, kan jag tänka», »kan jag tro», »kan förstå att det var så» fogar han ofta till sina uppgifter. Han förnekar, bagatelliserar eller söker bortförklara mycket af det, som tillskrifvits honom. Om själfva mordgärningen yttrar han: »det där vet jag inte, förrän det var gjordt förstås, och jag stod vid sänggafveln, jag var inte vaken riktigt, det tror jag inte.» Detaljerna påstår han sig ej minnas. Då man framhåller, att han förut omtalat dem, säger han, att man vid rätten prompt ville, att han skulle veta hur

det gick till, när han fått påtaga sig det, och att man vid enskilda samtal förestafvat honom hvad han skulle säga.

Rörande sitt tillstånd vid rannsakingarna säger han, att han »stod som i ett töcken hvarenda gång». »Det är mycket, som varit före, som jag erfarit nu efteråt, som jag ej alls kan påminna mig»; detta har han sagt upprepade gånger. Vid flere skilda tillfällen har han påstått sig ej alls kunna minnas, att fängelseläkaren undersökt honom vid rätten.

H., som dittills visat sig lugn och foglig, är den 23. 11 irriterad och upprörd, utfar mot sonen, mot prästen i hemorten, mot landets lagar och förklarar energiskt, att han icke tagit lifvet af gumman. Det har vittnats falskt inför rätten, sonen och sonhustrun ha med flit gjort honom miss-tänkt, man har påbördat honom dådet, och han har blifvit drifven att ljuga; han vaknade på morgonen af något »behändigt läte» och fann hustrun hänga öfver sängkanten. Denna ståndpunkt har han alltsedan häfdat.

Bland de somatiska förändringar han företer må framhållas följande. Hörseln något nedsatt på båda öronen; synskärpan ganska klen; pupillerna trånga; den vänstra reagerar ej för ljus; lungorna något emfysematösa; hjärttonerna dofva; palpabla arterer kännas något slingriga och rigida; måttlig prostatahypertrofi och en viss svårighet att kasta vatten förefinnes.

H. har sedan länge lidit af lynnesväxlingar, hvilka tidvis yttrat sig i en höggradig retlighet, och denna har kunnat stegras till den grad, att »perioder af raseri» förekommit. De sista 3—4 åren har tillståndet förvärrats, orosperioderna hafva blifvit långvarigare och svårare, en verklig periodisk sinnessjukdom har utvecklats sig, under hvars retningsstadier H. varit för sin omgifning ett sannskyldigt »crux manicomialis». Dagarna före hustruns död hade H. kommit i en ny orosperiod, och hans lynne var mer än vanligt svårt. Att han sålunda vid denna tid var i en sjuklig sinnesförfattning, lider intet tvifvel.

Därjämte bär han åtskilliga tecken till senilitet (minskad erinrings-, inpräglings- och omdömesförmåga, nedsatt hörsel- och synskärpa, rigida arterer, prostatahypertrofi m. fl.), och seniliteten i och för sig minskar förmågan af själfbehärskning.

På en sådan jordmån uppkomma lätt tillstånd af patologisk affekt, om yttre irritament tillstöta. Sådana hafva vi här i utlånandet af arseniken, den misshandel för hvilken H. varit utsatt och hvilken varit af så svår art att blodvite uppstått, den förtärda alkoholen.

Alla förutsättningar för uppkomsten af en patologisk affekt finnas sålunda, och H:s egen utförligare bekännelse den 4. 7, hvilken från psykologisk och psykiatrisk synpunkt i allo bär sannolikhetens prägel, angifver också att han befunnit sig i ett dylikt tillstånd.

Beträffande de svåra minnesdefekter, af hvilka H. vid olika tillfällen påstått sig lida, kunna de till en del bero på simulation, till en del bero de utan tvifvel på ålderdomssvaghet.

H:s återtagande af bekännelsen i november månad kan låta förklara sig så, att han hämtat sig från den depression, i hvilken vistelsen i fängelset och rättegångarna bragt honom.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag på heder och samvete afgifva det utlåtande, att K. G. H. vid det tillfälle, då angifna brottet skulle hafva blifvit begånget, varit i ett tillstånd af patologisk affekt, under hvilket han varit beröfvad förståndets bruk.

Uppsala hospital och asyl den 27 februari 1904.

Ernst Göransson,
t. f. öfverläkare.

3.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 2 december 1903 till kungl. direktionen för Piteå hospital och asyl, med bifogande af Skellefteå tingslags häradsrätts protokoll i rannsakingens målet angående häktade, för misshandel tilltalade arbetaren Johan A. från G. i B. socken, förordnat, att bemålde J. A. skulle för observation och undersökning intagas å Piteå hospital, så snart plats därstädes kunde för honom beredas, samt jag anmodats att inom den i § 17 mom. 4 af gällande hospitalsstadga föreskrifna tid till kungl. styrelsen inkomma med yttrande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, får jag, sedan tilltalade Johan A. den 3 sislidne januari blifvit härstädes intagen och undersökningen rörande honom afslutats, härmed vördsamt öfverlämna det begärda yttrandet.

Af rannsakingshandlingarna, hvilka härhos återställas, inhämtas följande:

J. A. är född i B. socken den 29 december 1845; han är änkring, och hans kristendoms-kunskap är i kyrkboken betecknad med »2».

Under tiden 25 mars—8 april 1880 vårdades han, enligt hvad lasaretsjournalen upplyser, på Skellefteå lasarets afdelning för sinnessjuka under diagnos melancholia religiosa. Några vidare upplysningar om tillståndet under denna tid lämnar ej journalen, enligt hvad provinsialläkaren A. W. Bergengren uppgifvit i sin till häradsrätten ingifna skrifvelse af den 23 november 1903. (Sedermera har af t. f. lasaretsläkaren K. L. Dillberg inhämtats, att han utskrifvits förbättrad.) Den 7. 6. 1881 förklarades J. A. af häradsrätten ommyndig med anledning af en ansökan från hans hustru, som förmålde, att J. A. »öfver ett år varit vanvettig och hotade henne till lifvet samt icke kunde sköta om det gemensamma boet». Denna ansökan åtföljdes af ett intyg af den 4. 6. 1881 från pastor C. A. Asplund i B. af innehåll, att J. A. ett års tid varit sinnesrubbad och att han därvid visat sig vara särdeles svår mot sin hustru samt att han ej syntes förbättras. Till förmyndare förordnades på hustruns ansökan J. A:s broder A. A. i G. — Den 14. 3. 1882 beslöt häradsrätten att, »som bonden J. A. genom sinnessjukdom vore urständsat att sitt målsmanskap öfver sin hustru utöfva, hvar för han ock blifvit under förmyndare ställd», Jöma till boskillnad mellan makarna A.

Huru länge detta såsom sinnessjukdom betecknade tillstånd anses hafva fortvarit, framgår icke af rättsförhandlingarna, efter hvad det synes, emedan intet af vittnena känt J. A. sedan denna tid.

Den 19. 10. 1903 häktades J. A. för dagen förut föröfvad misshandel mot sin äldre broder A. A., hvilken den 20:e i samma månad afled till följd af brott å halskotpelaren, hvilken kroppsskada enligt af e. provinsialläkaren W. Lilliedahl den 7. 11. 1903 utfärdadt obduktionsprotokoll varit en omedelbar följd af det mot honom föröfvade våldet.

Vid länsmannens besök hos J. A. den 19. 10. 1903 erkände han riktigheten af förloppet vid misshandeln såsom det vid polisförhöret framstälts, utan att därvid visa några tecken till ånger.

Den 3. 11 och 24. 11. 1903 rannsakades han inför häradsrätten, där följande vittnesmål om honom afgåfvos.

Första vittnet, hemmansägaren Olof Daniel Ö. i G., som känt den tilltalade sedan ungefär tio år tillbaka, hade på förmiddagen söndagen den 18 sistlidne oktober sammanträffat med honom hos hans söner i G. och på J. A:s begäran medföljt honom till hans broder A., hos hvilken den tilltalade sade sig vilja låna penningar. Under vägen dit yttrade J. A. intet ofördelaktigt om brodern, ej heller föreföll han i någon mån besynnerlig. Efter inkomsten i broderns bostad framtog J. A. ur ett medhaft förråd bröd och lämnade sin moder, som vid tillfället uppehållit sig i bostaden, hvarefter den tilltalade af brodern Anders, som låg på en soffa, anhöll att få låna fyrtio kronor. Då Anders härtill svarade, att han ej hade några penningar, yttrade J. A., att, om Anders lånade honom fyrtio kronor, skulle Anders få gå lös, eljest skulle han blifva häktad. Därefter gick J. A. fram till Anders och drog ned honom från soffan på golvet, därvid Anders blef stående framstupa på knäna, stödjande sig med händerna på golvet; sedan J. A. därefter tilldelat Anders några slag med handen i sitsen, lade han sig på Anders rygg, förde sina armar under hans armveck, sträckte sina händer öfver hans nacke, knäppte ihop händerna och bröt ned hufvudet mot bröstet och böjde hela hans öfverkropp framåt, därvid Anders förgäfves sökte komma upp. Vittnet skyndade då till, bröt upp J. A:s händer och fick så Anders fri ur det farliga läget. J. A. hade härvid förefallit uppretad, men ej yttrat något. Angreppet hade skett mycket hastigt. Bröderna A:s moder hade under uppträdet legat i en säng, men hade hon, som var slö af ålder, ej sagt något om hvad som passerade. Sedan Anders blifvit befriad från brodern, hade han jämrat sig och ej kunnat stiga upp. Vittnet och den tilltalade hade därefter skilts åt. Då vittnet efter en kort stund åter infunnit sig i Anders hem, låg denne i sängen och jämrade sig och sade, att han skulle dö och att vittnet borde taga fast den tilltalade. Inom kort inkom äfven J. A. till Anders och yttrade då, att Anders fått för litet stryk och att han därför borde tacka J. A., samt att det skulle få gå för denna gången.

Vittnet sade sig ej ofta ha sammanträffat med J. A., som vid tillfället i fråga föreföll mycket retad, men ej »konstig» utan fullt redig. Vittnet hade visserligen hört talas om, att J. A. varit insatt på »därzell», men visste ej, om så vore förhållandet; på senare tid hade det ej varit tal om, att J. A. varit sinnesrubbad. Om brödernas förhållande till hvarandra förut hade vittnet sig ingenting bekant.

Vid andra rättegångstillfället sade sig vittnet lagt märke till, att J. A. alltid, under de tider han varit sysselsatt med slaktning, förefallit mera »hastig» och »konstig» än eljest, tilläggande vittnet, att det endast varit ett ögonblick den tilltalade hållit om broderns hals, på sätt vittnet förut uppgifvit.

Ett annat vittne, faktor E. A. från G., som varit den tilltalades närmaste granne, hade samma dag misshandeln ägt rum, fått höra talas därom och med anledning däraf begifvit sig till den misshandlades bostad, därvid han han fann Anders ligga på en säng och jämrat sig, under det att J. A. grälade på honom, hvarvid han bland annat yttrade: »om du nu dör, så skall du minnas, att du af mig fått för litet stryk». Anders hade då yttrat, att den tilltalade borde häktas.

Vittnet, som under senare tiden sammanträffat med J. A., tyckte, att han förefallit något konstig emellanåt samt att han vid tillfället i fråga varit »hastig i rörelser och yttranden eller nervös», tilläggande vittnet, att han ej hade sig bekant, huruvida den tilltalade varit intagen på någon anstalt för sinnessjuka eller om han varit sinnessjuk. Folket i trakten hade ej yttrat, att de hyst någon rädsla för den tilltalade.

Kronojägaren A. L. i K., som inkallats som vittne vid andra rättegångstillfället, uppgaf då, att han sedan lång tid tillbaka känt den tilltalade, hvilken under somrarna de sista sexton åren arbetat å vittnets hemman i K. och under det sista året haft sin bostad i en vindskammare i det hus vittnet bebodde. Såvidt vittnet visste, hade J. A. aldrig varit hvad man kallar sinnesrubbad, men vore det vittnets uppfattning, att han vore »konstig». Liksom ibland förut hade J. A. innevarande års höst haft sin utkomst med slakterirörelse, och hade han, under de tider han idkat sådan rörelse och särskildt denna höst, förefallit mera »hastig, nervös och orolig» än eljest; under den sista veckan före nu ifrågavarande brotts begående hade vittnet ej sett den tilltalade, som då varit bortrest, och hade vittnet ej efter brottet träffat honom förrän dagen därpå på aftonen, då han förefallit fullt lugn och normal, och hade vid häktningstillfället, då han blifvit fängslad, yttrat: »nu har jag ju ej händerna fria, så att jag kan göra kvällsbön». Vittnet hade sig bekant, att den tilltalade ej tyckte om sin broder Anders, emedan han fått för sig, att denne orättmätigt satt sig i besittning af den tilltalades egendom och att han ej förstätt, att eller med hvad rätt denne varit hans förmyndare, men hade vittnet aldrig sett bröderna slåss eller hört dem gråla.

Den tilltalade, som af befolkningen i orten ansågs konstig, var omtyckt för sin ärlighet, redlighet och pålitlighet; han hade dock syntts känna sig olycklig och missförstådd af människor och hade lefvat ganska ensam, men hade dock aldrig, såvidt vittnet visste, direkt sökt ensamheten eller varit borta längre tider, utan att hans närmaste vetat, hvar han varit; under den tid han bott i vittnets hus hade han i allmänhet plägat, innan han aflägsnat sig, underrätta vittnet eller hans hustru, att han tänkt vara borta mer än en dag. I sitt rum hade han haft det så osnyggt och ordnadt, att enligt vittnets åsikt däri låg något egen-

domligt. Sitt arbete hade han alltid utfört ordentligt och förståndigt, och hade varit road af att resonera i allmänna frågor och särskildt i religiösa ämnen, men, såvidt vittnet kunnat finna, hade han aldrig direkt grubblat.

Hustru E. L., som vid samma tillfälle vittnade, tillade till mannens vittnesmål, att den tilltalade vid slaktning varit så »hastig», att, fastän han vid åtskilliga tillfällen öfverenskommit med vittnet om, att vittnet vid slaktstället skulle få hämta blod efter slakten, denne det oaktadt ej inväntat vittnet eller tillvaratagit blodet efter det slaktade kreaturet, utan låtit detta rinna bort. Vid resonemang hade han ej tyckt om eller tålt motsägelser, och vid tal om religion hade han förefallit tillfredsställd och yttrat, att han vore »rättfärdig». Vittnet hade alltid tyckt mycket om den tilltalade, som vore snäll och synnerligen barnkär. Hans broder Anders hade ansetts snäll och hade ej varit omycket af befolkningen i orten.

Vid första rannsakingen inför häradsrätten den 3. 11. 1903 lämnade J. A. om sig själf följande uppgifter. Han var född i G., B. socken, den 29. 12. 1845. Fadern var död och modern ännu i lifvet. Han hade vistats i föräldrahemmet till sitt adertonde år, åtnjutit småskoleundervisning, kunde läsa och skriva och hade vid sexton års ålder för första gången gått till nattvarden, därefter hufvudsakligen sysselsatt sig med sågverksarbete och lastning af fartyg, vidare sedan sitt tjugonde år med skoarbete; omkring 1873 hade han gift sig med en änka, som ägde en hemmansdel, och hade med henne fyra barn, fick på 1880-talet boskillnad från hustrun, som sedan dött för flera år sedan, hvilket år kunde han icke uppgifva. Efter boskillnaden från hustrun hade han lifnärt sig genom tillfälligt arbete, såsom slätter om somrarna. I K. by, där han bott de två sista åren, ansåg han, att folket varit »bedniskt och alltid hållit med orättvisan», så att han nödgats långa tider drifva omkring i skog och mark, lifnärande sig med villebråd, som han skjutit, och skogsbär, som han plockat. Han visste icke, hvar han var mantals- eller kyrkoskrifven, uppgaf för öfrigt, att han var medellös och att han för åtskilliga år sedan af häradsrätten dömts att böta 15 kronor för misshandel, men för öfrigt icke varit tilltalad för något brott. Enligt inför rätten företedd uppgift från kyrkoherden i församlingen af den 20. 10. 1903 angående J. A. »är uti momentet 12 af uppgiften angående brott ingenting infördt», och enligt ett den 22. 10. 1903 utfärdadt utdrag af straffregistret angående den tilltalade förekom han icke i nämnda register.

Med sitt besök hos brodern Anders den 18. 10. 1903 afsåg J. A. att af honom låna fyrtio kronor. Brodern skall enligt J. A. på dennes anhållan om lånet svarat, att han (J. A.) aldrig skulle få låna några penningar af honom. Vidare skulle Anders ha sagt, att han skulle binda J. A., och hade J. A. då fått den uppfattningen, att Anders ville »bråka» med honom, och att han därför måste hålla Anders stilla. Förloppet af själfva misshandeln angaf han i öfverensstämmelse med vittnesberättelserna. Han sade sig ha hållit Anders i den nämnda ställningen, »medan han tyckte, att det ej var otjänligt att hålla brodern så en stund», men att hans afsikt ej varit att döda brodern eller

ens göra honom något illa. Vidare uppgaf han inför rätten den 3. 11. 1903, att Anders var argstint och snål, och att modern, som bodde hos Anders, ej fick tillräckligt med föda af denne, att Anders misshandlat honom vid många tillfällen och antagligen innehade den tilltalades egendom, som denne erhållit vid boskillnaden från hustrun, att J. A. vid flera tillfällen sökt utfå denna andel, men att Anders påstått sig ej innehafva några som helst J. A. tillhörande medel, vidare att Anders sålt J. A:s lösörebo utan att redovisa för hvad som härför influtit. J. A. sade sig ej kunna räkna upp det ovett han fått af Anders och tillade: »det går icke an att ha honom till bror»; (J. A. visste icke då ännu, att Anders dött, se nedan). Yttrade vidare, att Anders fräntagit honom allt, då han (J. A.) var aderton år, samt att Anders ägde 10,000 kronor, men knappt nådes lefva.

På af rättens ordförande framställd fråga uppgaf J. A., att han icke för sinnessjukdom varit intagen å hospital, men att han »legat sjuk å Piteå hospital», samt att »det kunde hända, att han varit intagen å någon cell för sinnessjuka å Skellefteå lasarett», men kunde den tilltalade, som härutinnan lämnade obestämda och sväfvande svar, icke påminna sig, när han vistats å Piteå hospital och å Skellefteå lasarett.

Då han nu af rättens ordförande fick veta, att Anders aflidit, yttrade han: »är det verkligen sant?» »det var farligt det». På fråga om han ångrade sig svarade han: »visst gör jag det» och tillade, att brodern antagligen försträckt sig, så att han dött.

Rätten beslöt nu, att intyg om J. A:s sinnesbeskaffenhet skulle införas. Med anledning häraf undersöktes han i kronohäktet den 4. 11, 6. 11, 7. 11, 11. 11, 14. 11, 15. 11, 19. 11 och 21. 11 af provinsialläkaren A. W. Bergengren.

Inför denne uppgaf J. A., att han föröfvat våldet mot Anders, emedan han blef ond på honom, därför att han icke ville låna honom några penningar, samt att han länge hyst agg mot brodern, därför att han var elak, hårdhärtad och snål, och därför att han aldrig velat redovisa för J. A:s tillhörigheter och egendom, som han förvaltade. »Sådant vore oärligt och borde straffas med fängelse.» Han hade ingalunda velat taga lifvet af brodern, endast gifva honom litet smörj, som han så innerligt väl behöfde.

Hans uppgift att han legat sjuk på Piteå hospital befanns bero på missägning af hospital i stället för lasarett. Han hade nämligen blifvit opererad på Piteå lasarett för benröta i högra handen, där äfven ett stort operationsärr befann sig. Däremot uppgaf han, att han för mer än tjugu år tillbaka varit intagen å »därzell» på Skellefteå lasarett för »dum ångslan».

Provinsialläkaren fann, att J. A. hade en kraftig kropps-konstitution utan missbildning eller lyte. Sinnesorganen voro normala, blodomlopps-, andnings-, matsmältnings-, urin- och könsorganens beskaffenhet normal, nutrition och temperatur likaså, ansiktuttrycket och blicken utan anmärkning, pupillerna normala, ögonens ställning normal, sinnesstämmning, sättet att skicka sig utan anmärkning, ingen benägenhet för våldsamhet, mord eller själfmord, uppmärksamheten, uppfattningen, minnet, tankeverksamheten och lynnet utan anmärkning, omdömesförmågan god, han talade

och svarade redigt och med sammanhang; inga sinnes- eller tankevillor kunna påvisas, röst, uttal och artikulation normala, rörelserna utan anmärkning; darrning, kramp, lamhet, reflexer förekomma ej, sömnen var ganska god, matlust och exkretioner normala; han led ej af religionsgrubbel.

Utlåtandet, som afgafs den 23. 11. 1903, lydde sålunda: »på grund af mina gjorda iakttagelser får jag det utlåtandet afgifva, att bemälda J. A. från G. icke för närvarande är sinnessjuk och att han vid ifrågavarande vålds begående sannolikt icke varit sinnesförvirrad och saknat sitt förståndets bruk, men att han, på grund af hvad i målet förekommit, må ställas under vidare observation å hospital, betygas på heder och samvete».

Vid andra rannsakingen inför häradsrätten den 24. 11. 1903 uppgaf den tilltalade på fråga därom, att hans fader varit hemmansägare, och att hans numera aflidne broder Anders ej varit orkeslös utan, då ifrågavarande misshandel ägt rum, fullt frisk och färdig och att han varit synnerligen obetydligt underlägsen den tilltalade i kroppsstyrka, samt att J. A. gripit tag om sin broder Anders' nacke endast i afsikt att »hålla honom lugn», men dock så pass hårdt, att han skulle känna det. Att Anders skulle dö af misshandeln, hade han aldrig kunnat tänka sig. Han medgaf sedan, att han möjligen fällt de ofvan omtalade yttrandena efter misshandeln (se vittnesmålen), dock utan att något allvar legat under dem.

Vidare uppgaf han — också på frågor därom — att han, med att han vore rättfärdig, menade, att han vore upplyst om sanningen och kände frid med Gud; att han hvarje dag brukade bedja till Gud, men att han ej så ofta gick i kyrkan, ty utan andakt borde man ej sitta där, utan hellre söka sanningen på annat sätt; att lifvet ej vore tråkigt att lefva, blott man finge lefva lifvet, samt att han trufdes godt med ensamheten i häktet, gärna sutte där och ej längtade ut, men att han ansåge, att det vore orätt, att han skulle sitta på ett sådant ställe; att hans broder Anders varit en lågsinnad, oredlig och snål människa, men att han hölle af sin gamla moder samt att han under de tider han sysselsatt sig med slaktning, lefvat uteslutande och mer än annars af köttföda.

Häradsrätten beslöt nu, att före målets afgörande hos kungl. medicinalstyrelsen anhålla, det kungl. styrelsen ville meddela utlåtande angående tilltalade J. A:s sinnesbeskaffenhet vid tiden för ifrågavarande gärnings begående samt i sådant afseende afgifva yttrande, ej mindre om J. A. vid berörda tillfälle varit beröfvad det förståndets bruk, som omförmäles i 5 kapitlet 5 § strafflagen, eller allenast lidit af sådan sinnesförvirring som i 6 § af samma kapitel och lag finnes omnämnd, än ock huruvida sinnesförvirringen kan anses af sådan beskaffenhet, att J. A. är för allmänna säkerheten vådlig.

Efter J. A:s intagning på hospitalet har från vederbörande pastorsämbete inforrats ej mindre vanligt prästbetyg än äfven bilaga B enligt nu gällande formulär. Ur denna senare, som är tämligen ofullständigt affattad och daterad den 17. 1. 1904, framgår, att fall af sinnessjukdom, såvidt känt är, ej förekommit inom släkten, att den ekonomiska ställningen varit god, men »familjeförhållandet

otillfredsställdt» samt att lefnadssättet varit litet besynnerligt med på sista tiden begifvenhet på starka drycker, att han för tjugufyra år sedan lidit af starkt religionsgrubbel, som antagits varit orsaken till hans då utbrytande sinnessjukdom, för hvilken han för det mesta vårdats i hemmet så när som på några dagar, då han var intagen på Skellefteå lasarett, att han före denna tid haft god hälsa, men att han efter sinnessjukdomens utbrott ej varit fullt återställd, men förbättrad: »förståndets fulla bruk har efter utbrottet ansetts otillräckligt», att han aldrig, hvad känt är, försökt skada sig själf, men andra medelst hotande ord, samt att han ansett sig utsatt för förföljelse af sin nu döde broder Anders, som varit hans förmyndare.

Den såsom vittne inför häradsrätten inkallade kronojägaren L., hvilken i någon sin enskilda angelägenhet besökte hospitalet några dagar efter J. A:s ankomst dit, uppgaf då vid samtal med öfverläkaren, att J. A., »ehuru han ej egentligen talat tokigt, dock i flera år gått och gällt för att ej vara riktig, utan ansetts egendomlig». På fråga af hvad anledning L. och andra i hemtrakten ansågo J. A. sådan, svarade han, att det inte var så godt precis att säga eller förklara det, men J. A. hade alltid varit ytterligt envis, i synnerhet när han fått litet i hufvudet, och städse hållit fast vid sin åsikt och tyckt andra ha orätt; han hade dessutom gärna talat i religiösa saker och alltid framhållit, det han haft det så bra ställdt i religiöst hänseende i jämförelse med andra.

Af hvad ofvan blifvit anfördt framgår, att J. A. är född den 27. 12. 1845. Fadern, som var hemmansägare, är död, men modern är ännu i lifvet. Han har gått i småskola och blef konfirmerad vid 16 års ålder, vistades i föräldrahemmet till sitt adertonde år och har sedan dess försörjt sig med sågverksarbete, lastning af fartyg m. m. samt har sedan sitt tjugonde år äfven tidtals sysslat med skoarbete. Omkring 1873 gifte han sig med en änka, som ägde en hemmansdel, och hade med henne fyra barn. Något fall af sinnessjukdom skall ej hafva förekommit inom släkten, men blef han själf i början af 1880-talet till följd af religionsgrubbel sinnessjuk. Hur länge sjukdomen varat, framgår ej af handlingarna. På grund af densamma blef han den 7. 6. 1881 af häradsrätten satt under förmyndare af sin broder Anders, och den 14. 3. 1882 dömd till boskillnad från hustrun. Under tiden 25. 3.—8. 4. 1880 vårdades han under diagnos melancholia religiosa på Skellefteå lasarettens afdelning för sinnessjuka. Journalen därstäder lämnar inga vidare upplysningar om tillståndet under denna tid. Bilagan B uppgifver, att han aldrig blifvit fullt återställd, men förbättrad, ehuru ingen af de personer, som vittnat eller lämnat uppgifter om honom, känt honom så långt tillbaka i tiden. Förhållandet till brodern Anders hade ej varit det bästa, alltsedan denne blifvit hans förmyndare. J. A. hade enligt vittnet A. L:s utsago fått för sig, att Anders orätmätigt satt sig i besittning af J. A:s egendom, och att han ej förstått, att eller med hvad rätt denne varit hans förmyndare. Enligt J. A:s påstående, skall Anders ha varit argsint och snål och ej gifvit den hos honom inneboende modern tillräckligt med mat; vid många tillfällen skall Anders ha misshandlat honom, och han sade sig ej kunna räkna upp allt det ovetta

han fått af Anders, som dessutom sagt sig ej innehafva några som helst J. A. tillhörande medel, när denne någon gång gjort anspråk på att få låna några penningar af Anders. Af vittnesmålen framgår äfven, att Anders hade ansetts snål och att han ej varit omtyckt af befolkningen i orten.

Anledningen till misshandeln, hvars förlopp J. A. angifvit i öfverensstämmelse med vittnesmålen, var att J. A. blef ond på Anders, därför att denne nekade honom att få låna penningar under yttrande tillika, att han aldrig skulle få låna några penningar och att han skulle bindas, hvaraf J. A. fått den uppfattningen, att Anders ämnade »bråka» med honom, och att han därför måste hålla Anders lugn eller stilla. Afsikten var endast att ge Anders litet välförtjänt smörj. Att han skulle dö däraf, hade han aldrig kunnat tänka sig, då han ej ens afsåg att göra honom något illa. Någon änger öfver misshandeln lade han ej i dagen, förr än den sorgliga utgången blef bekant. Han hade då frågat, om det verkligen var sant, att brodern var död, och dessutom tillagt: »det var farligt det». På fråga om han ångrade sig, svarade han då: »visst gör jag det.»

Af O. D. Ö:s vittnesmål framgår, att J. A. omedelbart före misshandeln, då han bad vittnet följa med in till Anders, ej föreföll i någon mån besynnerlig men att han under själfva misshandeln, som försiggick mycket hastigt, förefallit uppretad, dock utan att yttra något. En stund efteråt hade han grålat på Anders och sagt, att denne fått för litet stryk. Vittnets omdöme gick ut på, att J. A. vid tillfället i fråga ej varit »konstig» utan fullt redig, och han förklarade tillika, att det på senare tid ej varit tal om, att J. A. varit sinnesrubbad, ehuru han vid slaktningstillfällen förefallit mera hastig och konstig än eljest.

Vittnet A. hade tillkommit en stund efter misshandeln och hört J. A. gråla på Anders och säga, att om Anders nu skulle dö, så skulle han minnas, att han fått för litet stryk. Enligt vittnets åsikt hade J. A. förefallit något konstig emellanåt och vid tillfället i fråga hastig i rörelser och yttranden eller nervös. Att folket i trakten hyst någon rädsla för den tilltalade, hade vittnet aldrig hört talas om.

Vittnet A. L., som känt J. A. längst och haft mycket att göra med honom, uppgaf, att J. A. aldrig varit, så vidt han visste, sinnesrubbad, men att vittnet liksom befolkningen i orten tyckt honom vara »konstig» och vid slaktningstillfällen mera hastig, nervös och orolig än eljest. Dagen efter misshandeln, då vittnet, som förut ej sett J. A. på något öfver en veckas tid, sammanträffade med honom, hade han förefallit fullt lugn och normal. Af befolkningen i orten var J. A. omtyckt för sin ärlighet, redlighet och pålitlighet, och hade alltid utfört sitt arbete ordentligt och förståndigt. Hustru L. vitsordade äfven, att J. A. varit snäll och synnerligen barnkär.

Såsom anledning till att J. A. ansetts konstig och egendomlig anföres, att han haft det särdeles osnyggt och oordnad i sitt rum, att han, som tyckte om att resonera, ej tålde motsägelser, i synnerhet om han förtärt något starkt, att han var mycket envis och höll styft på sin åsikt, att han vid slaktningstillfällen förefallit mera hastig och nervös än annars, att han i religiöst afseende tyckt sig ha det bättre ställt än andra, att han förefallit tillfredsställd och

sagt sig vara »rättfärdig» och att han ej tyckts ha haft klart för sig, att eller med hvad rätt Anders varit hans förmyndare.

Att han förut skulle ha legat sjuk på Piteå hospital, har han förklarat ej vara sant, utan att han af misstag sagt hospital i stället för lasarett.

Provinsiälläkaren A. W. Bergengren, som på grund af sina iakttagelser ej funnit honom sinnessjuk, förordar dock, att han, på grund af hvad i målet förekommit, måtte ställas under vidare observation på hospital.

Som redan är anfördt, blef han här i och för observation och undersökning intagen den 3 sistlidne januari.

Ur den öfver honom här förda journalen inhämtas i hufvudsak följande.

I somatiska tillståndet har endast anmärkts en ringa nedsättning af hörseln å båda öronen. Hans ansiktsuttryck var vid inkomsten något apatiskt och stämningen anmärkningsvärdt likgiltig och förblef så någon tid — ungefär tre veckor bortåt —. Någon lust till arbete hade han ej, oaktadt han upprepade gånger tillfrågades, om han ej för att fördrifva tiden ville arbeta. Först kort efter ett besök hos sin vid hospitalet i tjänst varande måg visade sig någon förändring härutinnan, i det han sedan föreföll mindre likgiltig och syntes glad öfver, »att de hade en så stor dotter». Orsaken till att han till en början ej ville deltaga i något arbete har han förklarat vara den, att han tyckte dagspenningen vara för liten och att han aldrig arbetat för så ringa dagbetalning; han trodde dessutom, att man här liksom på en straffanstalt skulle kommenderas till allting, och blefve han kommenderad, så skulle han visst arbeta. Han förstod ej heller, förr än han blifvit upplyst därom, att dagspenningen här endast var att anse som en uppmuntran, ej som lön för arbetet. Sedan den 25 januari har han efter tillsägelse dagligen deltagit i förefallande yttre göromål och har därvid visat sig mycket duglig och flitig.

Den likgiltighet han här i början tycktes hysa äfven för sig själf, i det han förklarade sig vara nöjd med att vara här, har så småningom försvunnit, och han har visat intresse att få veta, när han kan få komma härifrån, när medicinalstyrelsens utlåtande kan förväntas, och när domen kan antagas falla m. m. Gärna skulle han vilja få komma till flottningen i vår. — Hans kunskapsförråd har vid examination visat sig ej så litet bristfälligt (i synnerhet i räkning). Att han dock verkligen kan mer, än han gifvit tillkänna, framgår dels af öfverskötarens upplysningar och dels af den förklaring härom han gifvit sin måg: »jag vill aldrig lägga mig ut med lärda personer, för om jag kan besvara den första frågan, så måste jag dock stranda på den sista, och då är det bäst att stranda på den första.» I räkning har han visat sig minst hemmastadd och han har äfven nämnt, att han på grund häraf måst »leja för att räkna». För öfrigt har ej förekommit något anmärkningsvärdt i hans sätt att vara eller skicka sig. Någon benägenhet att resonera har han ej lagt i dagen, utan har han tvärtom enligt uppgift af mågen, i hvars hem han litet emellanåt på från arbete lediga stunder fått uppehålla sig, varit ovanligt fri från lusten att resonera och disputera. — J. A:s uppgift inför rätta den 3. 11. 1903, att folket i K., där han bott

de två sista åren, varit »hedniskt» och alltid hållit med orättvisan, och att han långa tider måst drifva omkring i skog och mark och försörja sig på uppgifvet sätt, har han här rättat. Han menade G. i stället för K., där alla varit snälla mot honom, och tiden, då nämnda förhållande skulle ha ägt rum, afser de år han verkligen anser sig ha varit sinnessjuk, således åren 1880—1882. »Hedniskt» begagnas i hans hemtrakt och äfven annorstädes i betydelsen orättrådigt eller orättvis. Som J. A. ansett och ännu anser, att Anders varit orättvis mot honom, håller han äfven före, att de personer, som hållit med Anders, varit hedniska eller orättvisa. Till dessa räknar han äfven dem, som på något vis tagit del i den auktion, där hans lösöre försåldes. — Att Anders varit hans förmyndare, har han nog både hört och förstått, men han har aldrig burit sig åt som en rätt eller rättvis sådan. — Faktiskt lär äfven vara, att Anders aldrig upplyst J. A. om, hvar han haft dennes medel placerade, och att han alltid vid tal därom och då fråga varit om att få låna något blifvit snäsig och ovettig och till och med kört ut J. A. »Aldrig kommer du att få något, så tokig som du är», har varit ett ofta återkommande uttryck af Anders om J. A. — »Vore det så, att jag inte kunde sköta om mitt, skulle jag ej ha något emot att stå under förmyndare hela mitt lif, blott jag finge en, som stode på mitt bästa och inte sökte stjälpa mig», har J. A. här yttrat vid tal om denna sak. — Som ytterligare bevis för att G:borna varit orättrådiga, har han anfört exempel, där föremålen för deras orättrådiga handlingssätt varit andra personer än han själf.

Att han varit sinnessjuk, erkänner han oförbehållsamt, men påstår sig bestämdt ha blifvit fullt återställd. Att man där hemma ansett honom »tokig», anser han bero därpå, att han en gång varit sinnessjuk. Någon vidare ånger öfver misshandeln och dess olyckliga följd har han här ej lagt i dagen; han har dock sagt, att det hade varit bättre, om Anders fått lefva och att det nog var svårt, att han skulle dö bort i otro. Han har fullt klart för sig, att han mycket grubblat i religiösa saker, då han var sinnessjuk, och han har lämnat nöjaktigt förklaring på, hvad han menar därmed, att han kommit så långt i religion, som någon kan komma och att han ansett sig rättfärdig.

Uppgiften om att han haft det så särdeles osnyggt och oordnad i sitt rum, förklarar han därmed, att han ej brukade så noga eller så ordentligt plocka upp de läderbitar, som vid hans skoarbete blefvo liggande på golvet.

Angående vittnenas utsago att han vid slaktningstillfällena skulle ha varit mer än annars hastig, har han uppgifvit, att han alltid varit hastig eller rask i sitt arbete, och att, om han härvidlag skulle varit hastigare än vanligt, det berott på, att han haft mycket brådt och måst skynda sig, då han ej sällan slaktat ända till tre å fyra djur på en dag. Mågen håller före, att någon anledning till J. A:s nervositet vid dessa tillfällen skulle kunna sökas dels i hans oro för affären (hvilket dock J. A. inför öfverläkaren förnekat) och dels på hans dåliga ölsinne, enär han då vid dessa tillfällen begagnat sprit. Någon hvardagsuppare har han ingalunda varit, ehuru han nog en och annan

gång kunnat ta sig litet för mycket till bästa; ej heller har han varit ovanligt känslig för sprit, utan tålt rätt bra. Under vistelsen här har han ej sällan vid samtal lagt i dagen en viss grad af skämtsamhet, hvilket gjorde, att en och annan af betjäningen till en början missförstod honom och fick för sig, att han var enfaldig. Sedan de bättre lärt känna honom, ha de också fått en helt annan uppfattning om honom. Misstänksam eller rädd att någon skulle vilja honom något ondt har han aldrig varit enligt egen uppgift. Sinnesvillor förnekar han, och tecken till att han skulle besväras af sådana ha här aldrig iakttagits.

Skulle man efter de upplysningar, som af rättegångsförhandlingarna inhämtas, söka ställa diagnos på fallet i fråga, synes mig ligga närmast till hands att tänka på en form af paranoia eller kronisk förryckthet. Att han skulle ha lidit af förföljelseidéer, framgår visserligen ej tydligt (utom af Bil. B. som nämner något därom), men torde man möjligen vara böjd för att anse hans spända förhållande till brodern Anders tyda därpå. Att han varit missnöjd med dennes sätt att sköta förmynderskapet och ansett honom orättvis, därtill synes han dock efter de upplysningar som vunnits och hvilka i journalen äro närmare omförmälda, ha haft fullt skäl, hvadan sålunda någon falsk föreställning ej kan anses hafva varit orsaken härtill. Någon misstänksamhet mot andra personer har han ej visat och har på fråga därom uttryckligen framhållit, att han i allmänhet haft lätt att komma öfverens med folk och att han aldrig varit rädd för, att människor skulle vilja honom något illa. Af vittnesmålen framgår, att J. A. ej ansetts sinnessjuk, men konstig eller egendomlig. De skäl, som härför blifvit anförda, tala ej för, att J. A. behärskats af några falska föreställningar eller fixa idéer, och hafva, som mig synes af den här uppsatta journalen, alla blifvit nöjaktigt förklarade eller vederlagda. Att han varit någon processmakare framgår ej, äfven om han varit envis och ej gärna velat gå ifrån sin åsikt. Hans religiösa åsikter skilja sig ej väsentligt från andras, hvilka liksom han anse sig troende eller rättfärdiga och upplysta om sanningen, och böra därför ej tydas som beroende på eller bevis för någon storhetsvurm. Sinnesvillor förnekar han. Af hvad ofvan anförts anser jag skäl ej föreligga att anse J. A. såsom någon kroniskt förryckt man. Snarare torde man på grund af gjorda iakttagelser vilja i honom se en i mindre grad imbecill eller en i intellektuellt hänseende ofullständigt utvecklade individ. J. A:s kunskapsförråd har nämligen, åtminstone till en början, befunnits vara ej så litet bristfälligt, hvilket dock till en god del torde kunna förklaras däraf, att det är omkring femtio år sedan han fick någon undervisning, och detta i en småskola, och att han sedan dess för det mesta fört ett arbetsamt och sträfsamt lif utan tid eller lust till själfstudium. Enligt egen uppgift skall han dessutom aldrig fått någon undervisning i räkning. Af skäl, som i journalen äro närmare angifna, framgår dock, att han ej är så okunnig eller undermålig, som han till en början föreföll vara. I allt fall vittnar hans förklaring häröfver ej om någon i formellt hänseende (i anmärkningsvärd grad) bristfällig tankeverksamhet. Att han ej närmare kunnat angifva en del årtal och data, tyder vis-

serligen på en minnesslöhet, som ej är ovanlig hos imbecilla personer, men ett faktum lär vara, att han i allt, som rört hans enskilda affärer, haft ett ypperligt minne. Okunnigheten om mantals- och kyrkoskrifningsorten vidhåller han ej längre, utan har sagt sig nog förstå, att man bör vara skriven, där man är bosatt. Hans påstående att en del G:bor, som hållit med brodern Anders i visst, närmare angifvet fall, skulle därför vara orättvisa och orätt-rådiga, kan ju möjligen tydas som bevis på bristfällig omdömesförmåga liksom ock hans uttalade önskan att till våren få komma i flottningsarbete; dock har hans omdömesförmåga i öfrigt här visat sig vara fullt så korrekt som hos folk i allmänhet af hans klass, och särskildt har hans omdöme om kamraterna på afdelningen, hvad beträffar deras sinnessjukdom, varit så godt man kan vänta af en icke sakkunnig. Att han påstått, det en del personer här äro »lappfinnar», behöfver ej tydas så barockt, som det låter, enär det ingalunda lär vara ovanligt att folk af sörlänningar kallas så på skämt både i Väster- och Norrbotten. Att han blifvit hitförd för att undersökas till sin sinnesbeskaffenhet, har han klart för sig och är numera intresserad af att snart få veta utgången af sin rättssak.

För bristande utveckling i moraliskt hänseende finnes ingenting som talar. I allmänhet brukar nog folk för sinnessjuka personer hysa en viss fruktan, men så har ingalunda varit förhållandet angående J. A., utan har han tvärtom varit omtyckt för sin ärlighet, pålitlighet och redlighet. Misshandeln han begått är ju något för sig enastående, och den skedde ju för öfrigt ej i afsikt att göra brodern något illa ens, mycket mindre i afsikt att döda honom, i hvilka fall han nog icke tagit något vittne med sig, då han gick in till brodern. Utan att lägga i dagen någon ånger eller ledsnad öfver hvad som skett, medger han dock utan ringaste betänkande, att det var ledsamt, det som skett, och att det varit bättre, om brodern fått lefva. Mot sin gamla mor har han visat sig ömsint, och af sina närmaste grannar har han vitsordats vara snäll och synnerligen barnkär. Om någon känslolös likgiltighet för andra kan det således ej gärna vara tal.

Hans omvitnade envishet liksom ock hans religiösa uppfattning skulle visserligen kunna tydas som symtom af intellektuell brist, ehuru jag befarar, att antalet med honom i dessa afseenden likartade skulle vid närmare efterforskande visa sig vara afskräckande stort.

Någon imbecillitet af rättsmedicinsk vikt och betydelse synes mig af ofvanstående ej förefinnas hos J. A.

Då enligt vittnesmålen J. A. vid slaktningstillfällena, hvilka vanligtvis inträffat hösttiden, visat sig mera hastig och konstig än eljest, skulle detta förhållande kunna ge anledning att förmoda, det han möjligen lede af någon periodiskt inträffande stämningsanomali. Att så dock ej gärna kunnat vara förhållandet vid det tillfälle, varom här är fråga, synes mig framgå däraf, att han dagen före misshandeln på hemresa från Piteå, dit han varit för att sälja kött, varit inne på besök hos sin dotter och måg, utan att dessa då kunde hos honom iakttaga något anmärkningsvärdt, att vittnet O. omedelbart före misshandeln ej fann honom i någon mån besynnerlig, att han däremot under samt en

kort stund efter densamma varit mycket uppretad men ej konstig utan fullt redig och att han för vittnet L. dagen efteråt vid häktningstillfället föreföll fullt lugn och normal.

Med stöd af ofvanstående framställning, jämförd med de upplysningar, som erhållits af tillgängliga handlingar och af iakttagelser å J. A. under hans vistelse härstädes, får jag på heder och samvete afgifva det utlåtandet, att jag anser J. A. vid tiden för det åtalade brottets begående ej varit beröfvad det förståndets bruk, som omförmåles i 5 kapitlet 5 § strafflagen, och ej heller vid berörda tillfälle lidit af sådan sinnesförvirring, som i 6 § af samma kapitel och lag finnes omnämnd.

Slutligen får jag värdsamt tillägga, att, sedan undersökningen af J. A. denna dag afslutats, har han hos konungens befallningshafvande i Västerbottens län blifvit anmäld till afhämtning härifrån till fängelset.

Piteå hospital och asyl den 1 mars 1904.

Per Wingqvist.

4.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrivelse till kungl. direktionen för Stockholms hospital af den 2 jan. 1904 med öfverlämnande af rannsakningshandlingarna i målet angående för dråp häktade och tilltalade förre sjömannen Erik Hjalmar R. för erhållande af fullständig utredning rörande R:s sinnesbeskaffenhet förordnat, det denne skulle för observation och undersökning intagas å Stockholms hospital samt uppdragit åt öfverläkaren, att inom föreskrifven tid inkomma med yttrande angående den tilltalades sinnestillstånd, och R. i öfverensstämmelse härmed den 20 sistlidne januari blifvit å Stockholms hospital intagen, får jag härmed, efter tagen del af de härhos återgående rannsakningshandlingarna, och sedan R. varit föremål för en detaljerad undersökning, värdsamt om honom anföra följande:

E. H. R. är född den 2 maj (eller 2 juni) 1875 i S. församling, V. län. Föräldrarne, som lefva, hafva varit friska och ej begifna på dryckenskap. Det är ej med säkerhet känt om någon i R:s släkt lidit af sinnessjukdom. I handlingarna upplyses intet därom; själf vill R. dock erinra sig hafva hört, att en farbroder varit sinnessjuk men blifvit frisk. Om sig själf berättar R., att han gått i skola från sitt 7 till 15 år, då han korfirmerades; »hade aldrig svårt för att lära». Sysselsatte sig sedermera med trädgårdsarbete, innan han vid 18 års ålder gaf sig ut till sjöss, första tiden på segelfartyg och därefter på passagerarångare å linjen Hamburg—Afrika; har tjänstgjort dels som jungman, dels som matros och äfven som kvartermästare; har alltid haft det bra ombord. Som barn har han haft mässling. Såvidt han vet har han ej lidit af fallandesot och har ej brukat vara besvärad af hufvudvärk. På sin första resa (vid 18 års ålder) fick han influensa med efterföljande lungsäcksinflammation; reste då hem och låg till sängs flera månader, men for åter ut till sjöss våren därefter. År 1899 förläste det fartyg, å hvilket han

hade anställning, »midt i Atlanten», men hela besättningen räddades. Han anser sig i allmänhet ha varit nykter; påstår att han aldrig haft häftigt lynne, aldrig varit bråkig eller i slagsmål, då han fått något för mycket i hufvudet, aldrig varit häktad för fylleri eller för någon annan förseelse. Ett vittne hade hört kaptenen å ett ångfartyg, där R. varit besättningskarl, uttala sitt missnöje öfver, att R. i sin tjänst ofta varit berusad samt därvid uppträdt bråkigt och uppstudsigt. Själf säger emellertid R., att han alltid haft vitsord om godt uppförande från de befälhafvare, under hvilka han tjänstgjort, till styrkande hvaraf han ingifvit sin sjöfartbok, af hvilken framgick, att han såsom betyg för uppförande hade vitsordet »very good». I september 1902 sjuknade han medan hans fartyg befann sig i en hamn å västkusten af Afrika. Han låg då sjuk i 3 veckor, var matt och svag samt hade blodiga afföringar. Läkare anlätades, hvilken sade att han hade feber och ordinerade medicin, men styrmannen misstänkte att det var solsting. Efter denna sjukdom påstår han, att hans minne varit ganska dåligt, och då han i februari 1903 kom hem efter att hafva företagit ännu en resa till Afrika, var han, som förut alltid varit glad och skämtsam, enligt egen uppgift tyst och nedslagen, så att hans moder sade, att hon knappast kände igen honom. Efter nämnda sjukdomsfall under vistelsen i Afrika, har han vid ett par tillfällen hos sig bemärkt en anmärkningsvärd oförmåga att erinra sig vissa genomlefvade händelser. Sålunda berättar han följande om ett tillfälle i november 1902 vid afresan från Hamburg till Afrika. Han kom ombord på fartyget på morgonen, hade under natten sofvit ordentligt, drack ett par halfvor öl och 2 glas konjak på morgonen, åt frukost och drack något därefter; stod sedan själf vid rodröt, men mindes ej alls detta, ej heller att ena ankar-kättingen lupit ut med ankaret; hade dagen efter ingen aning om händelsen; kamraterna talade om det för honom: han hade gått in och lagt sig, var nog »ankommen», men det märktes ej på honom. Andra gången han tappat minnet var nyårsafton 1902, då han ej haft reda på om han på fartyget gjort vakt eller ej. Ytterligare ett par liknande episoder, som synas vittna om, att R. under inflytande af alkohol stundom förlorade minnet af hvad han företog sig, omnämnas af inför rätten hörda personer.

R., som intill februari månad 1903 seglat på utländska farvatten, innehade sedan mars månad samma år tillfälligt arbete hos båtbyggaren B. i Adelsö socken. B. blef af R. aftonen den 2 maj 1903 vid K. ångbåtsbrygga nedstucken under omständigheter, som i närslutna journal utförligt refereras. R., hvilken vid gärningens utförande otvivelaktigt varit berörd af starka drycker, förnekar ej att han begått densamma, men har konsekvent vid alla förhör uppgifvit, att han icke har det minsta minne, om huru vid dråpet tillgått eller att han varit gärningsmannen.

Fängelseläkaren O. Gibson har i infordradt utlåtande angående R:s sinnestillstånd förklarar såsom sin åsikt, att om H. R. begått ifrågavarande brott, han begått det under rusets inflytande och sannolikt på grund häraf förlorat minnet därpå samt att han för närvarande och, såvidt det af handlingarna i målet framgår, vid brottets begående för öfrigt ej varit beröfvad förståndets bruk.

Ur den öfver R. vid Stockholms hospital förda journalen inhämtas: R. är af ordinär kroppsbyggnad med väl utvecklade muskulatur och ganska godt hull. Han företer i somatiskt afseende intet anmärkningsvärdt. Inga yttre tecken på degeneration. R:s ansiktsuttryck är lugnt. Hans blick är stadig och gifver intryck af trovärdighet. Hans uppförande här har i allo varit ordentligt, och han har städs visat sig som en fredlig och godmodig man; är stilla, foglig, snygg och anständig. Svarar beredvilligt och ordentligt på framställda frågor; visar inga tecken till sinnes- eller tankevillor. Uppmärksamhet och uppfattning goda. Med afseende på R:s känslolif bör anmärkas en viss grad af likgiltighet för det skedda, och han visar sig i allmänhet ganska oberörd äfven vid påminnelse om mera ömtåliga detaljer. Hvad beträffar hans förhållande till den timade händelsen och därmed i sammanhang stående omständigheter öfverensstämma hans berättelser väsentligen med hvad han under rättegången uppgifvit. På sin faders begäran hade han begifvit sig till L. för att biträda B. med båtbyggeri. B. hade varit bosatt på orten endast ett halft år och var därför föga känd, men, enligt hvad R. hört sägas, ansågs han för en slagskämpe som söp mycket. R. hade funnit B. vara en ordentlig och hyggelig karl, men som gärna skröt med att han slogs. R. bodde hos B.; de trufdes bra tillsammans och voro aldrig oense. Kvällen före den timade händelsen var han på besök i änkan L:s bostad, där han endast träffade hennes dotter E., då »gumman förmodligen låg och sof». Först på morgonen blef det bestämdt, att R. skulle resa med till S. Han kommer mycket väl ihåg hela resan dit: de uppehölo sig i S. från klockan 11 till 4, under hvilken tid han befann sig i båten och väntade på V., som hälsade på åtskilliga bekanta. Han var nog otålig på dem därför, att de dröjde så länge och bad dem skynda sig, då det kunde bli skumt och stilla. Han tror att det egentligen var emellan S. och L. kvarn de söpo och ej sedan, såvidt han kan erinra sig: huru mycket kan han ej säga, »lika uppgifter ha lämnats — $\frac{2}{3}$ och 1 liter». Under hela dagen hade han ej ätit något sedan på morgonen. Han påstår sig ej minnas det ringaste sedan de passerat B. (ungefär 1 mil från L.), där de mött en liten båt; minnes ej att han styrde båten hela vägen till K. och tycker detta vara mycket egendomligt och besynnerligt. (Från B. till K. anser han vara omkring ett par timmars färd.) Hvad som timat vid K., har han ej heller någon aning om, och det första han sedan minnes var vid 3-tiden på morgonen, då segelbåten bogserades till L:landet. Han påstår sig aldrig hafva haft något att göra med änkan L., tror att hon ljuger; han brukar aldrig, då han fått något i hufvudet, bry sig om fruntimmer; »hon har två gånger förut påstått att hon blifvit våldtagen och pratat om sådana saker, förefaller mer som karl än fruntimmer»; är i det stora hela såsom det förefaller honom märkvärdig, men han har aldrig märkt, att hon varit fnoskig.

Hvad beträffar hans egen tanke om huruvida han begått brottet i fråga säger han: »jag vill hvarken säga ja eller nej till att jag sluckit ner B., men jag vet det ej; det kan väl ej vara någon annan som gjort det: jag har

aldrig haft andra tankar; dock först när hans tankar började klara sig, funderade han öfver, hvem som skulle gjort det, men trodde sedan, att det var han själf, ehuru han tyckte det vara besynnerligt, att han endast om händerna var något blodig, då för öfrigt blodet stänkte ända fram i fören på båten och änkan L. var mycket nedblodad å sina kläder.

R. har vidare berättat, att han så fort han vaknat under vägen till L.-landet, gått i fören af båten för att se, »hvem där var». Han visste ej då hvad som passerat, men när han vände åter, såg han B:s lik; minns att han då blef ledsen, gick fram och kände på B., har inte riktigt klart för sig, hvad som då passerade; visste ej förut att B. var död och tänkte inte alls på, att det var han, som skulle hafva stuckit ned honom. R. satte sig sedan och styrde båten och hade B:s lik bakom sig.

R. medgifver, att han hört fjärdingsmannen yttra: »karl, hvad har ni gjort», men säger sig ej minnas, när detta skett. Han erkänner ock, att han själf fällt det yttrande: »hade detta skett i Amerika etc.», och medger att hans förklaring häröfver bör förefalla osannolik. Att han skall hafva sagt: »blir jag fast etc.» förklarar han vara osanning, ty då detta yttrande skulle fällts, var han inne och hade bra reda på sig. Likaså förnekar han, att han sagt: »hade jag fått tag i A., skulle han fått sig en blåcka med; huru länsman fått tag i det vet jag ej och ej kom det fram förr än vid sista rättegången». R. har under de upprepade gånger samtal med honom hållits angående det brott, hvarför han är tilltalad, ständigt fasthållit hvad han förut berättat utan att hafva något att tillägga. Han vidhåller sålunda, att han icke blott icke har något minne eller någon hägkomst af denna händelse utan ej ens den dunklaste aning därom. Att han, som det bör synas, så sorglöst betraktade B:s döda kropp, när han blef varse densamma, och ej på något sätt gaf sin förvåning till känna, tycker han nog själf vara mycket besynnerligt, men han tror att detta berodde på att han ej hade någon redig tanke, då han legat och sofvit ett par timmar i ruskigt väder; »kan dock ej vidare afgifva någon förklaring däröfver».

På grund af hvad sålunda anförts framgår, att R. under observationstiden å Stockholms hospital ej företett symtom af sinnessjukdom. Han har visat sig stilla, lugn, redig och arbetsam samt icke röjt några tanke- eller sinnessvillar. Hans minne har synts godt och minnesluckor af ofvannämnda art hafva under observationstiden icke iakttagits, ej heller har något drag hos R. kunnat förmärkas, som i minsta mån kunnat leda tanken på epilepsi. R:s intelligens, hans omdömes-, uppfattnings- och slutledningsförmåga nå snarare öfver än under medelmåttan. Hans lynne har visat sig fogligt och jämnt, och det enda, som förtjänar att såsom i någon mån anmärkningsvärdt nämnas, är en viss grad af likgiltighet och känslöstumhet inför det skedda, i synnerhet framträdande vid beröring af mera ömtåliga detaljer.

Att R. ej så litet missbrukat spritdrycker är väl af det inhämtade sannolikt, men synes han ingalunda hafva i den grad förfallit till superi, att hans hjärna och nervsystem däraf tagit afsevärd skada. Osannolikt är däremot ej, att R. i någon mån genom en i det föregående omnämnd

klimatfeber blifvit mera mottaglig för alkoholens giftverkan, så att äfven mindre kvantiteter däraf förmått, utan att förlama hans förmåga att till synes med fullt medvetande röra sig och handla, dock till sådan grad omtöckna hans omdöme, att han i detta i viss mån abnorma rustillstånd saknat besinning och efteråt ej kunnat erinra sig hvad han gjort.

Till sist bör framhållas, att R. i sina uppgifter gjort ett trovärdigt intryck, samt att intet talar för, att den åtalade gärningen varit öfverlagd, eller att någon fiendskap eller äldre osämja mellan B. och R. framkallat handlingen.

Och får jag slutligen och med stöd af hvad sålunda anförts afgifva det utlåtande, att häktade för dråp tilltalade sjömannen E. H. R. vid tillfället för den åtalade gärningens utförande varit berörd af starka drycker, samt att det icke kan förnekas, att en i september 1902 genomgången febersjukdom kunnat göra R. på ett abnormt sätt mottaglig för spritens inverkan.

Stockholms hospital den 29 mars 1904.

Bror Gadelius.

5.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 6 sistlidne april till kungl. direktionen för Härnösands hospital, med öfverlämnande af Sköns tingslags häradsrätts protokoll i rannsakningsmålet angående häktade, för rån tilltalade arbetaren E. M. F:berg från H. i A. socken af Västernorrlands län äfvensom ett af fängelseläkaren G. Steenhoff afgifvit utlåtande angående F:bergs sinnessillstånd, förordnat, att F:berg skulle för observation och undersökning intagas å Härnösands hospital, så snart plats kunde för honom beredas, och att öfverläkaren vid hospitalet skulle inom den i § 17 mom. 4 af gällande hospitalsstadga föreskrifna tid inkomma med yttrande angående F:bergs sinnesbeskaffenhet, samt denne på grund häraf blifvit den 7 maj på hospitalet intagen, får undertecknad härmed vördsamtt afgifva det infortrade yttrandet.

Af de härhos återgående rannsakningshandlingarna inhämtas, med fästadt afseende på det infortrade utlåtandet, följande.

E. M. F:berg är född den 20 juli 1884 i T. församling af Västernorrlands län. Hans föräldrar äro hjälpfaktorn vid Hofvids sågverk E. O. F. och dennes hustru M. B. N. F:berg har uppfostrats och alltjämt bott hos föräldrarna. Han har gått i skola, är läs- och skrifkunnig. Sedan år 1898, då han konfirmerades, har han haft anställning såsom brädgårdsarbetare i H. Han har ej förut varit för brott tilltalad.

Den 26 september 1903 på aftonen begaf sig F:berg i sällskap med arbetaren K. E. F. efter allmänna landsvägen från sitt hem i H. till ett kafé i R. Såsom de själfva uppgifva, bröto de, efter att hafva uppehållit sig en stund i kaféet, upp vid 8-tiden för att gå hem; men komna 2 minuters väg från kaféet, fingo de på kort afstånd framför sig höra en karl skrika, som om han vore full, hvarföre de, som voro godtemplare och afskydde berusade

personer, ej ville sammanträffa med den skrikande mannen, utan i stället för att fortsätta landsvägen framåt afveko från denna och togo vägen genom en gårdslägenhet ned till en handelsbutik. Till några utanför denna butik sig uppehållande pojkar sade F:berg: »Det är någonting därborta, gå dit pojkar, ska' Ni få se! Det är visst någon, som är full, han skrek till med detsamma vi kommo gående hem.» Därpå gick F:berg, då han hörde en full karl komma vägen utför och tjuta, in i butiken, där handelsförestånderskan sade till honom: »Hvad du ser nedslagen ut!» Sedan F. ropat på F:berg och denne därigenom förstätt, att han ej längre behöfde vara rädd för den fulle karlen, gick han åter ut till F., i hvilkens sällskap han därefter begaf sig landsvägen hem.

Af hvad vid rannsakingen förekommit synes det emellertid vara styrkt, att F:berg och F. lämnat kaféet redan vid 7-tiden, och att det skrik, som skulle hafva förmått dem att afvika från landsvägen, hörts omkring kl. 7.²⁰. Skriket härrörde från en man, som strax därefter anträffades liggende sanslös på väggkanten med upprifven rock, inre rockfickan söndersliten och fickfodret utdraget, och som sedermera berättat, att han vid tillfället i fråga af tvenne personer, som han i det rådande mörkret ej kunnat igenkänna, plötsligt blifvit öfverfallen och slagen i hufvudet med ett föremål, som liksom fjädrade sig (en gummibattong), så att han förlorade medvetandet, samt att en plånbok, innehållande bland annat 90 kronor, därvid blifvit honom från-röfvad.

F:berg har under rannsakingar förnekat sig vara skyldig till brottet i fråga. Han har förklarar sig aldrig hafva innehaft någon battong, och det var först efter hård pressning han nödgats erkänna, att han haft en dylik i sin ägo. Stundom har han beträds med tvetalan och angående en del förhållanden haft olika uppgifter mot F. Den 12 november lämnades F:berg tillfälle att samtala med F. på polistationen i Sundsvall på så sätt, att de trodde sig vara obehållade. Under detta samtal förklarade F:berg, att han läst bibeln och haft det mycket tråkigt i fängelset, samt att han »tänkt tala om det», hvartill F. genmålde, att F:berg borde vara morsk och inte så blödig, så skulle det gå bättre. På F:s fråga: »du har väl läst igenom de bref, som du skickat, så att du inte skrivit några dumheter, ty det är på det viset de kunna få fast oss», svarade F:berg, att han läst igenom dem ordentligt, så att därmed vore ingen fara. Vid ett annat tillfälle skall F:berg enligt F:s ut-sago hafva yttrat: »vi ska' spela tokiga, så bli' vi fria».

Under rättegången väcktes mot F:berg äfven åtal för under sommaren 1903 föröfvad stöld och skadegörelse, hvilket åtal sedermera dock återtogs; dessutom förklarade åklagaren honom vara misstänkt för våldtäkt mot minderårig år 1901.

I rannsaktionsprotokollet af den 9 januari 1904 är om F:berg antecknad, att han syntes djupt upprörd, endast med svårighet besvarade ordförandens frågor samt hela tiden såg ned.

I fängelseläkarens utlåtande af den 28 februari 1904 meddelas, att F:bergs moder allmänt anses vara excentrisk, häftig, att hans äldre broder är ordentlig och skötsam, att angående hans tre yngre syskon intet anmärkningsvärdt förekommit; att F:berg under sin barndom och uppväxttid haft

god hälsa och icke genomgått någon svårare sjukdom; att han i skolan visat sig »medelmåttig, sämst i början, bättre med åren både till att inhämta kunskaper och till karaktären»; att hans uppförande såsom brädgårdsarbetare ej skall hafva varit det bästa; att han visat sig kitslig och uppbrusande mot kamrater och tillåtit sig ganska fula handlingar, hvarpå som exempel anföres, att det observerats, huru han från brädstaplar nedkastat plankbitar på nedanför gående; att han enligt några alltid skall hafva visat sig grym och hjärtlös mot både människor och djur, enligt andra häftig och våldsam, men snar till ånger; att han ej missbrukat spirituosa och sista tiden varit godtemplare, men rökt mycket och tuggat snus samt haft passion för kortspel; att såsom bevis för att hans anseende varit allt annat än godt ingen af hans bekanta och kamrater syntes hålla för otroligt, att han skulle kunna begå ett brott sådant som det ifrågavarande. I fängelset visade sig F:berg till en början stursk och omedgörlig samt ville ej rätta sig efter föreskrifter. Det var flera gånger fråga om att tilldöma honom extra bestraffning för uppstudsighet, hvilket dock icke skedde, emedan man tviflade på, att han ägde förståndets bruk. Efter rättegången den 5 december 1903 uppförde han sig fullständigt oregerligt, skrek och poc-kade på, att man skulle släppa ut honom. Han sade sig veta, att han blifvit frikänd, och han kunde ej på något vis förmås inse sakens rätta sammanhang. Så småningom blef han lugnare, men syntes bibehålla idéen, att han vore frikänd. Under sista månaderna (januari och februari) satt han slö och hopsjunknen på sin bänk, oftast utan att röra sig, utom på uppmaning för att äta, gå ut o. s. v. Föreskrifter i fängelset följde han dåmera utan knot. Han hade riklig salivafsöndring och dräglade på golfvet framför sig, men då han tvingades att flitigt skura efter dylika nedsölningar, lät han saliven rinna i en spottlåda. Sitt tal afknappade han mer och mer, så att han sista månaden knappast kunde förmås att säga »ja» och »nej». Arbetslust visade han aldrig i fängelset, sista månaden kunde han endast förmås att städa i cellen. Aptit och sömn voro goda. Utprägladt sinne för renlighet visade han icke, men osnyggade ej på gröfre sätt än nämndt. F:berg är 176 cm. lång, mager, ej synnerligen kraftigt byggd. Hållningen hopsjunknen, framåtlutad, vare sig han sitter eller står. Han rör sig knappast utan tillsägelse. Hufvudets omkrets 54,⁵ cm., längd-bredd-index $\frac{14 \cdot 100}{18,5} = 75,6$. Vänstra hjässhalfvan står något

lägre än högra, vänstra örat och vänstra näsborren äfven något lägre än motsvarande delar å högra sidan. Ansiktet blekt, uttrycket slött, blicken vanligen riktad mot marken. Pupillerna lika stora, reagera normalt. Sinnesorganen fungera, efter hvad det förefaller, normalt. Nedsättning af allmänna hudkänslan ej iakttagen. Knäreflexer starka. Könsorganen utan anmärkning. Vegetativa organ fungera normalt. Respirationen vanligen beledsagad af ett snörflande läte. I fängelseläkarens undersökningar fogade han sig vil-ligt, steg upp, klädde af sig, därvid omsorgsfullt hopläggande kläderna, stod och gick efter tillsägelse och utan dröjsmål. Dock lyckades det ej att få i gång något sam-tal med honom; endast med yttersta svårighet kunde han

förmås att svara »ja» och »nej» på några frågor. I stället för svar framhvisade han ibland: »jag vill hem». Hvarken med lock eller pock var det möjligt få honom att ändra sitt uppförande och bryta sin tystnad. Någon tids vistelse å sjukrum tillsammans med en annan fånge syntes ej på minsta sätt inverka på honom. Denna fånge omtalade, att F:berg hela dagarna suttit slö och likgiltig och undvikit att se upp, men att han ibland på aftonen, då lampan släckts och de gått till sängs, stigit upp, gått till fönstret och sett ut på den upplysta gården, förmodligen i tro att medfången insomnat. Några hallucinationer eller falska föreställningar, med undantag af tron att han vore frikänd, tycktes han ej hafva. De underrättelser om F:bergs antecedentia, som kunnat erhållas, i förening med egna iakttagelser syntes fångelseläkaren häntyda på afsevärda, möjligen medfödda, psykiska defekter, men han ansåg sig dock icke på hvad dittills var känt kunna grunda något bestämdt utlåtande angående F:bergs sinnessillstånd, utan hemställde, att häradsrätten ville föranstalta om hans intagande å hospital i och för närmare undersökning.

Sedan häradsrätten därefter beslutat inhämta kungl. medicinalstyrelsens yttrande angående F:bergs sinnesbeskaffenhet, anhöll samma styrelse, att för vinnande af fullständigare upplysningar förhör måtte anställas med personer, som kunde hafva något att meddela om hans sinnesbeskaffenhet beträffande sådana förhållanden, som funnes omnämnda i bil. B till Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående sinnessjuka den 14 juni 1901. Vid det med anledning häraf den 23 mars 1904 anställda förhöret förklarade F:bergs fader, att hvarken inom hans egen eller, såvidt han hade sig bekant, inom hans hustrus släkt sinnessjukdom eller nervösa sjukdomar förekommit; att hans son icke, vare sig under uppväxttiden eller vid häktandet, visat några tecken, som tydde på sinnessjukdom; att densamme alltid varit välartad i hemmet, haft ett godt lynne, alltid varit nykter och rökt endast någon gång samt alltid varit frisk utom för ungefär tre år sedan, då han af läkare vårdats för blodbrist; att hans lärare aldrig klagat öfver honom under hans skoltid; att föräldrarna ej voro inbördes besläktade. Tvenne nämndemän i socknen vittnade, att de icke vare sig under denna tid eller förut fått sig bekant, att vare sig hos den tilltalade eller hans släkt förekommit något, som vore att anmärka i de hänseenden, som omförmåltes i bil. B till gällande hospitalsstadga. Vid förhöret framhöll åklagaren, att F:berg ej visat några symtom af sinnessjukdom förr än efter rannsakningens början, hvarjämte han ingaf fyra af F:berg från kronohäktet till hans föräldrar afsända bref, dagtecknade den 11 oktober, 18 oktober och 1 november 1903 samt den 5 mars 1904, af hvilka de tre förstnämnda voro tämligen rediga, medan det fjärde var mycket oredigt, ehuru densamma, enligt hvad fångelsepersonalen upplyst, blifvit omskrifvet tre gånger. Vid samma förhör ingafs ett af fångelseläkaren infordradt intyg af den 16 mars 1904, så lydande: »På anmodan får jag ang. E. M. F:bergs nuvarande sinnessillstånd meddela, att det icke är sådant, att F:berg kan tillåtas närvara vid det förhör, som skall anställas för utrönande af hans förutvarande sinnesbeskaffenhet». Här-förutom inkom till domhufvanden från pastorsexpeditionen

i N. socken, hvarifrån F:bergs föräldrar härstammade, en skrifvelse, hvari meddelas, att därvarande församlingsböcker icke gifva vid handen, att dessas föräldrar eller syskon varit angripna af sinnessjukdom eller behäftade med idioti, och att genom muntligt meddelande från kommunal-nämndens ordförande ytterligare styrkts, att, såvidt detta kan vara inom församlingen känt, sinnessjukdom icke förekommit inom F:bergs föräldrars släkt.

I den öfver F:berg vid hospitalet förda journalen meddelas följande:

F:berg är 1,75 meter lång, väger 61,5 kg. Kroppsbyggnaden är tämligen god, muskulaturen medelmåttigt utvecklad, hullet mindre godt. Allmänna hudfärgen af normal färgton, ansiktsfärgen dock blekare än vanligt.

Hufvudets horisontala omkrets är 54,5 cm., längddiametern 19 cm., tvärdiametern 14,5 cm., breddindex alltså 76. Det i fångelseläkarens utlåtande anmärkta förhållandet, att vänstra hjässhalvvan står något lägre än den högra, har ej kunnat konstateras. För öfrigt intet att anmärka om hjärnskalens form; å densamma inga uppdrifningar eller depressioner; inga ärr å hufvudsvålen. Pannans höjd och hvälfnings normala. Ansiktet är långsträckt och symmetriskt, dock står den vänstra näsvingen något lägre än den högra; afståndet mellan okbenen är 11 cm.

Pupillerna äro lika stora och medelmåttigt vidgade, reagera normalt för ljus och ackommodation. Ögonspringorna likstora; ingen strabism. Conjunctivæ bleka. Irides blå. Synförmågan utan anmärkning. Yttre öronen af vanlig storlek och form, öronflikarna dock i det närmaste vidvuxna. Vänstra örat står möjligen något lägre än det högra. Hörseln normal. Läpparnas liksom näsans slemhinna af normal färg. Vid tal och läsning märkes en lindrig tremor i underläppen. Tungan framsträcket normalt; inga ärr, inga fibrillära ryckningar å densamma. Gommen och munhålan utan anmärkning, likaså uvulan. Tänderna friska, normalt ställda och välformade. Artikulationen är tydlig; rösten klar, om ock lågmäld.

Bröstets och bukens organer utan anmärkning. Pulsen slår 80 slag i minuten, är full och jämn. Andhämtningen är mycket långsam, sker sju å åtta gånger i minuten och är vid expirationen åtföljd af ett snörflande läte. Håret, af normal riklighet, är cendréfärgadt. Könsdelarna, normalt hårbevuxna, äro väl utvecklade. Händerna framsträckas säkert och utan darrningar. Sensibiliteten normal. Patellarreflexerna äro normala. Urinens sp. v. är 1,021, dess reaktion sur; den är ljusgul, klar, fri från ägghvita och socker. Temperaturen är afebril. Matlusten god. Afföringen normal. Sönnen utan anmärkning.

F:berg uppträder lugnt och stilla, man kan nästan säga slappt. Endast då samtalet rör sig om det brott, hvarför han är åtalad, blir han oftast lifligare, höjer stämman och gör några gester med händerna. Gestalten är lindrigt böjd och hållningen slapp; hufvudet hålles i allmänhet något framåtlutadt. Gång och rörelser äro naturliga. Ansiktsuttrycket något slött och intetsägende; blicken i allmänhet stel och uttryckslös. Vid tilltal stirrar han för det mesta i golvet, blott någon gång blickar han lifligt och iakttagande, nästan lurande upp på den tilltalan-

de. Vanligen tyst och sluten, tilltalar han dock ibland sin omgivning, och emellanåt kan man se ett leende på hans läppar, då något i hans tycke nöjsamt tilldräger sig. Han har ett fogligt lynne och efterkommer villigt tillsägelser. Han sköter sig fullständigt själf. Stämningen är i allmänhet likgiltig. Frågor om sitt föregående lif besvarar han kort och knapphändigt, emellanåt tydligen med motvilja och till och med med ett visst trots eller förtrytelse. Vanligen kan man endast få honom att svara på fråga efter fråga; någon gång kommer han med ett mera sammanhängande anförande, men är äfven detta alltid kortfattadt.

F:berg har dåligt minne för en del händelser, men andra minnes han däremot ganska väl. Emellanåt beträdd med lögn, försvarar han sig ofta med att han ej minnes. Han är ej fullt orienterad till tid, i det han ej alltid är på det klara med datum och ej heller vet precis hvilken dag han anlände hit. Han vet sig vara på Härnösands hospital och huru han kommit hit, men säger sig ej veta eller förstå anledningen till sin härvaro. Han förklarar, att han aldrig varit sinnessjuk, och att han ej heller nu är det. På fråga om sitt befinnande på kronohäktet i Sundsvall säger han, att han varit »lika med ett». Först sedan han blifvit närmare tillfrågad, erkänner han, att han under »mellersta tiden» (troligen från december 1903 till mars 1904) suttit slö och slapp, ej alltid svarat på tilltal, ofta dräglat mycket, emellanåt legat på golfvet. Äfven medgifver han, att han under ofvan nämnda tid slutat upp med sitt vanliga arbete, som bestod i kafferensning och drefplockning, men han påstår bestämdt, att han utan knot förrättat dessa arbeten såväl under den första som den sista tiden af sin fängelsevistelse. Han säger sig hafva varit mycket ledsen under mellersta tiden i fängelset, därför att han ej fick komma hem. Att han haft några hallucinationer, vare sig för syn eller hörsel, förnekar han på det bestämdaste. Ej heller erinrar han sig eller vill erkänna en del händelser under fängelsetiden december 1903—mars 1904, såsom att han varit uppstudsigt, skrikit och bråkat, ibland gått uppe om nätterna o. s. v. Betydselösa omständigheter och händelser minnes och berättar han strax, men så fort han anar någon fara, betänker han sig länge och kommer därpå fram med en mer eller mindre krystad förklaring.

Upprepade gånger hörd angående det brott, hvarför han är tilltalad, iakttagar han om möjligt ännu större försiktighet i sina svar än eljest. Det är med ganska stor slughet och påpasslighet, han vet att kringgå och värja sig mot försåtliga frågor. Nu som under rannsakingen förnekar han all delaktighet eller vetskap om det brott, hvarför han är tilltalad, och detta trots det han vet, att hans olyckskamrat, F., är dömd och afförd till Långholmen. Oaktadt upprepade upplysningar kan eller vill F:berg ej förstå, hvarför han är häi, eller hvarför domen öfver honom är uppskjuten. Fråga: »hvarför har ni ej fått er dom?» Svar: »därför att jag är oskyldig och att rättens sak ej ännu är klar; far hade skaffat en målsman åt oss, som skulle svara för oss; han begärde, att vi skulle blifva fria, och jag trodde, att vi blefvo fria, och så sade F., att nu äro vi fria». Fråga: »Hvilken dag var ni ute med gubben?» Svar: »Jag har ej varit ute med någon gubbe». Fråga: »hvilken dag blef ni skyld för rånet?»

Svar: »det var marknadsördag, som han blef slagen». Han säger sig väl minnas, att han och F. blefvo lämnade ensamma på polisstationen i Sundsvall, och tillägger, att han väl visste, att en detektiv låg gömd i en säng i rummet. Fråga: »hvad talade ni då om?» Svar: »om allt hvad vi gjorde i fängelset». Han förnekar på det bestämdaste allt för sig och sin kamrat graverande i samtalet dem emellan. Upplust om, att det fanns två vittnen till deras samtal, säger han: »Jag kan våga mitt hufvud på, att konstaplarna ljuga.»

F:berg säger sig hafva börjat sin skolgång vid sju års ålder och slutat vid tretton år. Under de sedan dess förflutna sex å sju åren har han aldrig på något sätt underhållit sina kunskaper. »Jag har nästan aldrig sedan dess öppnat en bok och sällan läst i en tidning.» Härom bär ock i många afseenden pröfningen af hans kunskapsmått vittne. Sin katekes och bibliska historia tyckes han i det närmaste alldeles hafva glömt. Så kan han ej ens rätt redogöra för innehållet i de tio budorden, och i biblisk historia äro hans kunskaper minimala. Hans svar på frågor i dessa ämnen äro mycket ofullständiga, ofta oriktiga eller på en slump tillkomna. Upplust om rätta svaret, vaknar stundom hans minne och efteråt kan han delvis redogöra för hvad han fått veta. Sina kunskaper i historia och geografi synes han totalt hafva förgätit. Så vet han ej ens om Härnösand ligger norr eller söder om Sundsvall, eller hvar Finland är beläget i förhållande till Sverige. Han ihågkommer numera ej namnen på Sveriges landskap, och utaf svenska historien kan han blott nämna namnen på tre, fyra af våra regenter. Med räkning reder han sig särdeles bra och detta beträffande såväl hufvudräkning som räkning på papperet. Han uträknar i hufvudet med lätthet sådana exempel som följande: $32 + 16 = 48$; $15 + 18 = 33$; $19 + 23 = 42$; $27 + 59 = 86$; $7 \times 8 = 56$; $9 \times 7 = 63$; $8 \times 5 = 40$; $12 \times 3 = 36$; $6 \times 14 = 84$. På papperet reder han sig väl med sex å sju siffriga tal i de fyra enkla räknesätten. Han känner till väderstreck, metermått och vikt, har reda på termometern och hvad den användes till, om han ock ej har klart för sig dess konstruktion och indelning. Det vanliga priset på en del i handeln gångbara artiklar är honom ej främmande. Han känner namnet på vår nuvarande konung och hans gemål, men har ej fullt klart för sig konungahuset i öfrigt. Han läser innantill med en viss svårighet utan att vidare iakttaga skiljetecken. För det lästa kan han endast kort och summariskt redogöra och bortglömmer ofta viktiga detaljer. Han har klar och redig handstil, skrifer i allmänhet rätt grammatikaliskt och äfven oklanderligt till innehållet.

F:bergs etiska och moraliska begrepp äro tämligen väl utvecklade. På fråga om han syndat, svarar han: »ja, jag har syndat mot Gud, då jag supit och spelat kort». Fråga: »hvarför är det orätt att supa och spela kort?» Svar: »därför att de ej äro nyttiga saker.» Äfven förklarar han på fråga om det är synd att stjäla, att det så är, och att han har läst ett bud i katekesen däremot. Fråga: »hvad menas med ärlighet?» Svar: »då en människa kan lita på en, t. ex. då min förman ser, att jag gjort som han säger.» Fråga: »har ni hedrat fader och moder?» Svar: »ja, jag har lydt dem.» Några gånger har F:berg fallit i gråt, i synnerhet då tal blifvit om hans förhållande till föräldrarna och äfven en gång, då den

frågan ställdes på honom, huru han, som hade så dåliga kunskaper, skulle kunna reda sig i lifvet. Härpå svarade han gråtande, att nog ginge det, då han kunde förtjäna femtio kronor på fjorton dagar.

Daganteckningar:

19. 5. Han förefaller mindre slö än vid ankomsten till hospitalet. Säger sig nu veta anledningen till sin vistelse härstädes. Han känner väl till namnen på sjukskötare och patienter på den afdelning, där han vistas. Har i dag skrivit ett bref till fadern. Det är redigt affattadt och skrivet med god handstil. Sysselsätter sig för öfrigt rätt flitigt med drefplockning.

31. 5. Är stillsam, foglig och medgörlig samt höflig; reser sig vid ronderna alltid upp och hälsar artigt. Fick för ett par tre dagar sedan en katekes med tillsägelse att lära sig »den lilla katekesen». Han kan nu utantill »rabbla upp» det mesta af innehållet i densamma, men tydligen utan någon vidare eftertanke. Blicken nu rätt öppen.

10. 6. Följer nu bättre med tiden, så att han håller fullständigt reda äfven på datum. Samtalar med patienter och skötare och är som vanligt foglig och höflig, men något slö. Andningsfrekvensen numera normal.

De upplysningar, som lämnats i fängelseläkarens utlåtande, gifva otvetydigt vid handen, att F:berg under vistelsen i fängelset varit sinnessjuk. Efter att någon tid hafva varit stursk och oregerlig och ej velat rätta sig efter där gifna föreskrifter blef han i december 1903 fullständigt oregerlig, skrek och pockade på att blifva utsläppt samt sade sig veta, att han blifvit frikänd. Efter denna agitationsfas blef han så småningom lugnare, men under »sista månaderna», hvarmed tvifvelsutän förstas januari och februari under innevarande år, visade sig i stället stuporösa symtom. Han satt slö, hopsjunknen och orörlig, hade riklig salivafsöndring och dräglade framför sig på golvet samt afknappade sitt tal mer och mer, så att han slutligen endast med yttersta svårighet kunde förmås att svara »ja» och »nej» på några frågor, men i stället för svar stundom framhvisade: »jag vill hem». Också har han vid undersökningen å hospitalet erkänt sig hafva besvärats af dessa symtom under »den mellersta tiden», som han uttrycker sig, men ej under den första, och ej heller under den sista tiden, han vistades i fängelset. Han säger sig utan knot hafva arbetat med kafferensning och drefplockning under de sist nämnda tiderna, men ej under »den mellersta tiden», under hvilken han »var mycket ledsen, därför att han ej fick komma hem». Det synes vara visst, att ofvan anförda sjukdomstecken, som ju för en och hvar äro fullt påtagliga, icke förefunnits hos F:berg vid den tidpunkt det ifrågavarande brottet begicks, utan befann han sig då helt säkert i sitt habituella sinnestillstånd. Hvarken hans fader eller andra hade hos honom någonsin förmärkt något, som tydde på sinnessjukdom, och åklagaren framhöll, att F:berg ej visat några symtom af sådan sjukdom förrän efter rannsakingens början. De af honom den 11 och 18 oktober samt 1 november 1903 skrifna breffen, som äro bilagda rannsakingshandlingarna, äro såväl till piktur som stafning alldeles likartade med dem, han å hospitalet affattat, under det att brefvet af den 5 mars 1904 skiljer sig från de förra icke allenast hvad pikturen

beträffar, utan äfven därutinnan, att såväl enskilda bokstäfver som hela stafvelser och ord utelämnats. Under december, januari och februari månader tyckas inga bref hafva skrifvits. Att här förelegat en s. k. fängelsepsykos, som synes hafva tagit sin början i november månad 1903 och redan var i det närmaste aflupen, då den tilltalade blef intagen å hospitalet, är ställt utom allt tvifvel.

Men hurudan är då F:bergs habituella sinnesbeskaffenhet?

Hvarken de i rannsakingshandlingarna vunna upplysningarna eller den vid hospitalet verkställda undersökningen synas mig gifva stöd åt fängelseläkarens uttalade förmodan, att »afsevärda, möjligen medfödda psykiska defekter» förefinnas hos den tilltalade. Trots som det förefaller mycket omsorgsfulla efterforskningar hafva sinnessjukdomar eller nervösa åkommor ej kunnat spåras i hans släkt. Från hans barndom har intet anmärkningsvärdt förekommit. Under skoltiden visade han sig »medelmåttig, sämst i början, bättre med åren både till att inhämta kunskaper och till karaktären». Efter skoltiden har han hela tiden innehaft en och samma anställning och synes icke hafva skött sitt arbete dåligt. Enligt de upplysningar, som meddelats i fängelseläkarens yttrande, skall visserligen hans uppförande ej hafva varit det bästa. De exempel, som anföras därpå, äro dock ej af den beskaffenhet, att de hänvisa på en psykisk anomali, utan torde snarare böra betraktas som vanliga s. k. pojkestreck eller karaktärsfel af yttre anledningar. Gent emot dessa uppgifter står för öfrigt faderns utsago, enligt hvilken sonen »alltid varit välartad i hemmet och haft ett godt lynne».

Undersökningen vid hospitalet har ej kunnat påvisa några s. k. degenerationstecken af betydighet. De delvis vidvuxna öronflikarna och de ej fullt symmetriska näsvingarna torde näppeligen kunna tillmätas någon vidare betydelse. Denna undersökning utvisar tillika, att F:berg är en ringa begåfvad, okunnig och slapp person, dock ej i sådan grad, att strafflagens kapitel 5, § 6 på honom kan vara tillämplig. Hans skolkunskaper äro på många områden, t. ex. i katekes, historia och geografi, ytterligt små, hvilket nog kan väcka förvåning, då man vet, att han från det 7:e till det 13:e året gått i skola. Af allt att döma vill det dock synas, som om han en gång varit i besittning af ett visst kunskapsmått, ehuru dessa kunskaper såsom varande mycket ytliga och bristfälliga så småningom minskats allt mer och mer, i synnerhet som hans intresse härför varit så ringa, att han, som han själf säger, nästan aldrig tagit i en bok efter skoltidens slut. Med andra ämnen såsom räkning och skrifning är han däremot mera förtrogen, ja till och med i högre grad än hvad i allmänhet är fallet inom hans samhällsklass åtminstone i dessa bygder. I det praktiska lifvet förekommande allmänna förhållanden såsom metermått, pris å vanliga lifsförnödenheter o. d. känner han äfven rätt väl till. Från känslolifvet göra sig hos honom en viss slöhet och likgiltighet gällande. Härvid bör dock beaktas, dels att han nyligen lidit af en psykos, hvars spår möjligen ännu ej hunnit helt och hållet utplånas, dels det förhållandet, att hos den norrländska befolkningen en viss slapphet är en ganska vanlig företeelse. A andra sidan

hafva hans uppmärksamhet och intresse ofta visat sig vara rätt tillfredsställande. Så har han redan under de första dagarna af sin vistelse härstädes tillägnat sig namnen på sjukskötare och patienter, med hvilka han kommit i beröring. Hans omdömesförmåga beträffande konkreta förhållanden är god; likaså förmår han ganska väl bedöma abstrakta spörsmål af enklare art. Hvad särskildt hans moraliska begreppsförmåga angår, kan man icke anse den vara i väsentlig grad defekt, ehuru han naturligt nog ofta har svårighet att finna de rätta uttrycken. Och att dessa begrepp hos honom ej sakna känslöbetoning, bevisas t. ex. däraf, att han föll i gråt, då samtalet kom att röra sig om föräldrarna och skyldigheterna mot dem.

I öfverensstämmelse med det nu anförda får jag på heder och samvete intyga,

att skälig anledning saknas att antaga, det sågverksarbetaren E. M. F:berg vid den tid, det åtalade brottet föröfvats, icke varit vid sina sinnens fulla bruk.

Härnösands hospital den 26 juni 1904.

D. Sellberg,
öfverläkare.

6.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i en den 5 juli 1904 hit inkommen skrifvelse af den 27 juni 1904 till kungl. direktionen för Piteå hospital, med bifogande af Älfsby tingslags häradsrätts protokoll i rannsakningsmålet angående för mord häktade och tilltalade hemmansägaren Anders Ferdinand V. från L. i Ä. socken äfvensom vederbörande fängelseläkares intyg angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, förordnat, att bemålde A. F. V. skulle för observation och undersökning intagas å Piteå hospital, så spart plats därstädes för honom kunde beredas, samt jag anmodats att inom den i § 17 mom. 4 af gällande hospitalsstadga föreskrifna tid till kungl. styrelsen inkomma med yttrande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, får jag, sedan undersökningen rörande honom afslutats, härmed värdsamt öfverlämna det begärda yttrandet.

V. hade redan förut, den 8 juni 1904, intagits till vård å hospitalet på remiss af samma dag från konungens befallningshafvande i Norrbottens län, att V. enligt medicinalstyrelsens förordnande skall intagas å hospitalet. Härom hade till hospitalsdirektionen ingått följande telegrafiska meddelande redan den 30 april 1904: »Rannsakningsfången V. bör intagas å Piteå hospital första lediga plats, så snart ansökning enligt paragraf 31 mom. 1 till direktionen inkommit. Medicinalstyrelsen».

Konungens befallningshafvandes ofvannämnda remiss åtföljdes af ett af fängelseläkaren i Luleå A. Björkman den 8 juni 1904 utfärdadt betyg, affattadt i enlighet med bilagan A till Kungl. Maj:ts förnyade nådiga stadga angående sinnessjuka den 14 juni 1901, af hufvudsakligen följande innehåll: I. *Status antecedens*. Tecken till sinnessjukdom för omkring 2½ år sedan samt tiden närmast före den 9 sistlidne april. Inga skadliga vanor, synes dock för ett par

år sedan missbrukat spirituosa. Sömnemellanåt rätt god, emellanåt under flera dygn alldeles borta. Matlust god, se- och exkretioner utan anmärkning. Tills för några dagar sedan renlig. Lynnet ojämnt, häftigt, på sista dagarna våldsamt. Sinnesstämningen upprymd, omväxlande något slö. Ingen lust till arbete eller annan sysselsättning. Sjukdomsorsak: ärftligt anlag. Första sjukdomstecknen för 2½ år sedan. Därefter till utseendet frisk till början af april d. å., då han visade sig »förvirrad och besynnerlig», och den 9 i samma månad helt plötsligt, som det synes på grund af falska föreställningar, misshandlade en i hans hem inackorderad kvinna, så att hon i följd däraf ljöt döden. II. *Status praesens*. Ansiktsuttrycket något slött, blicken stirrande, pupillernas vidd normal, reaktion långsam, ögonens ställning utan anmärkning. Sinnesstämningen orolig, hastiga, lifliga rörelser. Bullersam, predikar högljudt och ihållande utan sammanhang. Tar af sig och rifver sönder kläderna, slår ränd i cellen. Numera mindre renlig. Uppmärksamheten minskad, uppfattningen nedsatt, likaså minnet, tankeverksamheten oredig, osammanhängande. Falska föreställningar. Rörelserna lifliga och snabba. Gnider sig emellanåt ihållande, så att mindre sår och skrubbingar synas. Ej darrning, kramp eller lamhet. På grund af ofvannstående afgaf dr A. Björkman intyg, att A. F. V. var sinnessjuk och i trängande behof af hospitalsvård.

Från vederbörande kyrkoherde infordrad bilaga B hitkom den 23 juni 1904 af hufvudsakligen följande innehåll: A. F. V. är född den 10 mars 1883 i Ä. församling af Norrbottens län. Föräldrarna bondfolk i bärgliga omständigheter, kusiner. Fadern benägen för dryckenskap, modern mindre begåfvad, envis och häftig, då hon ej fått sin vilja fram, var sinnessjuk vid 18 års ålder och efter 52:a året mellan 1896—1899. En farbror har tidvis varit sinnessjuk. En syster, som afled vid 14 års ålder, var idiot. En kusin är mindre vetande. Uppfostrad i hemmet, har genomgått folkskolans minimikurs, är konfirmerad, har arbetat vid jordbruk; bärglig ekonomisk ställning, har tidvis varit begifven på starka drycker, efter det han för andra gången varit sinnessjuk. Frisk och med godt lynne före sjukdomens första utbrott 1899. Har ägt förståndets fulla bruk. Väl begåfvad. Lugn. Har tidvis öfverlämnat sig åt religionsgrubbel. Led af sinnessjukdom hösten 1899, framkallad som det synes af förkylning, i det han gått i vattnet vid bärgning af sjöfoder. Denna sinnessjukdom varade ungefär 2 månader.

Svårare sinnessjuk hösten 1901, cirka 4 månader: tungsint, virrigt tal, lättskrämd, begärde vid ett tillfälle, att en granne skulle dräpa honom med en yxa. Sedan aldrig fullt återställd. Stort egensinne har framträdtt hos honom. När han blifvit vred, har han icke haft någon själfbehärskning. Då han den 10 mars detta år fyllde 21 år, visade han sig mycket grubblande och ängslig.

De första tecknen till den nuvarande sjukdomen visade sig för öfrigt märkbart vid påskhelgen, en vecka före mordets begående. Uppteendeväckande och virrigt uppträde i kyrkan och å hotellet, där han skref bref till konungen och ville ut i kriget för att »slå ihjäl ryssen». Tidigare på dagen den 9 april — förrän han mördade fattighjonet Johanna L. — visade han sig kinkig, ondsint och häftig

mot modern och fattighjonet. Under tiden förmanade han sin hemmavarande syster, att hon skulle göra en sann omvändelse och söka nåd hos Gud, medan tid var.

Af de den 5 juli 1904 hit inkomna rannsakningshandlingarna inhämtas följande.

V. hade den 9 sistlidne april anhållits och insatts i häradshäktet i Älfsbyn såsom skäligen misstänkt att hafva samma dag på f. m. å fattighjonet Johanna L. föröfvat sådant våld, att hon klockan 5,35 på morgonen den 10 april aflidit. Vid polisförhör å länsmanskontoret i Älfsbyn den 10 april uppgaf V., att han var född den 10 mars 1883 i L., hade vid 15 års ålder konfirmerats och därvid för första och enda gången begått Herrans heliga nattvard; han var son af bonden Abraham V. och hans hustru, af hvilka endast modern lefde, han var kyrko- och mantals-skrifven i L. af A. församling, han hade alltid vistats i föräldrahemmet, kunde läsa och skriva, hade aldrig varit straffad för brott, men väl åtalad för skogsåverkan, hvilket mål dock ej blifvit slutligen afdömdt.

Vid första rättegångstillfället, den 23 april 1904, föredde åklagaren utdrag ur straffregistret och inhämtades därpå, att V. ej däri förekommer.

Angående själfva våldshandlingen berättade V. vid polisförhöret, att han, som natten mot den 9 april haft logi å Älfsby hotell, morgonen därpå med 9,40-tåget rest till Kors-träsks anhaltstation, hvarifrån han gående begifvit sig hem till L., att han efter hemkomsten druckit kaffe samt skrifvit ett bref till åklagaren (se nedan), hvarefter han ombedt L. A., som för tillfället varit i arbete hos honom, att gå till en namngifven person i grannskapet med begäran att få låna ett par selstänger, enär han ämnade begifva sig till Mandjerf, att han efter någon tid gått ut till ladugårdsbyggnaden, invid hvars närhet det hos honom af A. fattigvårdsstyrelse utackorderade fattighjonet Johanna L., gemenligen kallad Finn-Hack-Jocka, stod å brunnen för att hinka upp vatten, att han då frågat henne, huru hon hade det med Gud, hvarpå hon svurit till och sagt, att med honom hade hon nog bra, att han öfver detta svar blifvit så uppbragt, att han beslutit sig för att döda henne, hvarpå han med en i närheten befintlig järnstång från en skogskälke tillfogat henne ett slag i hufvudet, hvarefter han släpat henne in i stallet, att han där med ett järnspekt uppbrutit tvenne stockar i golfvet och därvid, då Johanna L. börjat jämra sig, tilldelat henne ytterligare tvenne slag med järnspektet i hufvud och som han trodde bröst, att L. genom slagen ramlat ner under golfvet hvarpå han omedelbart igenlagt stockarna och därvid varit behjälplig af Ludv. A., som då återkommit med selstängerna, att han därpå gått in i mangårdsbyggnaden och bedt sin mor göra sig i ordning för resa till Mandjerf, hvilken resa redan vid påsktiden varit beslutad, att en flicka vid namn Ester H., som i och för nämnda resa varit lejd för att sköta huset under bortovaron, frågat, hvar »Jocka» var, hvarpå V:s moder sagt, att hon antagligen vore i kornladan efter halm, men hade V. då yttrat, att »hon nog jockat färdigt», att modern då blifvit ängslig, men hade af V. tröstats under förmålan, att det ej vore någon fara, ity han själf skulle svara för det brott han begått, därest han skulle rannsakas, och

uppmnade henne att genast göra sig i ordning i och för afresan, att de strax därpå gifvo sig i väg samt att han i Finnäset, där de tagit in hos en morbror, upphunnits af en polisman, som införpassade honom till häradshäktet.

Ofvan nämnde L. A., med hvilken vittnesförhör inför åklagaren anställdes den 21 april, berättade därvid, att han som vid tillfället i fråga varit i arbete hos V. blifvit af denne ombedd att gå och låna ett par selstänger, att han återkommen med dessa stänger i stallidret mött V., som då kommit från mangårdsbyggnaden, hvarefter de gemen-samt satt fast stängerna i släden, att V. därefter ledt ut hästen från stallet och fastbundit honom i en annan släde på gården, att L. A., som då sett Johanna L. stå på brunnen, på V:s uppmaning gått in för att dricka kaffe, men hunnen fram till bron hört V. ropa till A. att komma tillbaka, att A., som under vägen från ladugårdsbyggnaden tyckt sig höra jämmer och då antagit, att allt ej stode rätt till, först sprungit in i mangårdsbyggnaden och ropat på en bror, men då erhållit till svar, att denne af V. blifvit skickad till en granngård för att låna en bössa, och därefter begifvit sig till ladugården, att han inkommen i ladugårds-lidret sett Johanna L. sitta under rännen från brunnen till ladugården, blödande och som han antog död, att han därpå sett V. släpa in Johanna L. i stallet, hvarefter V. gått efter ett järnspekt, med hvilket han uppbrutit 2 eller 3 stockar ur stallgolfvet, att L. A., som då befunnit sig i stallidret, under tiden hört Johanna L. jämra sig och att V. då yttrat: »nog skall du få, så att du blir tyst», hvarpå han, enligt hvad L. A. kunde förstå, med järnspektet tilldelat henne 2 eller 3 slag, att V. därefter lagt tillbaka stockarna i golfvet, hvarpå V. och vittnet gått in i mangårdsbyggnaden, att V. strax därpå bedt vittnet gå ut och sätta för hästen, hvilket han hörsammat, att då han kommit fram med hästen, V. kommit ut på bron och strax därpå dennes moder, hvilken V. uppmannat att genast göra sig i ordning, hvarpå alla tre gått in, att pigan Ester H. om en stund frågat, hvar Johanna L. vore, hvarpå hon af V:s moder fått till svar, att hon antagligen vore i logen efter småhalm, men att V., då modern om en stund framställt samma fråga, yttrat: »hon har nog jockat färdigt», att V. och dennes moder strax därpå afrest, hvarefter L. A. skyndat till en sågställare G. F. S. och för denne omtalat det skedda, hvarefter vittnet på dennes uppmaning begifvit sig till länsmannen för att inrapportera saken.

På fråga hvarför ej A. sökt förhindra eller afstyra V. från hans brottsliga förfarande, förklarade vittnet, att han ej vågade göra detta af fruktan att själf blifva ihjälslagen.

Vid samma dag hållet vittnesförhör med ofvannämnda Ester H. berättade hon, att hon vid 11- eller 12-tiden på f. m. den 9 april 1904 varit i sällskap med Johanna L. sys-selsatt i ladugården med skötandet af V:s kor, att hon efter fullgjord syssla gått in i mangårdsbyggnaden, under det Johanna L. stannat kvar i ladugården, i hvars närhet äfven V. befunnit sig, att hon om en stund åter gått ut i ladugården, att hon då ej såg till vare sig V. eller Johanna L. och att hon på grund af L. A:s underliga uppträdande genom att ropa på sin broder nu börjat misstänka, att allt ej stode rätt till, att hon i likhet med L. A:s berättelse på fråga hvar Johanna L. befunne sig, erhållit af V:s moder

det svar, att hon antagligen vore i logen efter småhalm samt att V. på moderns fråga om samma sak yttrat: »hon har nog jockat färdigt».

Vid första rättegångstillfället, den 23 april 1904, upplästes först ofvan anförda utdrag ur protokollen vid polisförhöret inför länsmannen och därefter protokoll öfver den rättsmedicinska undersökningen af Johanna L:s döda kropp, afgifvet den 13 april 1904 af e. provinsialläkaren Hj. Lundgren i Älfsbyn, som intygar, att Johanna L. aflidit på grund af de skador, med hvilka hon befunnits vara behäftad å hufvudet och å bröstkorgen, af hvilka den å högra sidan af hufvudet befintliga, som tydligen åstadkommits med något bredt, spetsigt tillhygge af en viss tyngd och fördt med en viss kraft, varit absolut dödande.

De nämnda skadorna beskrivas i protokollet närmare sålunda: efter förbandets aftagande iakttogos två större skador på den hårbevuxta delen af hufvudet. Den ena utgöres af ett 9 cm. långt, gapande sår, beläget 6 cm. rakt ofvan vänstra öronmusslans öfre vidfästning och sträckande sig ungefär parallellt med pilsömmen. Såret utgöres af en skarpkantad bristning i hufvudsvålen, sträckande sig intill benet och fylld med intorkadt blod; såränderna äro ungefär 2 cm. skilda från hvarandra. Den andra skadan befinner sig 6 cm. rakt ofvan den högra öronmusslans öfre vidfästning och utgöres af ett 4 cm. långt och 2 cm. bredt sår i hufvudsvålen, hvarunder finnes en oregelbunden ungefär 1-kronastor substansförlust i benet; i botten på denna sålunda bildade håla framskymtar hjärnmassa. Stora hjärnan visar å ett parti motsvarande denna yttre skada och sträckande sig på djupet till ett hönsäggs storlek en svartgrå, sönderflytande substans, tydligen förstörd hjärnmassa. Å högra sidan af skelettet befunnos 3:e, 4:e, 5:e och 6:e reffbenen tvärt afbrutna strax intill kotpelaren och med sina färska brottytor skarpt instickande i bröstet.

V., som härefter hördes, vidhöll allt hvad han vid polisförhöret uppgifvit samt erinrade, att han, som icke ville förneka sin brottsliga gärning och som två eller tre dagar före öfvervåldet och lika lång tid efteråt känt sig virrig och underlig till sinnes, måste hafva handlat under inflytande af någon stark sinnesrörelse, som han vore urstånd-satt att vidare förklara, anmärkande i sammanhang härmed V., att han för två eller tre år sedan jämväl varit rubbad till sina sinnen, ehuru han ej då låtit någon brottslig gärning komma sig till last, samt att hans mor för omkring 6 år sedan varit för sinnessjukdom intagen å Piteå hospital. Kort före den förut omtalade resan till Mandjerf hade han funnit Johanna L. syssla vid brunnen och då kommit att fråga henne, huru hon hade det ställt med sin Gud; då hon härtill genmält, att allt nog vore bra samt inblandat ordet »satan» i sitt svar, hade han öfver detta svar blifvit ytterligt uppretad och, utan att vidare öfverväga med sig själf, huru han borde förhålla sig, fattat en i hans omedelbara närhet mot en vägg uppställd järnstång till en mindre kälkmede och därmed mot hennes hufvud måttat ett slag, som emellertid ej träffat fullständigt så, som han åsyftat. Johanna L., som ej fallit omkull, hade därpå gående begifvit sig till ladugårdslidret, där hon satt sig ned och därefter antagligen medvetlös fallit omkull. V., som i detsamma fått se

arbetaren L. A. stående å bron till mangårdsbyggnaden, hade då tillkallat denne för att med hans hjälp kunna inflytta Johanna L. L. A., som nu tillkommit och fått se Johanna L. ligga blödande och jämra sig, hade då tillfrågat V., hvar de skulle gömma henne, hvarefter V., fattande tag i Johanna L:s högra arm, börjat släpa henne till det strax invid ladugårdslidret belägna stallet; då V. härunder halkat och fallit omkull, hade äfven L. A. tagit fast i Johanna L:s samma arm, hvarpå de tillsammans släpat henne genom lidret in i stallet; V. hade sedan gått ut och hämtat en järnstör, som stått uppställd bredvid den järnstång, han förut använt som tillhygge, och därmed samt med tillhjälp af L. A. uppbrutit tre golfstockar i stallet. V. omtalade vidare, att Johanna L. antagligen genom omedvetna rörelser kommit i omedelbar närhet af golföppningen och därvid ramlat ned på en af de åsar, som uppbära golfvet, och att han, då han sett henne röra sig, med järnstören tilldelat henne först ett slag i hufvudet och därpå ytterligare ett slag, som träffat henne i ryggen eller sidan, då hon fallit ned genom öppningen, hvarefter han, som ej vidare märkt några lifstecken hos den sålunda misshandlade, med hjälp af L. A., som hela tiden varit tillstädes, återställt golfstockarna i deras förra läge. V. hade därefter gått in och bedt sin mor göra sig i ordning för den tillämnade färden. Han hade ej känt någon ånger öfver sin gärning eller kommit att öfvertänka följderna därpå; för modern hade han sedan i förtäckta ordalag omtalat, att han bringat Johanna L. om lifvet, och, då modern däröfver visat sig mycket sorgsen och börjat fälla tårar, hade han sökt trösta och intala henne, att han fått den ingifvelsen, att han skulle taga Johanna L:s lif, då hon visat sig så elak i sitt svar på hans allvarliga fråga. Ej heller nu, fastän han ansåge sig äga alla sina sinnens bruk, kände han någon egentlig ånger öfver sin gärning, ehuru han tyckte, att hvad som inträffat vore »lite tråkigt», och kunde ej inse, att han gjort något orätt, då han tänkte på det svar, han af den dräpta erhållit. På särskild fråga därom medgaf V. att han nog stundom känt sig vara uppretad på Johanna L., enär hon ibland visat sig vara elak mot hans mor och till och med genom tal i sömnen låtit undfalla sig yttranden, som verkat störande på hans lugn. På af åklagaren gifven anledning upplyste V., att han önskat låna en bössa allenast för sitt nöjes skull, erinrande V., att han redan hunnit antråda sin resa till Mandjerf, innan budet, som skickats efter hös-san, återkommit.

Följande vittnesmål afgåfvos vid 1:a rättegångstillfället den 23 april 1904. Arbetaren L. A. vidhöll sina vid polisförhöret hafda uppgifter och tillade nu, att han, vetlös af skrämnel som han blifvit vid åsynen af den illa misshandlade Johanna L., då han af V. kallats till ladugårdsbyggnaden, ej vågat handla på egen hand, utan blindt åtlövt alla V:s tillsägelser. Han kunde ej säkert påminna sig, hvarken om han hjälpt V. att uppbryta stallgolfvet eller om han biträdt honom med att undangömma Johanna L. Han hade icke åsett, när V. misshandlat Johanna L. vare sig ute vid brunnen eller sedermera, enär han i följd af skrämnel och farhåga att själf äfventyra sitt lif ej vågat vara inne i stallet, då misshandeln ägt rum. I anseende till sitt ytter-

ligt uppskrämde tillstånd hade han ej varit mäktig göra några iakttagelser i fråga om V:s beteende, yttranden eller sinnesbeskaffenheten i öfrigt vid tillfället i fråga.

Pigan Ester Maria H. vidhöll likaledes sina uppgifter vid polisförhöret. Hon hade ej åsett något af uppträdet i fråga, utan allenast de blodiga märkena efter våldsgärningen. Vid något tillfälle hade V., af anledning som hon nu ej kunde påminna sig, bedt henne ej vara rädd vare sig för »Jocka» eller »Skam». Hon hade ej iakttagit något egendomligt hos V. vare sig före eller efter det han misshandlat Johanna L., och hade denna senare under deras gemensamma besök i ladugården ej visat sig elak eller i annat hänseende besynnerlig.

Sågställaren G. F. S. hade vid tiden misshandeln ägt rum arbetat vid en i närheten varande såg, dit vittnet L. A. ytterligt uppskrämde ankommit och omtalat V:s beteende mot Johanna L. Atföljd af tillkallade personer hade S. gått att anställa undersökningar, därvid han vägledd af märken och Johanna L:s stönanden kunna sluta sig till, att Johanna L. legat under stallgolvet, därifrån hon framdragits och inburits i mangårdsbyggningen. Vittnet hade vid tiden i fråga ej kommit att iakttaga något hos V., som antydde sinnesförvirring, men hade denne alltid visat sig stursk och egensinnig, ehuru icke våldsam.

Hotellvärden M. berättade, att V. den 8 april 1904 kommit till järnvägshotellet och beställt rum för en tid af 14 dagar, utan att angifva något ändamål för sin vistelse därstädes, och hade V., som varit nykter, ej ådragit sig någon särskild uppmärksamhet hvarken genom sitt tal eller sitt sätt att vara. Då han emellertid ej haft medel att betala för sig, blef han följande dag uppsagd till afflyttning. På fråga af hvilken anledning V. ämnat uppehålla sig längre tid i Älfsbyn svarade V., att som han där i trakten hade timmerdrifning och andra göromål samt dessutom ej funnit sig väl i hemmet, där han varit störd af tankar på Johanna L:s prat i sömnen, hade han beslutat sig för att uppehålla sig där någon tid.

Hemmansägaren N. F. N., som under en tid af tre år personligen känt åtalade V. och jämväl bott hos honom någon tid, hade iakttagit, att V. för omkring 2 1/2 år sedan varit sinnesrubbad, ity att han då vid något tillfälle uppsökt vittnet och efter något samspråk hit och dit låtit förstå, hurusom han önskade anförtro vittnet något af vikt. Efter åtskilligt frågande hade V. till sist uppmanat vittnet att beröfva honom lifvet samt för sådant ändamål medtaga en yxa och följa honom till skogs. Då vittnet hemställt, att därmed skulle tillsvidare få bero, hade V. låtit sig nöja med detta svar. Då vittnet den 7 april i år haft besök af V., som velat leja honom till arbetsbiträde, hade vittnet i V:s ögon trott sig återfinna samma uttryck, som han haft vid förut omvittnade tillfälle.

Vid rättegångstillfället i fråga företedde åklagaren ett honom med posten tillhandakommet bref så lydande:

»L. den 9 april 1904. Komesarjen i Älfsbyn jag får nu säga för eder att jag vill att ni skall utt lysa exstra ting vid Älfsbon den 25 april i alla, orters tinningar i allehanda och Kurin och att Ni fodrar mina papper af min förmendare Karl Petter H. i Bodens fäs-

ning. Jag har fordrat dem men jag har icke fått dem.» Tillfrågad om meningen med detta bref förklarade V. att han därmed åsyftat anhålla om åklagarens biträde att af sin förmyndare erhålla redovisning öfver förvaltningen af hans omhänderhafda förmyndarmedel.

Vidare företedde åklagaren ett par skrivelser, som tillvaratagits i det rum, där V. bott å järnvägshotellet. Den ena af dem hade han kuverterat, adresserat och försökt få afskickad med posten, hvilket emellertid förvägrades. Den lydde: »Älfsbyn den 8 April 1904. Jag får nu fatta min hand i den gamla pännan förr jag tycker att jag känner igen hanne, sen gamla darr. Jag får nu skriva till er och takka Eder för dätt ni är en trogen kånare till herren Gud som har förtt oss ur mörkrät till jusett fron satsans makt till härligheten Jag får, nu frågga er som är gamla hur vi ska gora med kriggerna jag skulle, villja slå i jæl ryysen för jag är morsk på honom för hans lif jag går så fortt jag får tid och det blir den 28 Aril.

Jag måste be, om urstjäkt Jag kan nog vara för ond men jag tror att det be höfs nog innan dätt blir slut med detta onda får nu sluta for anna gång med mucket tack Hogakningsfutt Hemmansegaren A. F. W. Lilekorsträsk.

Till lans mayestät Oskar II Svarjäs Konung.»

Den andra skrivelsern var af följande lydelse:

»är det kommesarjen. Jag A. W. jag får upplysa att jag har en dam därhemma som jag vill ha inspärret i finkam, för satan och hans herrar ha varit lös nog longa.»

Ytterligare ett bref företeddes, som tillvaratagits hemma hos V. i L., af följande lydelse:

»L. den 9 april 1904.

jag får nu skriva nåra rader och säga för er att jag reser bort i dag, och jag får säga för er att jag vill att ni ska komma hitt efter en fin dam och säga för för eder att jag skall sag fluttar.»

Därom tillfrågad förmälte V., att han med orden »en dam därhemma» och »en fin dam» syftat på aflidna L.

Vid första rannsakingens slut anhöll V. om anstånd med målet för att komma i tillfälle att styrka, det han vid tiden för åtalade våldsgärningen varit i saknad af sitt förstånds fulla bruk.

Vid förnyad rannsaking den 7 maj 1904 vittnade kommunalnämndens ordförande L., att V., som enligt uppgörelse med kommunalnämnden åtagit sig att för en godtgörelse af 75 kronor under innevarande år till försörjning mottaga aflidna Johanna L., någon dag i slutet af sistförflutna mars månad kommit till vittnet och anhållit, att detta aftal måtte få återgå. Som anledning därtill uppgaf han, att Johanna L. visat sig mindre verksam och ville helst ligga, men förklarade vittnet, att han ej kunde till denna V:s begäran lämna bifall. Vittnet hade då ej kunnat förmärka, att V. varit på något sätt oredig.

Hemmansägaren N. F. N. vidhöll i allo sitt vid föregående rannsakingen afgifna vittnesmål och tillade nu, att V. vid sitt förut omförmälda besök hos vittnet för två och ett halft år sedan såsom orsak till sin då framställda begäran uppgifvit, att han känt sig så syndfull, emedar han vore hemfallen under dryckenskapslasten. Då V. den

7 sistlidne april besökt vittnet, hade han omtalat, att han visserligen komme att exercera under våren, ehuru han förut hade färdighet däri, men att han egentligen ämnade sig bort för att slå ihjäl ryssen, hvilket han inhämtat under läsning i bibeln.

Aflidna Johanna L. hade vittnet funnit vara godhjärtad och tillgifven V. samt dessutom andligt sinnad.

Ett vittne (E. V. S.) sade sig vid något tillfälle under slutet af sistlidne mars månad hafva sammanträffat med V. och då funnit hans utseende besynnerligt, ehuru han ej varit oredig i sitt tal.

Vittnet C. O. N. hade till häradsrätten inlämnat följande af honom beedigade skrifvelse: »Undertecknad, som någon gång tiden förrän jag hörde, att brottet hos V. var begånget, träffade honom, får intyga, att jag tyckte af hans ord och åthäfvor, att han såg konstig ut, men jag visste ej, om han var full eller nykter, ej heller visste jag, om han var tokig eller klok, men jag tyckte, att han såg besynnerlig ut, mest lik en som är berusad. Beträffande ifrågavarande brott hos V., vet jag ingenting om, ty jag var under den tiden aldrig ens till V:s.»

Från ett annat vittne (Aug. Leander N.) hade till rätten inlämnats följande skrifvelse: »Undertecknad får under edsförpliktelse intyga följande: Som jag ej haft vidare umgänge med A. F. V. än att han varit till mig ibland i något och ibland i intet ärende, kan jag ej veta något om, huruvida han på senare tiden varit klok eller tokig, jag märkte ej af hans tal något tokeri, sist jag såg V. var två eller tre dagar före brottets föröfvande, då märkte jag ej heller att han var annars än vanligt, annat än att han gjorde underlig min eller tempo med munnen, sedan har jag hört af en som umgåtts med honom, att han vid förra tillfällena, då han varit sinnessvag, brukat göra kanske ungefär liknande tempo med munnen. Dagen då brottet skedde kom bud till mig från V., att han ville låna en bössa, helst grof. Jag frågade, hvad han skulle göra med den, det visste ej budet; då sade min hustru, kanske det är ej rådligt, och vid närmare eftertanke insåg äfven jag det, jag tänkte kanske har han blifvit sinnesrubbad. Jag kom just ihåg, att han skulle ha nå religionsgrubbel, då jag hört förut, att han besökt bönemöten och talat någon gång om andliga ting, därför fruktade jag, att han tänkte mörda sig själf.» Någon bössa fick V. ej heller låna.

Till ett vittne (Johan N.) hade V. inkommit en förmiddag ett par dagar innan han våldfört sig på Johanna L., och då han varsnat, att kortspel varit i gång, hade han däröfver blifvit mycket förtörnad, sönderrifvit korten och hotat vittnet till lifvet. V. hade vid tillfället varit nykter, men sett underlig ut i ögonen; då han gick från J. N:s bostad, hade han uttagit och bortkastat nyckeln till förstugudörren. Enligt samma vittnes uppgift hade V. för ett par år sedan visat sig mycket begifven på starka drycker. Hustrun till sistnämnda vittne, som ej varit hemma vid det af hennes man omvittnade tillfället, intygade att V. återkommit på eftermiddagen samma dag och börjat gå fram och åter i rummet samt sett besynnerlig ut, hvilket hon aldrig förr iakttagit. Utan att angifva ändamålet med sitt besök hade V. snart aflägsnat sig.

Nästa vittne (Anders A.) sade sig ej ha sammanträffat med V. vid tiden för brottets föröfvande och kunde sålunda ej upplysa något om hans dåvarande sinnesbeskaffenhet, men för 2 1/2 år sedan hade han funnit V. vara besynnerlig.

Vittnet L. A. vidhöll till alla delar sin förut afgifna vittnesberättelse. Jämte sin broder (Albin A.) hade han haft arbete hos V. och hade båda bröderna »vid samma tid Johanna L. blifvit misshandlad» enligt L. A:s vittnesmål och »vid tiden i fråga» enligt Albin A:s vittnesmål funnit honom besynnerlig och egendomlig. Med anledning häraf hade båda bröderna, strax innan misshandeln ägt rum, beslutat sig för — om i samråd framgår icke — att söka sig arbete på annat håll, emedan de fruktade att icke få betalt af V.

Fängelsevaktmästaren L. intygar, att V. då han den 11 sistlidne april intagits å länsfängelset, klart och redigt besvarat till honom framställda frågor, ehuru han skrattande förklarar, att han ej kände någon ånger öfver sin gärning; att, sedan han blifvit förd inför fängelsets direktör, han till denne på tal om brottet uppgifvit anledningen därtill vara den, att »det stött i ordet», och att aflidna Johanna L. varit en ond människa, som därför skulle »tas bort»; att vittnet af sådant och mera annat fått den bestämda öfvertygelsen, att V. ej varit vid sina sinnens fulla bruk, samt att V. efter sin ankomst till fängelset visat sig opålitlig och våldsam i mer eller mindre grad.

V. själf vidhöll vid andra rannsakingstillfället, att han ej kände någon egentlig ånger öfver sin missgärning.

I sammanhang härmed antecknades i protokollet, att V. såväl vid denna som vid föregående rannsaking redigt och klart besvarat till honom ställda frågor och under vittnesförhören understundom gjort befogade frågor och anmärkingar samt dessutom alltid visat en frimodig och oförfärad uppsyn.

Härefter ingaf extra notarien Bexell till rätten ett så lydande intyg: »Att för mord åtalade och häktade hemmansägaren A. F. V. lider af sinnessjukdom och sålunda är urständssatt att ombesörja sina ekonomiska angelägenheter, intygas på ämbetsed. Luleå den 5 maj 1904. A. Björkman, fängelseläkare.

Vidare framlämnades af samme Bexell ett af öfverläkaren vid Piteå hospital afgifvet intyg så lydande: »att bondhustrun Katarina Maglena V., född den 6 februari 1844, från L. af Ä. församling, för sinnessjukdom (melancholia) vårdades härstädes från den 12 juli 1898 till den 26 augusti samma år, då hon på mannens begäran permitterades och åtföljde honom hem, och att hon — sedan underrättelse hit ingått från kyrkoherden i församlingen, att hon vore någorlunda återställd, så att hon kunde undvara hospitalsvård och i hemmet få den vård hon behöfde — utskrefs härifrån förbättrad den 8 september 1898, intygas härmed enligt utdrag ur intagningsjournalen. Piteå den 4 maj 1904. Per Wingqvist.

Extra provinsialläkaren Hj. Lundgren afgaf härefter följande vittnesmål: han hade sig icke något bekant om V:s sinnesbeskaffenhet vid den tid Johanna L. blifvit af honom misshandlad, men för omkring två år sedan hade V. af någon sin släkting blifvit förd till vittnet att för sjuk-

dom undersökas, och hade vittnet då efter anställda iakttagelser funnit V., som ej kunnat reda sig själf, lida af tungsinthet.

Som sista vittne hördes hemmansägaren A. G. Ö. från Älfsbyn, hvilken uppgaf, att han den 8 eller 9 nästlidne april å Älfsby järnvägshotell sammanträffat med V. utan att han därvid kunnat iakttaga något egendomligt i hans sätt att vara, men att han senare på dagen ånyo träffat honom vid järnvägsstationen och då lagt märke till, hurusom V., som sett besynnerlig ut i ögonen, varit iförd sina svarta kläder, ehuru han endast haft till ärende att afhämta några grisar.

Efter slutadt vittnesförhör uppläste V:s rättegångsbiträde, e. notarien A. Bexell, en till rätten inlämnad längre skrift, enligt hvilken, med anledning af hvad under rannsakningarna förekommit, det synes honom uppenbart, att V. vid föröfvandet af brottet i fråga saknat förståndets bruk, i följd hvaraf han ej heller kan vara för detta brott kriminellt ansvarig.

Häradsrättens beslut blef nu, att V. skulle återföras till fängelset och af dess läkare ytterligare iakttagas med afseende på hans sinnesbeskaffenhet, hvarefter, och sedan läkarens intyg därom inkommit jämte yttrande, huruvida V. må anses hafva varit vid brottets utförande i mer eller mindre mån tillräckelig, handlingarna i målet skulle till kungl. medicinalstyrelsen för dess yttrande insändas.

Fängelseläkaren A. Björkmans med anledning häraf till häradsrätten ingifna intyg af den 2 juni 1904 innehåller i hufvudsak följande: Vid ankomsten till cellfängelset i Luleå den 11 sistlidne april besvarade V. framställda frågor och förklarade skrattande, att han ej kände någon ånger öfver sin gärning, och att anledningen till densamma varit den, att »det stått i ordet», och att aflidna L. varit en ond människa, som därför skulle »tas bort». V., som är fysiskt väl utvecklad och ej behäftad med kroppssjukdom eller lyte samt jämväl beträffande förståndsutveckling ej synes vara underlägsen normalt utvecklade unge män af allmogeklassen, synes något sträf och själfmedveten, hade under första veckan i fängelset mindre god sömn, men var i öfrigt lugn och stilla och yttrade sig redigt och med sammanhang. Därefter under mer än en veckas tid sof han ytterst litet, var orolig, kroppsrörelserna hastiga, blixtnabba, emellanåt ställde han sig på hufvudet, gned ihärdigt händerna mot hvarandra, med handen ena eller andra benet eller med händerna väggarna i cellen. Talet var äfven då mestadels redigt, men han syntes ej känna någon ånger öfver brottet. Uppförandet opålitligt och lömskt mot dem, som vistades tillsammans med honom. Efter återkomsten från sista rannsakningen den 7 maj syntes V. åter fullt redigt, talade sammanhängande, kunde redogöra för förloppet vid gärningen och ihågkom äfven obetydliga biomständigheter därvid.

Under de tre å fyra sista dagarna har han åter varit mera orolig, haft dålig sömn, är mera fåordig, blicken skygg. De förut använda gnidningarna med händerna och kroppsrörelserna hafva åter observerats. Någon antydning till simulation har ej iakttagits. Den 2 juni mera orolig, sjunger, skriker, kastar af sig kläderna.

Yttrande: De i rannsakningshandlingarna meddelade upplysningarna om V:s sinnesbeskaffenhet före misshandlingen och hans beteende under och efter densamma gifva stöd för det antagande, att hemmansägaren A. F. V. vid brottets utförande till följd af sinnessjukdom saknat förståndets bruk.

V:s beteende under förvaringen i cellfängelset, sammanställt med förenämnda uppgifter, gifver skäligen anledning antaga, att förenämnde A. F. V. fortfarande lider af sinnessjukdom, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Af hvad ofvan blifvit anfördt framgår, att V. har starkt ärligt påbrå. Modern, som är mindre begåfvad, envis och häftig, har ett par gånger varit sinnessjuk; en farbror har tidvis varit sinnessjuk, en nu afliden syster var idiot, och en kusin är mindre vetande. Härtill kommer, att fadern varit benägen för dryckenskap, och att föräldrarna varit kusiner. Han har fått vanlig allmogeuppfostran, genomgått endast folkskolans minimikurs samt är konfirmerad. Har ansetts äga förståndets fulla bruk och varit väl begåfvad, frisk och med godt lynne, till hösten 1899, då på grund af förkylning sinnessjukdom utbröt, som varade ungefär ett par månader. Något närmare angående denna sjukdom angifves ej i bilagan B, hvarifrån denna uppgift är hämtad.

Tidvis har han öfverlämnat sig åt religionsgrubbel.

Enligt samma bilaga skall han hösten 1901 under cirka fyra månader varit svårare sinnessjuk, visat sig lättskräm, varit tungsint och talat virrigt. Efter denna sjukdom har han periodvis varit begifven på starka drycker och sedan aldrig fullt sig lik, utan har efter denna tid stort egensinne framträd hos honom, hvarjämte han saknat själfbehärskning, när han blifvit vred. Att han alltid visat sig stursk och egensinnig, ehuru icke våldsam, uppgafs af ett vittne vid första rättegångstillfället.

Inför rätten uppgaf V., att han för två eller tre år sedan varit rubbad till sina sinnen, och flera af de afgifna vittnesmålen tala äfven tydligt härför. Sälunda uppgifver ett vittne, att V. för omkring 2½ år sedan uppsökt vittnet och efter åtskilligt samtal hit och dit bedt vittnet medtaga en yxa, följa honom till skogen och där ta lifvet af V., af anledning att V., som vore hemfallen under dryckenskapslasten, kände sig så syndfull.

Ett annat vittne uppgifver, att han för 2½ år sedan funnit V. vara besynnerlig, och e. provinsialläkaren Hj. Lundgren i Älfsbyn, som för omkring två år sedan rådfrågats angående V. och då äfven undersökt honom, vittnade, att han då funnit V., som ej kunnat reda sig själf, lida af tungsinthet.

Angående V:s sinnesbeskaffenhet tiden före eller närmast före brottets begående framgår af rättegångsförhandlingarna, att ett vittne, som V. besökt den 7 april 1904, i V:s ögon trott sig återfinna samma uttryck som han hade för 2½ år sedan, då han varit hos vittnet och bedt vittnet medelst yxa beröfva honom lifvet; V. hade äfven vid detta tillfälle (den 7 april 1904) pratat virrigt och sagt, att »han ämnade sig bort för att slå ihjäl ryssen, hvilket han inhämtat under läsning i bibeln»; att ett annat vittne, som i slutet af mars sammanträffat med V., då funnit hans utseende besynnerligt, ehuru han ej varit oredig i sitt tal;

att ett vittne i beedigad skrifvelse upplyst om, att han någon gång, innan brottet begicks, träffat V. och då tyckte att denne på grund af hans ord och åthäfvor såg konstig eller besynnerlig ut, men att vittnet ej visste, hvarken om V. var full eller nykter, ej heller tokig eller klok; att åter ett annat vittne likaledes skriftligen intygat, att han träffat V. två eller tre dagar före brottets föröfvande och då ej märkt annat, än att V. gjorde underlig min eller tempo med munnen, såsom vittnet af personer som umgåtts med V. hört, att denne brukade göra vid föregående tillfällen, då han varit sinnessjuk; att samma vittne ej vågade låna V. någon bössa, enär vittnet, som erinrade sig, att V. haft något religionsgrubbel för sig, fruktade, att V. möjligen blifvit sinnesrubbad och tänkte mörda sig själf; att V. ett par dagar före brottet inkommit en förmiddag till ett vittne, där för tillfället spelades kort, och däröfver visat sig förörnad, sönderrifvit korten och hotat vittnet till lifvet samt uttagit och bortkastat nyckeln till förstugudörren; att V. vid detta tillfälle varit nykter, men sett underlig ut i ögonen; att hustrun till sistnämnda vittne intygat, att V., då han på eftermiddagen återkom och började gå af och an i rummet, utan att uppgifva något ändamål med sitt förnyade besök, sett besynnerlig ut, hvilket hon aldrig förr iakttagit; att bröderna A., som båda haft arbete hos V., funnit honom vid tiden i fråga besynnerlig och egendomlig; att ett vittne, som den 8 eller 9 april sammanträffat med V. vid järnvägsstationen i Älfsbyn, lagt märke till, att V. sett besynnerlig ut i ögonen och att han varit iförd sina svarta kläder, ehuru han var ute i ett riktigt hvardagligt ärende.

De i rättegångshandlingarna intagna brefven, daterade den 8 och 9 april, vittna om, att V. vid deras författande varit vid oredig sinnesförfattning.

Vid första rättegångsdagen uppgaf V. själf, att han två eller tre dagar före öfverväldet och lika lång tid efteråt känt sig virrig och underlig till sinnes.

Af bilagan B framgår, att V. redan den 10 mars, då han fyllde 21 år, visade sig mycket grubblande och ängslig, och uppgifves där, att de första tecknen till den nuvarande sjukdomen märkbart visade sig vid påskhelgen, en vecka före mordets begående, genom uppseendeväckande och virrigt uppträde i kyrkan, och att V. tidigare på dagen den 9 april, före mordet, visat sig kinkig, ondsint och häftig mot modern och den mördade samt att han under tiden förmanat sin syster att göra en sann omvändelse och söka nåd hos Gud, medan tid var.

Öppet och otvunget har han bekänt sitt brott — om han än inför rätten sökt framhålla, att en annan person efter tillsägelse varit honom behjälplig att undan gömma den mördade — och som motiv därtill uppgifvit, än att han blifvit så uppbragt öfver det svar han fick af Johanna L., att han beslutit sig för att döda henne, än att han af samma anledning blifvit ytterligt uppretad och utan att vidare öfverväga med sig själf begått våldsgärningen, än att han måste hafva handlat under inflytande af någon stark sinnesrörelse, som han vore urståndsatt att vidare förklara, och än att »det stått i ordet», att Johanna L., som varit en ond människa, därför skulle »tas bort».

Berättelse ang. sinnessjukvården.

Att han inför rätten sagt, att han sökt trösta sin mor och intala henne, att han fått den ingifvelsen att taga Johanna L:s lif, vill han visserligen ej förneka, men han kan ej erinra sig det och ej heller närmare förklara, hvad han därmed menat. Förnekar här bestämdt, att han tyckt sig höra någon röst befalla honom därtill.

Att han stundom känt sig vara uppretad på Johanna L., erkände han inför rätten och detta af anledning, att hon ibland visat sig elak mot V:s mor och till och med genom tal i sömnen låtit undfalla sig yttranden, som verkat störande på hans lugn. Någon närmare förklaring öfver detta senare förhållande kan han ej gifva, minnes ej, att han sagt det. På missnöje med Johanna L. tyder äfven dels hans anhållan att bli befriad från aftalet att ha henne inackorderad hos sig, då hon visat sig mindre verksam och helst velat ligga, dels ock uttrycken i de citerade brefven, där han nämner om, att han hade en dam där hemma, som han ville ha inspärrad i finkan, och en fin dam, som han ville någon skulle komma och hämta.

Enligt ett vittnes utsago skall Johanna L. varit godhjärtad och tillgifven V. och dessutom andligt sinnad, och samma dag som mordet på henne ägde rum skall hon ej ha visat sig elak eller i annat hänseende besynnerlig.

Inför rätta uppgaf V. upprepade gånger, att han ej kände någon egentlig ånger öfver sin gärning eller kommit att öfvertänka följderna däraf; hvad som inträffat, vore visserligen »lite tråkigt», men han kunde ej inse, att han gjort något orätt, då han tänkte på det svar han af den dräpta erhållit på sin allvarliga fråga.

Vid ankomsten till fängelset den 11 april syntes han något sträf och själfmedveten, men var i det hela lugn och yttrade sig med reda och sammanhang, ehuru den förklaring öfver anledningen till brottet, som han skrattande afgaf, gaf anledning misstänka, att han ej var vid sina sinnens fulla bruk. Sömnen var under första veckan mindre god. Därefter var sömnen under mer än en veckas tid ytterst ringa, hvarjämte höggradig motorisk oro började inställa sig; talet var äfven nu mestadels redigt, men uppforandet opålitligt och lömskt. Huru länge detta tillstånd varat, framgår ej af fängesläkarens intyg. I rättegångsprotokollet är dock antecknadt, att V. såväl vid rannsakingen den 7 maj som ock vid rannsakingen den 23 april redigt och klart besvarat till honom ställda frågor och under vittnesförhören understundom gjort befogade frågor och anmärkningar. Efter återkomsten från den andra rannsakingen föreföll han fängesläkaren fullt redig och som det synes utan anmärkning ända till de sista dagarna af maj, då åter försämring inträdde, gifvande sig till känna genom dålig sömn, skygg blick, oroligt, skrikigt sätt att vara, med benägenhet att kasta af sig kläderna. Sinnesstämningen, som förut under fängelsetiden visat sig omväxlande upprymd och något slö, uppgifves i utlåtandet af den 8 juni vara orolig, uppmärksamheten var då minskad, uppfattningen och minnet nedsatta och tankeverksamheten oredig, osammanhängande med falska föreställningar. Lynnet, som förut visat sig ojämnt och häftigt, hade de sista dagarna varit våldsam. V. hade äfven nu visat sig mindre renlig och börjat slå sönder i cellen. Samma dag eller den

8 juni blef V. på remiss från konungens befallningshafvande intagen till vård å hospitalet.

Ur den här uppsatta journalen framgår, att V. vid ankomsten till hospitalet den 8 juni på aftonen och äfven den 9 juni på morgonen var betydligt virrig, hoppade omkring och pratade oredigt. Under status præsens den 9 juni uppgifves V. hafva ett framtill mycket smalt gomhvalf, gapande mun, framskjutande nässpets och underläpp (somatiska degenerationstecken). Lynnet fogligt, stämningen var i det hela indifferent, vid ett par tillfällen dock sorgsen och ängslig, uppmärksamheten nedsatt och uppfattningen växlande, än momentant upphäfd, än ofullständig eller trög, och än fullgod och normalt hastig. Minnet godt för händelser längre tillbaka i tiden, för senare tidens händelser däremot växlande från stund till stund, ibland dåligt och ibland, i synnerhet vid hårdt tilltal, rätt godt. Tankeverksamheten ibland mycket oklar, dessemellan tämligen klar, men ofta äfven något osammanhängande med antydan till tankeflykt. Då han väl kommer i gång, berättar han omständligt och i allmänhet sammanhängande om med miss-handeln förknippade omständigheter, och är därvid lystringen till nya frågor störd. Begagnar i sitt tal gärna egendomliga ordbildningar och ordsammanställningar samt rim. Har en känsla af allmän olust i förening med värk i hufvudet och ryggen, stark törst och brist på smak på maten; möjligen spår af sjukdomsinsikt. Antydan till personförväxling. Spår af ånger fanns ej. Låg till sängs till och med den 11 juni. Var hela dagen den 10 juni orolig, oredig och bråkig, gick mycket uppe och jämrade sig samt piskade väggarna och sängen med täcket. Sömnen var de första nätterna ofta afbruten, och han hördes då tala för sig själf. Fick den 12 juni kläder och började vara ute på promenadgården. Var under några följande dagar ej så litet egendomlig i sitt sätt att vara, stod stundtals och ritade krumelurer på planket, vankade dessemellan omkring i egendomliga krokor, görande besynnerliga och tvära vändningar, samt hade benägenhet att tidtals ofta ta af sig kläderna. Under den 20 juni är antecknad: sedan i förrgår klar och redig, har upphört att gå i krumelurer och att rita krokfigurer med fingrarna. Matlusten, som först var dålig, är nu god och sömnen likaledes god. Hans kunskapsförråd har vid förnyade examinationer befunnits vara skäligen litet. Orsaken torde dock hufvudsakligast böra sökas i den ofullständiga undervisning han erhållit: genomgått folkskolans minimikurs. Sina små matematiska kunskaper tillämpar han rätt på valda exempel, och i rent praktiska spørsmål synes han ha lika bra reda på sig som folk i allmänhet af hans klass. Började arbeta i trädgården den 28 juni. Hade kort förut antydt, att han, som kände sig trött och dåsig, trodde sig skola må bra af att få arbeta. Har hela tiden varit och är ännu (den 20 augusti) ganska trög i sitt arbete. Enligt egen uppgift den 31 juli hade han då en månads tid känt sig alldeles frisk, med undantag däraf att han någon gång kan ha litet värk »inne i själfva hufvudet».

Angående orsaken till brottet ha hans uppgifter här varit mycket olika. Uppgaf en gång: »vet inte riktigt, det kan väl stå uti lagen»; en stund därefter: hon talade fula ord eller hon var elak mot hans mor; detta i första början af hans

vistelse här, då han äfven sade sig »haft mycket dåligt humör hela tiden». Den 16 juni säger han sig vid tillfället i fråga varit »tankevirrig» och »haft dåliga tankar», och den 25 juni: »förståndet var inte i ordning» och han blef i detta tillstånd retad af några fula ord, som Johanna L. sade, hvilka han dock icke minnes; »han skulle aldrig ha gjort det, om han haft sitt fulla förstånd».

Den 31 juli uppgaf han: »orsaken förstår han inte», »han visste inte till sig»; orsaken är uteslutande att söka i sinnessjukdomen.

Att modern en gång sagt, att Johanna L. varit elak mot henne, har ingalunda retat honom till att begå mordet, och med Johanna L:s tal i sömnen var det heller inte så farligt: han minnes inte, att han plågats däraf. För öfrigt äro hans uppgifter härom ej så litet sväfvande, beroende på hans ännu dåliga minne rörande senare tidens händelser. Han minnes inte så noga, hur det förhållit sig med hans eventuella ovilja mot Johanna L. Brefven angående henne skrefvos, då han var oredig. Han medgaf dock (den 22 augusti), att han tyckt, att Johanna L. förefallit obehaglig, och att hon var ond eller som hon skulle vara själfva satan. Nekar till, att han dagarna före brottet, ja ens samma dag tänkt på att göra Johanna L. något illa. Först af hennes svar blef han så retad, att han begick misshandeln, som dock aldrig gått så långt, om icke Ludvig A. hjälpt till (22 augusti). Först under den 25 juni är antecknad, att han känner sig sorgsen öfver sitt brott; »det var ju klart det, då utgången däraf blef sådan». Sedan dess börjar han nästan alltid snyfta och gråta vid tal härom. Förnekar sinnesvillor vid brottets begående, men uppgaf under stat. præsens, att han före hitkomsten skall ha hört något slags skrik och ljud som både rikstelefon och rikstelegram, och att han på fängelset haft besynnerlig lukt. Kan inte precis säga, om han vid sjukdomens början vid påsktiden hade några bestämda synvillor, men »han tyckte, att allt var så underligt för ögonen; det var inte som vanligt» (31 juli). När han kom hit, var det, som han skulle hört någon tala, och han tyckte, att han fick svar på, hvad han talade i sin ensamhet (22 augusti). Uppgifterna om misshandel i fängelset af ett par fångar, som haft uppsikt öfver honom, och hvarom han i början af sin vistelse här talade, har han tagit tillbaka: »minnes inte så noga, hur det förhöll sig därmed».

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt anser jag, att här föreligger ett fall af periodisk sinnessjukdom hos den svårt belastade V. Första anfallet af densamma synes hafva ägt rum ungefär vid pubertetsperiodens inträdande (1899), en tidsperiod som ju synnerligen ofta är af ödesdiger betydelse för psychopatiskt anlagda individer. Något närmare känner man ej angående detta anfall, än hvad som uppgifves i B-bilagan, att de skulle ha framkallats af förkylning, ådragen vid bärning af sjöfoder, och att det skulle ha varat ungefär ett par månader. V:s egen uppgift — hvars sanningsenlighet jag ej anser mig ha skäl betvifla, då han ju rörande längre tillbaka i tiden timade händelser synes i allmänhet ha godt minne — tyder på, att han vid tillfället i fråga besvärats af sinnesvillor, ity att han som

orsak till sjukdomsfallet här uppgifvit, att »man skälde på honom».

Hösten 1901 skall det andra anfallet hafva inträffat med förlopp och under symtom, som förut är angifvet. V. själf uppger, att yttringarna af sjukdomen varit desamma både vid detta och föregående anfall: trötthet, olust jämte oförmåga till arbete. Efter denna tid skall V. enligt bilagan B ej visat sig fullt lik som förut, utan visat sig i hög grad egensinnig med oförmåga till själfbehärskning vid tillfällen, då han blifvit vred.

I början af april detta år, d. v. s. några dagar före åtalade brottets begående, började ånyo hos V. visa sig tydliga tecken till sinnessjukdom på sätt redan förut är utförligare omnämndt enligt vittnesmålen, af hvilka framgår, att V. då både sett besynnerlig ut i ögonen och uppträdt på ett egendomligt, uppsseendeväckande sätt, visat sig förtörnad och till och med hotat ett vittne till lifvet af obetydligaste anledning samt pratat virrigt m. m. Vid ankomsten till fängelset ett par dagar efter brottets begående gaf hans uppträdande anledning misstänka, att han ej var vid sina sinnens fulla bruk, ehuru han då talade redigt, och efter någon tids vistelse där inträffade en väsentlig försämring af förut angifven exalterad, delvis förvirrad form, ehuru antagligen af endast få dagars duration, enär V. ju både den 23 april och den 7 maj vid rannsakingarna visade sig klar och redig. Anfallets duration i sin helhet synes sålunda hafva varat omkring tre veckor. I slutet af maj försämrades åter tillståndet, i likhet med hvad det varit kort före första rannsakingen, och fortfor detta tillstånd vid V:s ankomst till hospitalet den 8 juni och ända till efter medic af juni månad eller till omkring den 18 juni. Således äfven detta anfall af ungefärligen tre veckors duration.

V:s beteende vid brottets begående att midt på ljusa dagen, i närheten af människors boning och till och med till en del i ett åsna vittnes närvaro, på sätt som skedde, beröfva en människa lifvet och omedelbart därefter, alldeles såsom ingenting passerat, i sin mors sällskap bege sig bort för att hälsa på släktingar, tyder enligt mitt förmenande otvetydigt på, att han vid detta tillfälle ej varit sig själf mäktig. Några starka drycker hade han ej förtärt, utan var fullkomligt nykter.

Att han någon längre tid skulle ha gått och närt en tanke inom sig att göra af med Johanna L., bestrider han alltjämt. Tanken, som synes hastigt ha uppstått under inverkan af en häftig sinnesrörelse, omsattes här genast i våldshandling, utan att han förmådde öfverväga följderna.

Med stöd af och i öfverensstämmelse med hvad här anförts får undertecknad härmed på heder och samvete intyga:

att tilltalade hemmansägaren Anders Ferdinand V. under ett anfall af periodisk sinnessjukdom begått det åtalade brottet och således vid dess föröfvande saknat förståndets bruk samt att han sedan slutet af sistlidne juni månad varit och fortfarande är psykisk frisk.

Slutligen får jag vördsamt tillägga, att sedan undersökningen af A. F. V. denna dag afslutats, har han hos ko-

nungens befallningshafvande i Norrbottens län blifvit anmäld till afhämtning härifrån till fängelset.

Piteå hospital och asyl den 31 augusti 1904.

Per Wingqvist.

7.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse den 13 sistlidne juli, med öfverlämnande af rannsakingshandlingarna angående för fosters läggande å lönn häktade ogifta Lovisa J. från S. äfvensom fängelseläkaren Carl Frostes afgifna yttrande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, förordnat, att den häktade skulle för observation och undersökning intagas på Kristinehamns hospital, så snart plats kunde beredas, och Lovisa J. fördenskull blifvit den 17 sistlidne augusti å hospitalet intagen, får jag med återställande af remisshandlingarna härjämte afgifva yttrande öfver bemälda Lovisa J:s sinnesbeskaffenhet.

Af handlingarna inhämtas att Lovisa J. är född den 24 december 1864 i S. församling af Skaraborgs län, hvarst faderen är hemmansägare och ännu lefver; att modern, som lär hafva haft ett konstigt sätt, är död för flera år sedan efter att i omkring 11 år varit sjuklig och sängliggande; att Lovisa J. har två systrar, af hvilka den ena, som är något slö, haft två barn utom äktenskapet; att en moster varit »konstig», en annan moster ej heller riktig och under sinnesförvirring dränkt sig, samt att en morbror äfven varit sinnessjuk; att Lovisa J., som aldrig förut varit tilltalad för brott, har godkänd kristendomskunskap och kan läsa och skriva; att hon ständigt vistats i hemmet med undantag af en kortare tid vid 17 års ålder, då hon hade tjänst »utan att det blef något vidare af» därmed; att hon allmänt varit ansedd för att vara slö till sinnes samt alltid uppfört sig besynnerligt; att då hon t. ex. tilltalats af någon, hon alltid utan att se upp vänt sig bort, samt aldrig själfmant sökt samtal med någon människa; att om främmande kommit på besök i hemmet, Lovisa oftast gått undan och ej hälsat på dem; vidare att hon haft den egenheten, att, om hon skulle lämna en person något eller taga emot något, hon aldrig velat taga eller lämna ur handen utan skulle föremålet först ställas eller läggas, hvarvid hon brukade säga: »tag det där»; att då hon skulle kläda sig brukade hon först lägga sina kläder i olika högar och sedan flytta plaggen från den ena högen till den andra; att hon ibland klädde sig besynnerligt samt i synnerhet på sista tiden ej hållit sig snygg, utan gått otvättad, okammad och trasig; att det i hennes hem ej varit tal om att hon kunnat förrätta andra göromål än valla kreatur; att hon ej heller kunnat utföra något egentligt arbete; att hon aldrig befattat sig med hushållsgöromål; att hon då och då gått ut i ladugården och kvarstannat där hela dagen; att hon någon gång mjölkat, hvarvid hon endast mjölkat hvarannan och hvar tredje ko; att hon alltid varit tyst och lugn och att man ej förmärkt någon våldsamhet hos henne; att hon cfter moderns död suttit stilla på en stol i tre dagar utan att vilja äta eller företaga sig något; att hennes likgiltig-

het och slöhet sedan dess betydligt tilltagit; att hon ibland brukade ha hufvudvärk, men att hon för öfrigt aldrig haft någon svårare sjukdom samt aldrig förut födt barn.

Att hon sommaren 1903 blef hafvande, men ej omtalat detta förhållande för någon samt förnekat detsamma; att det väckte allmän förvåning i trakten, då man sporde, att hon vore i grossess, då man icke kunde tro, att någon mansperson skulle vilja ha umgänge med henne; att hon den 12 mars 1904 kl. 7 på aftonen legat till sängs uti det rum, hvarest hon plägade ligga om nätterna, under föregifvande af hufvudvärk; att hon vid förfrågan, om hon ej då skulle föda barn, gifvit nekande svar; att hon kl. 9 på kvällen, efter att förut ett par timmar haft värkar, framfödt ett lefvande, fullgånget gossebarn; att hon, då barnet framfördes, med fingrarna slitit af nafvelsträngen innan efterbörden framkommit, att hon hvarken vid framfödandet af barnet eller efteråt ropat på hjälp, ehuru personer vistades i angränsande rum, samt att dessa ej heller hört något misstänkt; att hon i och för förlossningen icke vidtagit någon åtgärd, att hon ej därför fattat något uppsåt att döda det barn, som hon skulle framföda, att hon efter födelsen kommit på den tanken, att hon skulle döda sitt barn genom kväfning, och att hon för sådant ändamål först lagt barnet ned under täcket samt därefter med handen tryckt täcket emot barnets mun, utan att dock röra vid barnets hufvud med andra handen; att hon ej känt sig »som värst» trött och ej haft några svåra eftervärkar; att hon härefter stigit upp och lindat in barnet, som nu var dödt, i lakanet, samt gått ut och lagt det i en nära intill boningshuset belägen stengärdsgård; att hon två dagar senare lämnat sängen; att hon efter uppkomsten på tillfrågan förnekat att hon födt barn, och kunde först den 26 mars, då länsmannen anställde förhör med henne, förmås att bekänna verkliga förhållandet.

Beträffande Lovisa J:s förhållande i fängelset innehåller fängelseläkarens yttrande följande anteckningar. »Lovisa J. är kraftigt byggd, har godt hull och är utan missbildning eller lyte. Hufvudets form och storlek äro utan anmärkning. Anletsdragen göra ett enfaldigt, ointelligent intryck. Då hon tilltalas, vänder hon sig bort, helst mot väggen, och om hon uppmanas att se rakt i ögonen på den som tilltalar henne, gör hon det endast ett kort ögonblick och beledsagar blicken med ett fjolligt leende. Hon svarar kort och med få ord på tilltal. Hon har god uppfattning af hvad man säger till henne samt svarar rätt vid fråga om hennes ålder, föräldrarnes namn och ålder. Hon kan multiplikationstabellen i dess lägre tal tämligen säkert, ehuru svaren dröja. I de högre talen blifva svaren mycket osäkrare. I tal om hennes förbrytelse tyckes hon ej hafva någon som helst ånger, och det förefaller som hon ej hade det ringaste begrepp om att hon gjort orätt. Vid fråga hvarför hon tog död på sitt barn, svarar hon helt kort: »vet inte». Hennes sexuella erfarenhet har dock lärt henne hvem som är barnets fader samt tiden då detta aflades. Hon gör aldrig själf någon fråga och tyckes ej heller själfmant ha några meddelanden att göra. Hon trifs godt och längtar ej efter friheten, åtminstone visar hon ej det. Hon läser bra innan-

till. Röst, uttal och artikulation äro utan anmärkning. Rörelserna äro långsamma och tröga. Hon arbetar dåligt och måste ständigt påminnas, i annat fall upphör hon snart. Några sinnes- eller tankevillor ha ej kunnat påvisas. Hon håller sig snygg.»

Fängelseläkarens utlåtande lyder: att Lovisa J. ej är sinnessjuk, men att hon är mindre vetande (afvita) och på grund häraf vid förbrytelsens begående varit i saknad af förståndets bruk. Ur den öfver Lovisa J. förda journalen må anföras:

Status præsens den 22—27 augusti 1904:

L. vårdas sängliggande å öfvervakningsafdelning (»läns-paviljongen»), har sista båda dagarna varit klädd ett par timmar.

Längd 156 cm. Vikt 50,9 kg. Kraftig kroppsbyggnad; måttligt utvecklad muskulatur, tämligen klen hull. Hufvudets omkrets 53,5, längd 18,5, bredd 15 cm.; index 81,1. Pannan lågsluttande och smal; ansiktsformen i öfrigt utan särskild anmärkning. Öronflikar vidvuxna; inga s. k. yttre degenerationstecken i öfrigt. Sinnesorganen fungera normalt; pupillerna reagera för ljus. Sensibiliteten god. Någon grofvågig tremor i utsträckta handen. Motiliteten ammars utan rubbningar. Patellarreflexer lifliga. Inga smärtor eller andra subjektiva sjukdomstecken. Den vanliga orbauundersökningen visar intet abnormt. Temperaturen afebril. Pulsen något hastig, 88 i min., men kraftig och regelbunden. Matlusten god. Afföringen regelbunden. Urinen fri från ägghvita och socker, spec. vikt 1,000. L. har de första 5 nätterna sofvit klen, sedan bättre, omkring 7 timmar.

J:s yttre gör ett utprägladt undermåligt intryck. Ansiktsuttrycket är slött och indifferent och ganska stereotyp; ett vänligt, något förläget småleende vid tilltal är egentligen allt hvad man kunnat iakttaga af mimik. Hon vänder alltid hufvudet nedåt och bort från den talande; blott för några ögonblick i sänder kan hon förmås att se på denne med en osäker och skygg men icke ovänlig blick. Hon är i hög grad trög. Spontant tager hon sig så godt som ingenting före utöfver förrättandet af sina kroppsliga behof. Hon ligger eller sitter stilla i sängen, rör sig icke från stolen, då hon är uppe, begär intet och har, utom då hon ett par gånger frågat, hur länge hon skulle stanna här, samt vid ett tillfälle, då hon ville veta, hvad det var för en fabrik, hvars ånghvissla just hördes, icke yttrat ett enda ord utan att vara tillfrågad. Äfven vid samtalen med läkarne är det ytterst sällan som hon själfmant säger något. Tillsägelser efterkommer hon däremot villigt fastän trögt. Hennes svar komma sällan genast, och ofta får man upprepa frågan flera gånger innan man får fram dem. Ständigt behöfver hon nya påminnelser, då hon skall uträtta något, särskildt vid snyggning, ombyte af linne och dylikt. Härvid framträder ibland den egendomligheten, att hon, ombedd att göra något, gång på gång svarar ja men underlåter att göra det. De i anamnesen omnämnda tvångsartade egenheterna i öfrigt, t. ex. med klädseln, vid öfverräckandet och mottagandet af föremål o. s. v., ha hittills icke här kunnat påvisas. Själf medgifver hon, tillfrågad härom, att det nog ibland förhållit sig så som uppgifvits, utan att hon

kan gifva något slags förklaring eller motivering. På uppmaning har J., med något intresse, läst någon stund i psalmboken, sett i illustrerade tidskrifter och dylikt. Sista dagarna har hon sysselsatts med smärre handarbeten, hvilka hon utfört villigt men tämligen trögt och föga uthålligt. Hon talar i en onyanserad ton, litet brådskande, då hon väl kcmmit i gång, liksom vore hon angelägen att så fort som möjligt slippa obehaget att behöfva säga något. Sinnesstämningen synes närmast vara indifferent. Några yttre tecken till affekt har hon icke visat, och på tillfrågan svarar hon alltid att hon befinner sig »ganska bra», tänker »just på ingenting» och längtar »icke efter något särskildt», och dock är hon långt ifrån utan uppfattning af sitt läge (se nedan!) Till lynnet är hon foglig och godmodig. Bättre än man skulle tro följer hon med hvad som försiggår omkring henne, och märkvärdigt väl, i betraktande af att hon alörig frågar om något, har hon reda på sköterskors och patienters namn. Också är hon väl orienterad till tid och rum. J. är formellt redig. Hennes uppfattning af hvad man säger henne står icke märkbart under den inom hennes klass vanliga nivån. Hon uttrycker sig naivt och disponerar ett ringa ordförråd (exempelvis må anföras följande yttrande: »jag tycker det vore roligare med lifstids straffarbete än jag inte finge lefva»). Hon är icke mäktig en ordentlig beskrifning eller sammanhängande berättelse; härvid spelar nog hennes försagdhet en stor roll. J:s allmänna kunskapsförråd är rätt godt. Hon läser icke illa och svarar tillfredsställande på frågor rörande innehållet af det hon läst. Piktur och rättstafning äro icke under medelmåttan. Om hemortens och vårt lands geografi, enklare sociala förhållanden, bibelhistoria och svensk historia, de större högtidernas betydelse och tiden för deras firande samt tidsindelningen är hon ingalunda i påfallande grad okunnig. I multiplikationstabellen är hon osäker i fråga om de högre siffrorna; med addition och subtraktion reder hon sig tämligen bra. Ungefärliga värdet på en häst, en ko, smör, ägg, ved, kläder m. m. känner hon. Efter hvad hon själf påstår har hon i hemmet icke blott sysslat med utarbete utan äfven med diverse handarbeten samt på egen hand skött hushållet i tre års tid. Vid mjölkningen säger hon sig icke ha gått förbi andra kor, än dem som icke haft mjölk. Tillfrågad om detaljer vid t. ex. matlagning visar hon sig åtminstone icke vara främmande för hithörande göromål. Här har hon hittills sysselsatts med strumpstickning, sömnad, bäddning och annan inomhushandräkning. Väl utför hon icke dessa ting men dock hjälpligt. Trögt går det, som nämndt, och påminnelser äro alltemellanåt nödvändiga. Till belysning af hennes omdömesförmåga, insikt i sitt läge samt moraliska utveckling må anföras hvad hon, på särskilda frågor, berättat om sina förhållanden. Det må anmärkas, att hon ofta är mycket obestämd i sina uppgifter, låter sig i vidsträckt mån suggereras af frågans form och kan utan svårighet ledas till väsentliga motsägelser. J. lärde sig, såvidt hon vet, gå och tala vid vanlig ålder, gick i skola och konfirmerades med sina jämnåriga; »tror väl» att hon icke brytt sig vidare om att leka eller eljest vara tillsammans med kamraterna. Någon religiös anfäktelse vet hon sig icke ha haft. Vid 16 års ålder led hon af »bleksot och sådant»,

Berättelse ang. sinnessjukvården.

men blef snart frisk och har sedan icke varit sjuk, men på senare åren ofta haft hufvudvärk. I sin tidiga ungdom var hon några år »till hjälp» hos en släkting, som icke betalade henne något för hennes arbete. För öfrigt har hon vistats hemma. Där har hon »trifts någorlunda», de »ha hvarken varit stygga eller snälla mot henne». Mot fadern är hon afvoigt stämd, därför att »det icke gjordes reda» efter hennes mor, så att hon fick ut sitt arf. Till detta förhållande återkommer J. mycket ofta och visar en tydlig benägenhet att, på ett i viss mån sjukligt paranoiskt sätt, häri se egentliga orsaken till de olyckor som sedan drabbat henne. Några ömmare känslor för hem eller anhöriga hyser hon icke utom gentemot modern. Efter hennes död, för 6 år sedan, tycker J., att det »ingen reda varit med någonting»; själf har hon nog blifvit »sämre i hufvudet till att tänka sedan dess», medgifver att hon sista åren icke alltid hållit sig snygg, allt till följd af oordningen i hemmet och däraf, att hon »icke fick ut sina pengar efter modern». Hon säger sig ha plägat könsungämba sedan sitt tjugonde år men »icke med någon bestämd» förr än förra sommaren. (J. talar om dessa ting utan tecken till blygsel.) Hon misstänkte grossess, när regleringen upphörde. Ledsen häröfver var hon »inte så värst».

Fråga: Talte ni om det för någon?

Svar: Nej, det var det uslaste att inte göra det.

Fråga: Hade det varit bättre?

Svar: Ja, det tycker jag nu senare att det varit.

Förloppet vid barnets födelse och död skildrar hon som förut.

Fråga: Tillkallade ni ingen?

Svar: Nej, det kunde jag gjort förstås.

Fråga: Hvarför gjorde ni det icke?

Svar: Det vet ingen, hvad det kommer an på.

Fråga: Tänkte ni icke på att göra det?

Svar: Jo, ibland, men jag gjorde det icke.

Fråga: Var det för att ingen skulle få reda på att ni födde barn?

Svar: Åh, inte för det heller.

Fråga: Skämdes ni?

Svar: Ja, det var väl det.

Hon hade icke förut tänkt på att döda barnet, gjorde det därför att hon »tyckte det var ledsamt».

Fråga: Var det orätt?

Svar: Ja, det var det allt. När man tänker efter sedan så var det la synd.

Fråga: Förstod ni inte det då?

Svar: Jo, jag tyckte allt det var orätt då med, men jag vet inte hvad som kom på en.

Fråga: Tyckte ni icke synd om barnet?

Svar: Det var ledsamt att det kom ur världen, för det kunde varit roligt att haft det. (Spontan): Hade jag fått mina pengar, kunde jag rest till ett annat ställe och behållit det.

Fråga: Men ni led ju ingen nöd, ni kunde ju behållit det utan att behöfva resa?

Svar: Ja, det kunde jag förstås, men det var besvärligare.

Fastän hon medgifver, att hon gjort orätt och förtjänar straff, anser hon dock det förhållande, att saken beifratts, som ett slags förföljelse mot henne. »Det är la prästen,

som sagt till länsman, kan jag tro», yttrar hon, »och det har väl kunnat bero på far också; Ona-dottern dödade sitt barn, och min syster tog nog lifvet af sitt ena också, men inte höll de efter dem». Någon bestämd anledning till denna hårdhet vet hon icke men hon säger flera gånger: »det kanske beror på, att de hållit mig för husbonde mer än de andra, men jag får icke ärfva mer än någon af dem, de tyckte kanske, att jag hade mera rättigheter» och dylikt. Hvad hon menar härmed kan hon icke närmare förklara, men så mycket framgår dock, att det är föreställningar som på något sätt stå i samband med hennes missnöje öfver arfskiftet. J. vet, att domen icke fallit, och frågar var ett tillfälle: »Det har då ingen dom kommit hit heller?»

Fråga: Hvad tror ni det kan bli för straff?

Svar: Det kan väl bli att en får dö en annan ock, det är ju lif som lif; annars kan det väl bli straffarbete för barn.

Hon tycker att det vore »hemskt att få en sådan död», och så »har ju de andra (Ona-dottern och systern) gjort detsamma». J. har förstått att det vid rannsakingen varit mycket tal om att hon icke skulle vara »riktig till humöret», och »fullt riktig» tror hon icke heller själf att hon var.

Fråga: Tager rätten hänsyn till sådant?

Svar: Ja, det vet inte jag, de handla väl efter böcker, efter som rätt är.

Fråga: Skulle det vara en ursäkt för brottet?

Svar: Det är det allt — på sitt sätt.

Fråga: Har de sagt det?

Svar: Ja, det har de allt talt om. Domaren har sagt, att när de icke är fullt normala, får de icke så högt straff.

Fråga: Hvarför har ni kommit hit?

Svar: Det är väl angående det döda barnet, det kan väl härleda sig af det.

Fråga: Ja, att ni kom till fängelset, men hvarför hit?

Svar: Det var väl det, att jag icke var normal. Jungfrun på fästningen tyckte synd om mig att jag skulle komma hit.

Fråga: Tror ni att ni får stanna här?

Svar: Det vet jag icke.

Fråga: Skulle ni vilja det?

Svar: Det är ledsamt att vara på sådana ställen ock.

Fråga: Hvarför har ni icke frågat hvarför ni förts hit?

Svar: Jag har inte vetat om de skulle svara på det.

Midt under samtalet om dessa för J. så betydelsefulla ting frågar hon plötsligt, i sin likgiltiga ton: »är kungen död»? Hon tror sig ha hört det, säger hon, men »det kan väl vara ett missförstånd». Vid ett annat tillfälle har hon sagt, att hon i fängelset hörde en kvinna tala om, att hennes (J:s) fader vore ihjälslagen under ett slagsmål. Hans namn nämndes visserligen icke, men »gårdsnamnet tyckte hon att hon hörde». Hon tror ingenting bestämdt om saken,

är icke angelägen att få underrättelse därom. På fråga om hon haft syner säger J., att »det är la vålnader efter folk»; hon har för omkring 5 år sedan, då hon en natt låg vaken, sett sin mors vålnad stå halflädd på golfvet vid sängen en stund och så med ens försvinna. Några gånger har hon på dagen hört sitt namn nämnas högt och tydligt af »en fin kvinnoröst». Annat i riktning af sinnesvillor har icke kunnat påvisas.

Inga tecken till afsiktlig tröghet eller förställning af annat slag ha iakttagits.

Daganteckningar:

1. 9. J. är uppe hela dagen, arbetar ganska träget. Är fullkomligt oförändrad i öfrigt. Flyttas till halflugn afdelning, nattetid fortfarande å vaksal.

9. 9. J. är lika tyst och passiv, lika skygg. Arbetar regelbundet med strumpstickning och handräckning inom afdelningen. Sofver numera förträffligt. Talar alltjämt nästan icke spontant; har icke gjort läkarne en enda fråga om sina framtidsutsikter. Visar sig för öfrigt vara fullt på det klara med anledningen till sin vistelse här. »Jag skall väl bli bättre», säger hon.

Fråga: Minnes ni icke att jag talte om hvarför ni blifvit hitsänd? Hvad var det jag sade?

Svar: Det var om fädernas missgärningar.

(För ett par dagar sedan gaf läkaren henne, efter att ha sagt henne, att han ville höra, om hon kom ihåg något af sin katekes, frågan: »Hvad säger nu Gud om alla dessa buden?» Då hon stapplade med svaret, hjälpte han henne bl. a. med orden: »— straffar fädernas missgärningar inpå barnen, allt intill tredje och fjärde led.»)

Under den tid Lovisa J. vidare blifvit på anstalten observerad har ingen förändring i hennes tillstånd kunnat iakttagas. Af sjukjournalen framgår med all önskvärd tydlighet, att J. är imbecill med rätt betydliga etiska defekter. Hon synes därjämte lida af vissa villor, ovisst om af illusorisk eller ren hallucinatorisk natur. Påfallande är också hennes ihärdiga benägenhet att vilja sätta alla sina olyckor i samband därmed, att hon icke skulle utfått sitt arf efter modern.

På grund af hvad handlingarna innehålla och hvad här- ofvan blifvit anfördt samt med stöd af gjorda iakttagelser i öfrigt får jag afgifva det utlåtande, att Lovisa J. lider af medfödd sinnessvaghet (imbecillitas) och att hon på grund däraf måste anses vid åtalade brottets begående hafva saknat förståndets bruk, hvilket på heder och samvete intygas.

Kristinehamns hospital den 19 september 1904.

Axel Enwall,
öfverläkare.